
36
11 A
39

BAPTISTAE MANTVANI CARMELITAE THEOLOGI ADOLESCENTIA,

SEV BVCOLICA,

Iodoci Badii commentariis illuſtrata.

Cum Indice locupletiſſimo.

LVGDVNI,
Apud Antonium Vincentium.
1546

INDEX VOCABVLORVM AC RERVM, DE QVIBVS

per hæc Badiana in Bapt. Mantuani eclogas commentaria mentio fit.

Extare

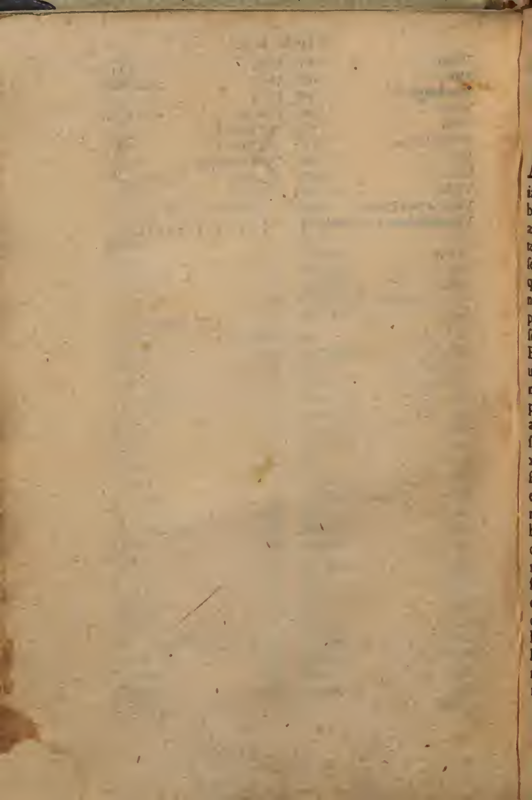
Phle

Rubi

Striare

8

INDICIS FINIS.

BAPTISTA MANTVAnus Carmelita, Paridi Ceresario S. P. D.

AVdi, ò Pari, ænigma perplexum, quod Oedipodes ipse non solueret. Ego quinquagenarius & iam canescens, adolescentiam meam reperi, & habeo adolescentiam simul & senectam. Sed ne longa ambage te teneam, nodum hunc dissoluo. Anno præterito quum Florentia rediens Bononiam peruenissem, Intellexi, apud quendam literatum virum esse quendam libellum meum, quem olim ante religionem, dum in gymnasio Paduano philosophari inciperem, ludens excuderam, & ab illa ætate Adolescentiam vocaueram. Carmen est Bucolicum in octo Eclogas diuisum, quod iam diu, tanquam abortiuum, putabam abolitum. Vbi id resciui, saturnina fame repentè sum percitus, & cogitaui quonam pacto possem proli meæ inferre perniciem. Iuuantibus ergo amicis libellum mihi vendicaui, vt perderem, quem suspicabar erratis non posse non scatere. At vbi intellexi & alia quædā exemplaria superesse, visum est præstare hoc, quod vendicaram, emendare, emendatumq́ edere, vt eius editione, cætera, quæ continent multa nimis iuuenilia, deleātur. Hoc igitur sic castigatum duabus aliis eclogis, quas in religione lusi, in calce subiunctis, tibi, ò Pari iuuenis antiquæ nobilitatis & studiorum ac omnium bonarum artium amantissime, nostræq́ vrbis decus egregium, libentissimè dono: vt quando tetricis illis Philosophiæ ac Theologiæ lucubrationibus, quibus assiduè vacas, fatigatus fueris, habeas iucundulam hanc lectiunculam, qua tanquam ludo quodam blandulo, sed liberali, lassum legendo reparetur ingenium. Omnes autem, penes quos immatura illa sunt exemplaria, quæ dixi, rogatos volo, vt si

quid vnquam fuit eis dulce meum, confestim exurant, nec vllo pacto superesse permittant. Accipe ergo, Pari suauissime, libellum & authorem, & ambobus, tanquam rebus tuis, tuo deinceps vtaris arbitrio.
Vale, Calendis Septembris, Anno M. CCCC. XCVIII.

ANNOTATIVNCVLAE ALIquot in subsequentem librum, ex epistola quadam Ioannis Murmellij, ad Paulum Ruremundensem.

Sed vt (inquit) ex ordine à te quæsitis respondeam, hæc accipe. In tertia ecloga quod Thracius Hebrus Orphea fleuisse dicitur, rectè ais id tibi ex quarto Georgicôn Vergilij non constare, quum ibi non Orphea, sed eius vxorem Eurydicen Hebrus fleuisse dicatur. Adducendum itaq; fuit testimonium Ouidij, in secundo Metamorphoseos ita scribentis:

Te mœstæ volucres Orpheu, te turba ferarum,
Te rigidi silices, tua carmina sæpe secutæ
Fleuerunt syluæ: positis ne frondibus arbos
Tonsa comas luxit, lacrymis quoq; flumina dicunt
Increuisse suis.

Hic enim per flumina, Thraciæ fluuij, & cum primis Hebrus (quod sequentia indicant) significatur. Venio ad patinam Aesopi, cuius mētio fit in quinta ecloga. qualis autē ea fuerit, docet Plin. in 10. naturalis historiæ, capite quinquagesimoprimo, his verbis: Maximè tamē insignis est in hac memoria Clodij Aesopi tragici histrionis patina, sexcentis sestertijs taxata, in qua posuit aues cantu aliquo, aut humano sermone vocales, millibus sex singulas coëmptas: nulla alia inductus suauitate, nisi vt in ijs imitationem hominis manderet, ne quæstus quidem suos reueritus, illos opimos & voce meritos. Dignus prorsus filio, à quo diximus deuoratas margaritas. Non sit tamen (vt verum fatear) facile inter duos iudicium turpitudinis, nisi quòd minus est, summas rerum naturæ opes, quàm hominum linguas cœnasse. Hactenus Plinius. Tertio loco quæsitum est, super illud sextæ eclogæ:

Nec nemus Aegeriæ sonipes, nec vir bonus vrbem. cur Aegeriæ nemus, quod ab Aricia non procul abest, equi diffugiant. Huius rei causam apud Græcos Callimachus teste Seruio tradidit, apud nostros verò Ouidius in III. Fastorum, quum inquit:

Vallis Aricinæ sylua præcinctus opaca,
Est locus antiqua relligione sacer.
Hic latet Hippolytus, loris distractus equorum,
Vnde nemus nullis illud aditur equis.

Et ante Ouidium Maro in septimo Aeneidos:

Vnde etiam templo Triuiæ, lucisq; sacratis
Cornipedes arcentur equi, quod littore currum

Et iuuenem monstris pauidi effudere marinis.

Praeterea cognoscere cupis, quem accipiendum censeam per Nursinum *se- nem in octaua ecloga, cuius fato iuga inclyta dicuntur. Senex hic, diuus pater* Benedictus *intelligendus est, qui in Nursia vel ciuitate* Piceni *vel prouincia ortus, monasteriũ condidit primùm in monte aliquo regionis illius: deinde cum religiosis fratribus in Casinum montẽ migrauit, ibiq; Apollinis phano in diui* Ioannis Baptistae *sacellum commutato, virtutibus miraculisq; claruit: & tandem vita defunctus, ibiq; in sacello praedicto sepultus, iuga illa montana immortali nominis sui memoria illustrauit. Postremò rogas, quonam modo defendatur* Latinitas *orationis illius in ecloga nona:* Haec *armenta, quibus caput à tellure leuatur* Altius, *& cui sunt longa internodia crurum. Miraris enim antecedenti pluralis nume- ri subiectum alterum pluralis numeri, alterum singularis relatiuum. Sci- to igitur figuratam esse poëtae loquutionem. Teste nanq;* Prisciano *libro decimoseptimo, diuersi interdum numeri construuntur.* Sallustius *in* Ca- *tilinario:* Interea *seruitia repudiabat, cuius initio ad eum magnae copiae concurrebant. Cuius, enim singulare, ad rem retulit, id est, cuius rei ser- uitiorum.* Tibul.

Vos quoque abesse procul iubeo, discedite ab aris,
Cui tulit hesterna gaudia nocte Venus.

Cui, subintellige turbae, vel multitudini. Ita & hic, cui, gregi armento- rum, vel armento. Hactenus Murmellius.

ADYLON.

Totum hoc poëma constat dramatico genere: nam author nusquam loquitur, nisi pastorali persona assumpta: quam, vt inquit Badius, *inter- dum sub* Candidi *nomine assumit, &c. Contendit idem* Badius *pastorale decorum, sermonisq; Bucolici tenuitatem hic ma- gis anxiè obseruatam quàm in* Marone. *Qualitas carminis est hexametra bucolica, stylus gracilis bucolicae congruens, perso- nae ferè ex argumento no- men sortiuntur.*

BAPTISTAE MANTVANI CARMELITAE THEOlogi Adolescentia, in decem Eclogas diuisa, ad Paridem Cerefarium.

ECLOGA PRIMA, DE HONEsto amore, & felici eius exitu, inscripta FAVSTVS.

Ioannis Murmellii argumentum.
Antiquos repeti vult Fortunatus amores:
Obsequitur Faustus, referens connubia læta.

COLLOQVVTORES.
FORTVNATVS ET FAVSTVS.

AVSTE, precor, gelida quãdo pecus omne
sub umbra
Ruminat, antiquos paulùm recitemus amores:
Ne si fortè sopor nos occupet, ulla ferarum,
Quæ modò per segetes tacitè insidiantur adultas,
Sæuiat in pecudes, melior uigilantia somno.

Fauste, precor, &c. Hæc prima ecloga, de honesto amore, feliciq; eius exitu inscribitur, nõ sine ratione: nam licet nondum religionem professus, hæc veluti ingenii sui præludia cõposuerat, ad poësim haud dubiè natus author, tamẽ quia ne tũc quidem quicquam inhonestum, aut concipere, aut edere voluisset: & nunc cum recognosceret, si offendisset, nimirum reiecisset. Proinde, ne si de amoribus titulum quispiam seuerius religiosus lectitans aufugeret, inscripsit de amore honesto, quo re vera nihil est homini dignius. Hic autẽ amor honestus describitur, quia affectione matrimoniali initus. Additur autẽ, & felici eius exitu,

vt eos qui amare volent, ad honestum amorem inuitet: quippe cuius felix est exitus. Nam de lubricis & inhonestis ferè dicitur à compatriota eius, in consimili opere: Et quisquis amores, Aut metuet dulces, aut experietur amaros. Personæ, vt in præambulis diximus, etiam hic ab officio & rebus denominantur, Faustus

Fortunatus. & Fortunatus, nam vtrunq; in bonū sonat: vt, Fortunate senex &c. Et, O fortunatos nimium, bona si sua norint, Agricolas. Et rursus: O fortunati, quorum iam mœnia surgunt. Præterea: For-

Faustus. tunatus & ille, deos qui nouit agrestes. Faustus autem, si ad vocē alludere lubet, videtur quasi fatim aut fauore auctus, aut fauore stans. Ordo (quem non vbique, quia opus non erit, repetemus) hic est: O Fauste, quando, id est, quandoquidem, omne pecus ruminat, id est, remandit prius in ventrem immissā: sub vmbra gelida, id est, temperatè frigida. Persius autem dicit: & patula pecus omne sub vlmo est. Ego precor, recitemus amores antiquos, id est, honestos, quales erant antiquis. Vnde Phauorinus apud Gel. libro 1. cap. 10. ad iuuenem nimis antiquè loquentem: Sed antiquitatem tibi placere ais, quòd honesta, bona, sobria & modesta sit: Viue ergo moribus præteritis, loquere verbis præsentibus.

Antiquum. Antiquum etiam solet accipi pro charo, quòd amici, & vina, & cætera id genus, vt quæque veterrima, ita charissima nobis esse soleant. Vnde Macrob. in princ. Saturnalium: Hinc est quòd mihi quoque institutione tua nihil antiquius æstimatur &c. Veruntamen hic potius accepero pro honestis & antiquis congruentibus. Id autem epitheton decenter additur, quòd sine eo Seruius velit amores lubricos dici: nam qui honestatis & religionis est,

Amor. numero vnitatis efferri solet. Veruntamen amores etiam honestos dici testatur Cicero in Offic. sic dicens: Faciem honesti vides, quæ si oculis cerneretur, mirabiles amores (vt ait Plato) citaret Sapientiæ. Recitemus ergo amores antiquos, ne si fortè sopor. id est, profundus somnus nos occupet, videlicet oscitantes. Vlla. id est, quæuis ferarum, quæ insidiantur modò tacite per segetes adultas) id est, maturas. Sæuiat in pecudes. quod docet Maro in Culice. Vigilantia. scilicet est. Melior somno. Generale adagium, quo sententiam confirmat.

FAV. *Hic locus, hæc eadem, sub qua requiescimus, arbor,*
Scit quibus ingemui curis, quibus ignibus arsi,
Ante duos uel (ni memini malè) quatuor annos.
Sed tibi quando uacat, quando est iucunda relatu,

Historiam,

12

Historiam, prima repetens ab origine, pandam.
Hic ego, dum sequerer primis armenta sub annis,
Veste solo strata, sedi, iacuiq; supinus,
Cum gemitu & lacrymis, mea tristia fata reuoluens.
Nulla quies mihi dulcis erat, nullus labor, ægro
Pectore: sensus iners, & mens torpore sepulta,
Vt stomachus languentis erat, quem nulla ciborum
Blandimenta mouent, quem nulla inuitat orexis.
Carminis occiderat studium, iam nulla sonabat
Fistula disparibus calamis: odiosus & arcus,
Funda odiosa, canes odiosi, odiosa uolucrum
Præda: nucum calyces cultro enucleare, molestum:
Texere fiscellam iunco, uel uimine piscem
Fallere, scrutari nidos, certare palæstra,
Sortiri digitis, res iniucunda, uoluptas
Magna prius, tanti dum mens erat inscia morbi,
Colligere agrestes uuas, & fraga perosus.

Hic locus. Sermo est, vt dixi, merè pastoralis, & ita aptus ac proprius. Scit quibus ingemui curis. Testimonio rem firmat, & ad tela cupidinis alludit, qui altera manu tela, altera gestat flammas. vnde Maro Mantuanus: At regina graui iandudũ saucia cura, Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni. Nam vulnus telo fit, vnde saucia curis dicta. nam cura secundum Seruium dicitur, quòd cor vrat. Quocirca hic bene dicit: Ingemui, id est, intus & in præcordiis, vel multùm ingemui curis, quia res est solliciti plena timoris, amor. Quibus ignibus. quasi dicat, efflagrantissimis, aut cæcis, vt ille: Et cæco carpitur igni. Ignis autem aliquando amor dicitur, vt: Si quos aut Phyllidis ignes, Aut Alconis habes laud. Aliquando amatus, vt: At se offert vltro meus ignis Amyntas. Vel, ni nemini male. quod factum non censet, quia meminerunt omnia amantes. Quando. id est, quãdoquidem. Iucunda relatu. id est, dum refertur & recensetur, vel vt referatur. Est autem posterius supinum, quod eo modo cum nominibus adiectiuis construi docet Valla. Prima repetens ab origine. Maronianum est. Sub primis annis. *Cura.* *Ignis.*

quia primus furor amorum grauissimus est, cùm inexperta exerceat pectora. Veste solo. id est, per terram. Strata. id est, extensa. Dicitur etiam solum sterni floribus. Sedi. id est, resedi defessus. Dum sequerer. id est, sequi deberem. Iacuiq; supinus. quod amentis est. Sensus iners. id est, sine arte & industria. Mens erat sepulta. id est, hebetata torpore ex languore orto. Vt stomachus languentis erat, quem. scilicet stomachũ. Nulla inuitat orexis. id est, nullus appetitus, aut nullus vo-
Orexis. mitus siue ructatio. Orexis enim Græcum est, ab ὀρέγομαι, id est, appeto, inde ὄρεξις, id est, appetitus. Ex vomitu autem appetitus nascitur. vnde etiam apud Plinium in epistolis, pro vomitu accipitur. Errant autem, qui Latinè oris exitum interpretantur. nam os oris primam producit, hoc autem corripitur, vt hic, & à Iuuenale satyra sexta: Rabidam facturus orexim. & satyra vndecima: Hinc surgit orexis, Hinc stomacho bilis. Carminis occiderat studium. Commemorat ferè quæ pastorem oblectare solent, & primùm fistulam, de qua Aeneid. 3. de Polyphemo loquens, ait Maro: Solamenq; mali de collo fistula pendet. Disparibus calamis. emphaticôs. q. d. nec etiam artificiosissima, vt est disparibus calamis compacta, vt in Bucolicis Maronis: Est mihi disparibus septem compacta cicutis Fistula. & alibi: Aut vnquàm tibi fistula cera iuncta fuit? Nam, vt alibi dicit, Pan primus calamos cera cõiungere plures Instituit. Odiosus & arcus. Plus est quàm si eius studium occiderit. Id autem pastorale studium est. vnde illud: Et figere ceruos. etiam de venatu intelligi potest. Funda odiosa. qua se pubes rustica ad futuram militiam exercere solebat. Nucum calyces. id est, te-
Enucleare stas. Enucleare. id est, nucleis euacuare, & nucleos extrahere,
Exossare. sicut exossare. Texere fiscellam. id est, vas vimineum. Maro
Fiscella. in Alexi: Quin tu aliquid potius, quorum nunc indiget vsus, Viminibus molliq; paras detexere iunco. Et in fine Bucolic. Dum sedet, & gracili fiscellam texit hibisco. Est autem diminutiuum à fiscina, de qua Georgic. 1. Nunc facili rubea texatur fiscina virga. Vel vimine. id est, tenui pertica, seu virga. Scrutari nidos. Maro:

Parta meæ veneri sunt munera, nanque notaui
Ipse locum, aeriæ quo congessere palumbes.

Certare palæstra. cursu & lucta. Sortiri digitis. id est, micare qui Italorum est ludus. Erigit autem micãtium vterq; quot vult digitos, & diuinat quot sint ambobus erecti: & qui prior

enuntiat

enuntiat, depositum sortitur. Agrestes vuas, labruscas & fraga humi nascentia. Vergilius:

Qui legitis flores & humi nascentia fraga.

Mœrebam ut pastu rediens philomela, cibumq́;
Ore ferens natis: uacuo sua pignora nido
Cùm sublata uidet, rostro cadit esca remisso,
Cor stupet, & contra nidos super arboris alta
Fronde sedet, plorans infelices hymenæos.
Seu ueluti amisso partu formosa iuuenca,
Quæ postquàm latos altis mugitibus agros
Compleuit, residens pallenti sola sub umbra,
Gramina non carpit, nec fluminis attrahit undam.
Sed quid circuitu pario tibi tædia longo,
Dum sequor ambages, & uerba & tempora perdo?
Summa hæc, uitales auras inuitus agebam.
Quòd si fortè uolens cognoscere singula, dicas:
Fauste, quis in Syrtes auster te impegerat istas?
Me mea (uerum etenim tibi fortunate fatebor)
Me mea Galla suo sic circumuenerat ore,
Vt captam pedicis circundat aranea muscam.
Nanque erat ore rubens, & pleno turgida uultu.
Et quanuis oculo penè esset inutilis uno,
Cum tamen illius faciem mirabar & annos,
Dicebam triuiæ formam nihil esse Dianæ.

Mœrebam, &c. Similitudinem affert, qua res sit clarior, sed rustico non impertinentem. Pastu. nomen est, vt sit, è pastu seu pastura. Nam posteriora supina non ponunt periti cum verbis de loco: quod tamen imperitorum præcepit manus. Ore ferens. Verg. de apibus: Ore ferunt dulcem natis immitibus escã. Philomela. dicitur luscinia. ea auté querula fingitur propter amissam linguam, vt in Buc. Verg. dici solet: Quas illi philomela dapes. Legunt autem alii philomella non simplici l, quia melos primam corripit, vt sit amatrix dulcis cantus. Nihil enim artificiosius canit, vt author est Plinius, dicés: Est lusciniis diebus atq; *Pastu.* *Philomela.*

noctibus cōtinuis quindecim cantus, densante se frondium germine. Mira profectò res est, quòd tanta vox in tantulo corpuscu lo sit, tam pertinax spiritus & musicę perfectę modulatus sonus. Cantant inter se, & victa morte quiescit, prius vita quàm cantu deficiens. Audit discipulam attentè, & corrigit: propter hęc paria illis ac seruis pretia erant. In ore Stesichori poetæ adhuc infantis cecinit, &c. Alii verò Philomena per n, legunt hic. Rostro remisso. id est, non amplius escam tenente. Negant autem rostrū dici, nisi sit incuruum. Super arboris alta fronde. antiquè, vt Maro: Fronde super viridi. &: Gemina super arbore sidunt. Nā nunc, super frondem, dicimus. Volūt præterea super dici, vbi res contingitur: supra, vbi distantia est. Plorans. id est, conquerēs. Hymenæos. id est, nuptias, in quibus Hymenæus à Græcis inuocari solet, vt Thalaßio à Latinis, quod in epithalamiis (id est, carminibus nuptialibus) videre est. Vt autem docent Donatus & Seruius, Hymenæum quidam Liberi & Veneris filium dicunt esse, qui primus certas nuptias instituerit, ideoq; per laudem cantari in virginalibus nuptiis ob huiusmodi meritum. Alii virum fortem Atticū, qui raptas à prędonibus virgines, oppreßis latronibus patriæ restituerit. Hinc etiam, inquit Seruius, apud Romanos Thalaßio inuocatur. Cùm enim in raptu Sabinarum plebeius quidam raptam pulcherrimam duceret, ne ei auferretur, aliis Thalaßionis cuiusdam nobilis esse simulauit, cuius nomine fuit puellæ tuta virginitas. De qua re Liuius lib. 1. decados primæ certus est author. Plura tamen & quædam his diuersa apud Plutarchum legas. Alii, inquit Donatus, quòd hymen dicatur membrana quædam, qua est munita virginitas, quæ primo dirumpitur coitu, Hymenæum dictum putant: Alii hymnum vocari virgi nalium nuptiarum. Ergo sic accipe hymenæum in nuptiis, quēadmodum in funere vel in sacris hymnum. Terent. in Adelph. Verum hoc mihi mora est, tibicina & hymenæū qui canant. hæc ille. Hic autē accipitur pro coniunctione quasi nuptiali. Seu veluti. Alia similitudo rusticis cōgrua. Gramina non carpit. Sic Maro: Vlla neq; amnē Libauit quadrupes, nec graminis attigit herbam. Dum sequor ambages. id est, dubios & longos verborum circuitus & inuolucra. ab ambigo, quod est circumago. Maro: Nō hic te carmine ficto, Siue per ambages, aut longa exorsa tenebo. Vitales auras. sic Aeneidos 1. Si vescitur aura Aetherea, nec adhuc crudelibus occubat vmbris. Quis auster. quiuis ventus importunus. Maro: Dare claßibus austros.

Est au

Est autem meridionalis, tepore corrumpēs, vnde amoribus quadrat. Maro: Eheu quid volui misero mihi? perditus austrum Floribus, & liquidis immisi fontibus apros. Corrumpentem obsonia docet Iuuenalis: Et properat velut vrgeat auster. Syrtes. sunt loca arenosa, habentia vada breuia, in quæ si inciderint naues, euelli nequeunt. De quibus Maro Aenei. 1. In breuia & Syrtes vrge. Sunt autem in Getulia. Idem Aenei. 5. Nunc ego Getulis agerem si syrtibus exul. Hinc metaphoricôs aut allegoricôs pro inextricabilibus amorum nexibus: nam qui amant quod obtinere nequeunt, lupum auribus tenent, cùm neque tenere, neq; dimittere cōpotes sint. Impegerat. ab impingo, nam pango etiam pegi facit. Istas. tuas & viles. Pertinet enim iste, ad secundam personam, & ad contemptum. Maro: Aut quid petis istis? Me mea Galla. In Iuuenale etiam tenuis clientis vxor, Galla mea est, inquit. Profer Galla caput, &c. Suo ore. formositate oris. Pedicis. laqueis & vinculis pedum, sicut manicæ sunt manuum vincula. Georg. 1. Tum gruibus pedicas & retia ponere ceruis, Auritosque sequi lepores, tum figere damas. Et Aeneid. 2. manicas atque arcta leuari Vincla iubet Priamus. Est etiam manica, manuum & brachiorum tegumentum. Idem: Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ. Et pleno turgida vultu. Terent. Succi plena. sed id vrbanius. Nam turgida, id est, inflata non suo pingui, non nisi rustico placeat, vt lusca, id est, altero oculo capta, sed dicit: penè, vt non merè luscam, sed petam (id est, tremulis oculis) putes. nam & Venus peta dicitur. Dianæ triuiæ. id est, tres vias habentis: in cœlo, vbi Luna dicitur: in syluis, vbi Diana venatrix: & apud inferos, vbi Proserpina. quod fingitur, quia Lunæ lumen nunc superis, nunc inferis, nunc nobis conspicitur. Legi posset, ducebam, id est, iudicabam in animo meo. Nihil esse. videlicet ad hanc nostram.

Syrtes. *Iste.* *Galla.* *Pedica.* *Manica.* *Turgida.* *Peta.* *Triuia.*

FOR. *Ludit amor sensus, oculos præstringit, & aufert*
Libertatem animi, & mira nos fascinat arte.
Credo, aliquis dæmon subiens præcordia, flammam
Concitet, & raptam tollat de cardine mentem.
Nec Deus (ut perhibent) amor est, sed amaror & error.

Ludit amor sensus. Interloquitur Fortunatus, ne durior sit perpetuus tenor vnius. Ludit. eludit. Oculos præstringit.

git. Vnde præstigiæ & præstigiatores, qui Mercuriũ principem habent. Fascinat. illigat, quasi fasce quodam, incantamento. Maro: Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos. Aliquis dæmon. id est, vafer spiritus. Præcordia. id est, mẽbranulas cor cingentes, in quibus sunt affectiones seu passiones animorum. Conciteт. à concieo frequentatiuum, id est, prouocet, aut commoueat. De cardine. de stabilitate & firmitudine sua. Nec deus. Maro: Nunc scio quid sit amor, duris in cotibus illũ Ismarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes, Nec nostri generis puerum, nec sanguinis edunt. Amaror. amarities, amaritas, & amaritudo, ab amaro dicuntur.

Fascinat. *Præcordia.* *Amaror.*

FAV. *Adde, quòd optatis nec spes erat ulla potiri,*
Quanuis illa meo miserata faueret amori,
Monstraretq; suos oculis ac nutibus ignes.
Nam quocunq; isset, semper comes aspera, semper
Nupta sequebatur soror, & durißima mater.
Sicq; repugnabant uotis contraria uota,
Non secus ac muri catus: ille inuadere pernam
Nititur, hic rimas oculis obseruat acutis.

Adde, &c. Docet quomodo in Syrtes incidisse probetur. Non secus. id est, nõ aliter. Ac. id est, quàm, scilicet repugnat catus. id est, felis, animal re vera cautũ, id est, vafrũ & callidum. & corripit catus primã, vnde per t, simplex scribitur. Horatius 1. carminũ: Voce formasti catus & decore. Veruntamen multi pro animali per tt, duplex scribendum putant. Perna. à pede dicitur secundum Varronem, quasi sit pes porcinus cum carne præcipuè priores pernas vocãt, posteriores verò petasones. Rimas. id est, fissuras, è quibus mus exiliat.

FOR. *Qui satur est, pleno laudat ieiunia uentre:*
Et quem nulla premit sitis, est sitientibus asper.

Iterum interloquitur Fortunatus, cuius dictum si ad durissimam matrem respicit, sensus est: matrem iam saturatam amoribus, non ignoscere filiæ amare incipienti. Si ad catum, illum inuidere muri aut sorici famelico, cum satur sit, quia tunc præcipuè venatui intendit, cum contrà faciat canis.

FAV. *Tempus erat curua segetes incidere falce,*
Et latè albebant flauentibus hordea culmis.

Affuit

Affuit (ut mos est) natis comitata duabus,
Collectura parens, quæ præterit hordea messor:
Ignorabat enim uel dißimulabat amorem.
Dißimulasse puto, quoniam data munera natæ
Nouerat, exiguum leporem, geminasq́; palumbes.
FOR. *Pauperies inimica bonis est moribus: omne*
Labitur in uitium, culpæ scelerumq́; ministra est.
FAV. *Farra legens, ibat mea per uestigia uirgo,*
Nuda pedem, discincta sinum, spoliata lacertos,
Vt decet æstatem, quæ solibus ardet iniquis:
Tecta caput fronde intorta, quia sole perusta,
Fusca fit, & uoto facies non seruit amantum,
Iam tergo uicina meo, lateriq; propinqua,
Sponte mea delapsa manu frumenta legebat.
Nec celare suas, nec uincere fœmina curas;
Nec differre potest, tantum leuitatis in illa est.
FOR. *Quisquis amat, leuis est, nec fœmina sola, sed ipsi,*
Quos sapere, & præstare alijs mortalibus aiunt,
Quos operit latus fulgenti murice clauus:
Quos uidi elatos regali incedere passu.
Tu quoq; sic affectus, eras dementior illa,
Forsitan & leuior. uirgo data farra legebat,
At tu farra dabas. dic, quæ dementia maior?
Perge, opus est uerbis aliquando arcere soporem.

Tempus erat curua segetes incidere. Græcè & duriter, vt rustico competit. Nam Latinè dicas: tempus incidendi, authoribus Seruio & Valla. Verg. tamen Aene. 2. dixit: Sed si tantus amor casus cognoscere nostros. Collectura parens. Hic locus videtur sumptus ex Ruth. Pauperies inimica bonis est moribus. Id rusticis visum (quibus nondum intellecta deorum munera, paupertas) aut quia indigentem difficile est bene operari: aut re vera, quia per paupertatem coguntur mulierculæ munera accipere, quæ diuitibus essent respuenda.

Omne labitur in vitium. Sic Comicus: Inopia & cognator

gnatorum negligétia coacta. Et pòst: Ita vt ingeniũ est omnium hominium procliue ab labore ad libidinem. Est quidem hæc sententia rustico digna. Nam neq; paupertas vitium est, neq; in vitium impellit, si eam ferre nouerimus, quin munus deorum à Lucano rectè dicitur, sed nondum intellectum. Verùm quia procliues sumus ad libidinem, nostro, non paupertatis, vitio sæpe peccamus. Vnde Prouerb. 30. Aut egestate furer, & periurem nomen

Pauperies. Domini. Et tamẽ idem dixit: Paupertas & honestas à Deo sunt. Dicemus ergo paupertatẽ in spiritu sanctam, sed difficilem eius vsum. Pauperies autem propriè accipitur pro damno, vt: Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur. Nuda pedem. Græcæ & poeticæ locutiones sunt. Maro Aeneid. 1. Nuda genu, nodoq; sinus collecta fluentes. Sunt autem oratoribus vitandæ.

Sponte mea. Sic & Booz ipsi Ruth fieri præcepit. Latus clauus. Vestis est senatorum Romanorum. Murex, conchylii genus, cuius sanguine fit purpureus color. Dic, quæ dementia. In prosa potius dixero, vtra vel vtrius.

FAV. *Continuò aspiciens ægrè tulit aspera mater:*
Et clamans, quò, dixit, abis? cur deseris agmen?
Galla, ueni: nanq; hic alnos prope mitior umbra,
Hic tremulas inter frondes immurmurat aura.
O inuisa meis uox auribus. ite, precabar,
Ite, malam uenti celeres dispergite uocem.
Si quis pastor oues ad pinguia pascua ducat,
Et uetet adductas præsens decerpere gramen:
Vel si iam pastas potum compescat ad amnem,
Et sitibundo ori salientem deneget undam,
Nónne importunus naturæ inimicus, & excors?
Illa mihi uox uisa Iouis uiolentior ira,
Cum tonat, & pluuius terris irascitur aer.
Non potui & uolui frontem non flectere. uirgo
Demißi in cilium de sub uelaminis ora
Me aspiciens, motis blandè subrisit ocellis.
Id cernens iterum, natam uocat improba mater.
Galla operi magis intendens, audire recusat.

Vt pede,ſic animo ſequitur.tum prouidus ipſe
(Nanq; dolos inſpirat amor,fraudesq; miniſtrat)
Nunc cantu,nunc ſollicitans clamore metentes,
Velamenta dabam ſceleri,quo credere poſſent
Et ſoror & mater,non audiuiſſe puellam,
Falce repellebam ſentes,ne crura ſequentis
Læuia,ne teneras auſint offendere plantas.
FOR. *Quiſquis amat,ſeruit:ſequitur captiuus amantem,*
Fert domita ceruice iugum,fert uerbera tergo
Dulcia,fert ſtimulos,trahit & bouis inſtar aratrum.

Cõtinuò aſpiciẽs,&c.Recitat argumẽtũ amorũ ſuorũ.Si qs paſtor. Indicat ſimilitudine,quàm incõmoda fuerat matris reclamatio:nã ſicut paſtor ouibus eſſet importunus,ſi eas à præſentibus herbis aut fluminibus,cũ famerent ac ſitirẽt,arceat,quæ Tãtali pœna dicitur:ita importuna viſa eſt mater,quæ præſentia puellæ vetabat frui. Iouis violentior ira. Amatoriè dictum.

Audire recuſat. id eſt,hic (vt videtur) diſsimulat. Velamenta dabam ſceleri. id eſt,fraudi,quæ nõ ſemper ſcelerata eſt.nam ſi honeſtè amauit,vt titulus indicat,cui ſceleri? ſed ſcelus eſt in puella nõ audienti monitis maternis. Sentes.id eſt,ſpinas & vepres. *Sentes.* Crura ſequẽtis.ſcilicet virginis. Læuia.nõ aſpera nec piloſa.Teneras plantas.Maro:Ah tibi ne teneras glacies ſecet aſpera plantas. Quiſquis amat, ſeruit. Ideo Ouidius: Dum licet, iniuſto ſubtrahe colla iugo. Fert. id eſt,patitur verbera. *Fert.* Satyricus: Solea puer obiurgabere rubra. Bouis inſtar. *Inſtar.* id eſt,in ſtatum & in morem.quod Valla nõ approbat.vult enim inſtar,ad æquiparationem,non ad ſimilitudinem pertinere.

FAV. *Tu quoq;,ut hinc uideo,non es ignarus amorum.*
FOR. *Id commune malum,ſemel inſaniuimus omnes.*
FAV. *Hoc animi tam triſte bonum,tam dulce uenenum*
Quotidie crudele magis,creſcebat in horas:
Vt calor,in nonam dum lux attollitur horam:
Pallebam attonito ſimilis,lymphaticus,amens,
Immemor,inſomnis,nec erat res ardua,morbi
Noſſe genus,frons eſt animi mutabilis index.

Vt pater aduertit, mitem se præbuit ultra
Consuetum: quòd & ipse suos expertus, amorum
Sciret onus, blandoq; loquens humaniter ore,
Dic, inquit, dic Fauste, quid hoc quod pectore uoluis?
Infelix puer, hæc facies testatur amorem.
Dic mihi, ne pudeat curas aperire parenti.
FOR. *Sit licet in natos facies austera parentum,*
Aequa tamen semper mens est, & amica uoluntas.
FAV. *Vt facilem pater affectum præ se tulit, ultro*
Rem confessus, opem petij, promisit, & antè
Quàm brumale gelu borealibus arua pruinis
Spargeret, agnati unanimes cum patre puellam
Despondere mihi: nec adhuc sine testibus illi
Congrediebar, eram medio sitibundus in amne
Tantalus: ô quoties misso cum bobus aratro
Vt uacuis aliquando esset sola ædibus, ibam.

Tu quoque. Aeneas Syluius, qui & papa Pius, asserit neminem ad trigesimum peruenire ætatis annum, qui non senserit aliquando amoris ignem. Vnde prouerbialiter dicitur hic: Semel insaniuimus omnes. Quod Maro in Geor. lib. 4. sic dicit: Omne adeò genus in terris, hominumq; ferarumq;, Et genus æquoreũ, pecudes pictæq; volucres, In furias ignemq; ruunt, amor omnibus idem &c. Hinc. id est, ex his à te dictis. Lymphaticus. id est, furore percitus, vt hi qui lymphas, id est, nymphas se vidisse in aquis credunt. Errant autem, qui vinum lymphaticum dicunt, pro diluto. Amens. id est, sine mẽte. Terent. Nã hæc incœptio non amantium, sed amentium est. Frons est animi mutabilis index. Prouerbiale, sed quia cœperunt homines dissimulare, dicit Iuue. Fronti nulla fides. ea dicata fertur verecundiæ atque pudori. Frons index. Sunt ergo, index, iudex, & similia, communia. Cice. Hãc vocem stultitiæ indicem. Vt pater aduertit. id est, resciuit, agnouit, annotauit animaduertẽdo. Mitem se præbuit. talem præstandum docet Mitio Terẽtianus in Adel. Vltra consuetum. id est, præter consuetudinem: quia solent patres esse seueri in mores filiorum. Vnde Menedemus Terentianus in Heaut. Cœpi non humaniter, neque vt decuit, animum

ægrot

ægrotum adolescentuli tractare, sed vi & via peruulgata patrum quotidie accusabam &c. Causam autem quare pater mitior fuit, addit, Quòd & ipse suos ex, &c. Vnde & diuum Petrum labi contigit, vt sciret ignoscere. Dic mihi, ne pudeat, &c. ex loco Terentiano. Sit licet in natos, &c. Confirmat vt verosimile sit quod ille dixerat. Agnati. id est, affines. Despondere. id est, desponderunt mihi puellam. Nec adhuc sine testibus. id est, arbitris & præsentibus. Illi. id est, cum illa Congrediebar. id est, licet mihi esset despõsata, tamẽ non licebat conuenire eam, nec cum ea loqui quum sola esset: quo custoditam eius attestatur pudicitiam. Est autem locutio Vergiliana: nam Vergilius verba ad certamen pertinentia, cum datiuo construit, quæ alii cum ablatiuo, mediante cum, vt: Placidòne etiam pugnabis amori? id est, cum amore. Certat tibi, id est, tecum. Infelix puer, atque impar congressus Achilli, id est, cum Achille. Eram medio sitibundus in amne Tantalus. id est, Tantali similis, de quo Horatius 1. Serm. Tantalus à labris sitiens fugiẽtia captat Flumina. Quia enim deorum secreta reuelauit, aut quia Pelopem filium diis epulandum apposuit, hac pœna apud inferos damnatus dicitur, vt mento tenus, imò labiorum tenus habeat dulcissima flumina, quibus dum sitim restinguere conatur, delabuntur. Et naso tenus fragrantia poma itidem dum apprehendere conatur, subterfugiunt. Signantur autem auari, vt author est Horatius, subdens ibidem: Quid rides? mutato nomine, de te Fabula narratur, congestis vndique saccis Indormis inhians, & tanquàm parcere sacris Cogeris, aut pictis tãquàm gaudere tabellis. Vt ædibus. id est, domibus priuatis, scilicet paternis. Vacuis. scilicet patre, matre, sorore, & reliquis familiaribus. Esset sola. scilicet, domi. Ibam. scilicet ad eam. *Tantalus.*

Omnia causabar, stiuam, dentale, iugumq;,
Lora, iugi, rullam: deerant quæcunq;, petebam
E soceri lare, sola tamen deerat mihi uirgo.
Non deeram mihi: piscator, uenator, & auceps
Factus eram, & solers studia intermissa resumpsi.
Quicquid erat prædæ, quicquid fortuna tulisset,
Ad soceros ibat, gener officiosus habebar.
Nocte semel media subeuntem limina furtim,
(Sic etenim pactus fueram cum uirgine) furem

Efferati, inuasere canes, ego protinus altam
Transiliens sepem, uix ora latrantia fugi.
His tandem studijs hyemem transegimus illam.
Ver redijt, iam sylua uiret, iam uinea frondet:
Iam spicata ceres, iam cogitat hordea messor,
Splendidulis iam nocte uolant lampyrides alis.
Ecce dies genialis adest, mihi ducitur uxor.
Sed quid opus multis? nox expectata duobus
Venit, & in portum uento ratis acta secundo est.
Tum boue mactato, gemina conuiuia luce
Sub patula instructis celebrauimus arbore mensis.
Adfuit Oenophilus, multoq; solutus Iaccho.
Tempestiua dedit toti spectacula uico.
Et cum multifori Tonius cui tibia buxo,
Tandem post & epulas & pocula multicolorem
Ventriculum sumpsit, buccasq; inflare rubentes
Incipiens, oculos aperit, cilijq; leuatis.
Multotiesq; altus flatu à pulmonibus hausto,
Vtrem implet, cubito uocem dat tibia presso,
Nunc huc, nunc illuc digito saliente, uocauit
Pinguibus à mensis iuuenes ad compita cantu
Saltidico, dulciq; diem certamine clausit.
Et iam tres hyemes abiere, & proximat æstas
Quarta: dies rapidis, si qua est bona, præterit horis.
Si qua placent, abeunt: inimica tenacius hærent.
FOR. Fauste, uidén'? uicina pecus uineta subintrat.
Iam, ne fortè graui mulcta taxemur, eundum est.

Causabar. Omnia causabar. Pergit quò occœperat, docens Faustum amorũ suorum exitũ, optatis videlicet nuptiis. Omnia causabar, scilicet excusabã seu accusabã, & in excusationé intermissæ operæ adducebam, vt in Mœri: Causando nostros in longum ducis amores. *Stiua.* Stiuam. id est, manicã aratri, qua regitur. *Dentale.* Dentale. id est, lignum ad quod inducitur vomer, vt dicit Seruius ad illud 1. Geor,

Geor. Duplici aptãtur dentalia dorso. Rullam. partẽ à ruendo dictã. E lare. id est, domo. Soceri. scilicet futuri, quia desponsatione facta. Non deeram mihi. id est, officio meo, aut vtilitati meæ. Studia intermissa, scilicet tẽpore languoris, vt prius dixit. Gener est cõiunx filiæ, & dicitur ad socerũ & socrum correlatiuè. Iam ceres, id est, seges aut frumentum. Spicata. id est, spicas habẽs. Lãpyrides sunt papiliones quædã, quæ nitedulæ & cicẽdulæ dicũtur, de quibus Sipõtinus sic: Cicẽdula à Gręcis lampyris dicta: quidã noctilucã, quòd noctu luceat: alii nitedulã vocant. Nõ ante matura pabula, aut post desecta cõspicitur, nunc pennarum hiatu refulgẽs, nunc cõpressu obumbrata. Huius animalis stellantes volatus, maturitatis hordei signũ rusticis præbent, mira benignitate naturæ. Ab hac lychnus pensilis, quẽ vulgò lampadem vocant, cicẽdula appellatur: quæ nocte tota seruatur accẽsa, & lãpyridos instar lucet. Martial. de cicẽdula: Ancillã tibi sors dedit lucernæ, Totas quæ simul exigat tenebras. Scribitur autem Græcè λαμπουρίς, ίδος, & πυριλάμπης, sed pro u etiã y scribi à nobis solet. Quia ergo hordei maturitatẽ denotãt, bene dicit: Iã cõgitat hordea messor. Splẽdidulis &c. Dies genialis. id est, in quo gignendis liberis in geniali thoro opera detur. Ratis acta. id est, res, de qua parũ sperabatur, optatũ sortita est exitũ. Gemina luce. Solis & tedarum. Sub patula. id est, semper patente. *Patula.* Oenophilus. id est, vini amator. Oenophorũ autẽ vas magnũ, in quo vinũ affertur. Iuuenal. Totũ œnophorũ sitiẽs. οἶνος Grecè dicitur vinũ. *Oenophilus.* Iaccho. id est, baccho: hoc ẽst, vino solutus: soluit enim curas. Vnde Lyæus à λύω, id est, soluo, dicitur Liber pater. *Iaccho.* *Lyæus.* Tonius. à tonando dictus cantor. Cui tibia buxo. ex buxo enim ferè fiunt nunc fistulæ, olim ex tibiis gruum: vnde & tibiæ dictæ. Multicolorẽ vẽtriculũ. id est, folliculũ, quẽ inflare solẽt variis panniculis tectũ, vulgo musam cornutã vocãt, eo quòd obcuruam fistulã annexam habet. Buccas rubentes. ex vino. *Tonius.* *Tibia.* *Vẽtriculus.* Multoties. satis humile aduerbiũ, quo idonei abstinere dicuntur. Vtrem. id est, succũ illũ ex corio. Pinguibus à mẽsis iuuenes ad cõpita. id est, loca, quæ plures petere solẽt, in quibus rustici choreas & cęteros ludos exercẽt. Cãtu saltidico. id est, saltãdi formã dictãte. Et proximat. id est, proximè appropinquat aut instat. Aestas quarta. quia æstate post messem durat. Dies rapidis, &c. Si qua. id est, aliqua: dies id est, tẽpestas: est bona, id est, læta, prospera: præterit horis rapidis, id est, velociter transeuntibus. Id enim videtur lætis. Inimica tena-

cius hærent. Generalis sententia, qua finem facit: plura tamen,
Videń'. vt videtur, dicturus: sed à Fortunato ad coërcitioné pecoris auo
Vineta. catur. Viden'. id est, vidésne. Pecus subintrat vineta. id
Mulcta. est, loca vitibus consita vicina. Eundum est. id est, ire nos oportet ad custodiam pecoris. Ne taxemur. id est, damnemur. Graui mulcta. id est, pœna pro delicto danda.

ECLOGA SECVNDA DE *insania amoris, inscripta* FORTVNATVS.

Ioannis Murmellii argumentum.

Quæ Padus exundans tulerit dispendia primùm,
Insanum memorat mox Fortunatus Amyntam.

FAVSTVS ET FORTVNATVS.

CVr tam serus ades? quid te (iam septima lux est)
Detinuit? gregibus'ne nocent hæc pascua uestris?
FOR. *Fauste, Padus, nostros qui prælabitur agros,*
Creuerat, & tumidis ripas æquauerat undis.
Nos, cura gregis obmissa, priuata coëgit
Publicaq; utilitas, ripam munire diurnis
Nocturnisq; operis, fluuiumq; arcere fluentem.
FAV. *Fert Padus exundans mala sæpius omina, noster*
Tityrus est author, qui pascua dixit & arua.
FOR. *Forsitan id uerum, quando extra tempora, & ultra*
Mensuram atq; modum subito concreuerit æstu:
Nunc autem id poscit tempus: nam liquitur altis
Nix hyberna iugis, implent caua flumina montes:
Se exonerant, fluuiosq; onerant: sic flumina rursum
Se exonerant, pelagusq; onerant. hominum quoq; mos est,
Quæ nos cunq; premunt, alieno imponere tergo.

Cur tam serus ades? In hac ecloga damnabitur amoris insania, qua Amyntam pastorem deperisse memorabit Fortunatus. Non enim nomini congrueret, vt Fortunatus amores expe-

riretur

ziretur amaros. Amyntas à Marone inducitur pastor æmulus. vnde dicit: Inuidit stultus Amyntas. ἀμυντικὸς autem dicitur *Amynticus.* vindicatiuus. Talis autē, proximus est ad furorē & insaniā, quum cœptis desistere cogitur. Vtrunque deduci videtur ab ἀμύνομαι, quod est, vlciscor, punio, repugno. Principiū colloquutionis est de inundatione Padi, quam Faustus accusat, quòd minus affuerit illis diebus cū pecore. Cur tam serus. id est, tardus. sed vtrūq; *Serus.* sic accipio, vt ad tempus referatur. Vergilius: Tardi venere subul ci. Nam lentus, piger, oscitans etiam manè venire possit: serus autem, vespere duntaxat, etiam si celer & præceps. Iam septima lux. septimus dies. Prima tamen lux, & primus dies differunt, *Prima lux.* authore Valla. Nam prima luce facio, quod in prima diei: primo *Primus* die, quod toto ipso die qui primus est. Gregibus ne nocent. *dies.* quasi dicat minimè, cū ager Mantuanus sit optimus. Vnde Maro: Et qualē infelix amisit Mātua campū. Padus fluuius est maximus Italiæ, in quē iuxta Mantuam incidit Mincius. vnde de vtroq; dicit Maro in Tityro: Hic inter flumina nota, Et fontes sacros, frigus captabis opacū. Nostros ergo agros, id est, Mātuanos. Nos cura gregis obmissa. aut omissa. Vulgatius, Horatiū secuti, deposito b, dicimus omissa, & omisi prima breui. Nocturnisq; operis. id est, operationibus aut operariis: nā vtrūq; significat hæc opera. Fert Padus exundans mala sæpius omina. *Omina.* id est, portēta aut indicia futuræ calamitatis. Noster. id est, no- *Noster.* strâs, aut cōpatriota noster. Tityrus. id est, Maro: qui in primo Buco. per Tityrū intelligitur. Est author. in fine primi Geor. post cædē Cæsaris, quam tot mala secuta sunt: quia Fluuiorū rex Eridanus, cāposq; per omneis Cū stabulis armēta tulit. Idē enim est Padus & Eridanus, ab Eridano seu Phaëthonte filio Solis, qui *Eridanus.* in eo submersus dicitur, denominatus. Idē dicit Horatius primo Carminū de Tiberi: Vidimus flauū Tiberim, retortis Littore Hetrusco violēter vndis, Ire deiectū monumēta regis, Tēplaq; Vestæ. Qui pascua dixit & arua. id est, Bucolica & Georgica. Prudēter Aeneida tacet, vt cuius lectio ad rusticū nō spectat. Horatius autē in Sermonib. reticet, qa tūc nondū erat emissa. Forsitan. bene forsitā, ne portētis fidens priscorū edere cēseatur: quæ verò tēpestiuè fiunt, nihil portēdere videntur præter se. Nam liquitur. *Liquitur.* id est, liquescit & defluit. Vergilius Georgic. primo: Vere nouo gelidus canis quum mōtibus humor Liquitur. Mōtes. nominatiuus est, qa mōtes implēt caua flumina, id est, alueos fluminū. Se exonerant. videlicet mōtes, & onerāt flumina, flumi-

na rursus onus suũ in mare demittunt: nã omnia flumina intrant mare, & mare nõ redundat. vnde rusticè dixit: Pelagusq; onerãt. Quæ nos cunque. Tmesis (id est, incisio) est, pro quæcunque nos. Dicitur autẽ tmesis, non temesis. Alieno imponere tergo. Vnde de Pharisæis Saluator Matthæi 23. Alligant autem onera grauia & importabilia, & imponunt in humeros hominũ, digito autem suo nolunt ea mouere.

FOR. *Sed iam contractum reuocat suus alueus amnem.*
FAV. *Decrescente Pado, dictu mirabile, noster,*
Fortunate, lacus maioribus æstuat undis.
Vrbs natat, obscuræ fiunt cellaria fossæ,
Lyntre cados adeunt: labens ad uina minister
Ridet, & ex imis fertur grauis obba lacunis.
Multa, licet nati fuerint melioribus horis,
Multa & magna ferunt aliquando incommoda ciues.
FOR. *Commoditas omnis sua fert incommoda secum,*
Et sorti appendix est illætabilis omni.
FAV. *Hactenus Eridanus. nostros repetamus amores,*
Quandoquidem nunc alma Venus mouet omnia, cœlum
Luce tepet, nitida tellus uiret, arua uolucres
Cantibus exhilarant uernis, nunc omnia fœtant.
FOR. *Tu tua lusisti, sed nos aliena sequamur.*
Nanq; tibi noti referam pastoris amores,
Vt doceam Veneris nihil esse potentius igne.
Pauper, & infesto sub sidere natus Amyntas,
Sex uitulos, totidemq; pares ætate iuuencas,
Armentiq; patrem ducens in pascua taurum,
Venerat ad Coitum, nitidis ubi Mincius undis
Alluit herbosos fugiens perniciter agros.
Arx noua propter aquas, pinnatis ardua muris
Est Coitus, campo moles fundata palustri.
Hic igitur recubans, uitrei prope fluminis undam,
Vitis ubi amplectens longis dumeta lacertis,

In uada curuata ripæ supereminet umbra,
Piscibus insidias tendebat arundine & hamo.
Messis erat, Solis rapidi uiolentia adustos
Presciderat campos. finem philomela canendi
Fecerat, & neq; lux, passim morientibus herbis,
Pascere oues poterat, neq; nox humore cicadas.
Dumq; incumbit aquis, studioq; intendit inani,
Taurus (ut auditum est) primùm uexatus ab œstro,
Mox canibus, demum furaci à milite sylvis
Abditus, ex toto confestim euanuit agro.

Sed iam contractum. Nō interrogatiuè, sed indicatiuè legatur. Suus alueus. id est, proprius aut debitus: aut hypallage, id est, suū amnē. Decrescente Pado, dictu. id est, vt dicatur, vel dū dicatur, mirabile. Noster lacus. vicinus vrbi nostræ Mantuæ, scilicet Benacus. Mincius enim ex Benaco fluit. Lyntre. id est, scapha, aut alia nauicula. Grauis obba. id est, lagena. Persius sessilem vocat, eo quòd lato fundo quasi sedeat, dicēs Satyra quinta: Exhalet vapida læsum pice sessilis obba. Melioribus horis. Vnde Iuuenalis: Distat enim quæ Sidera te excipiant, modò primos incipientē Ede vagitus, & adhuc à matre rubentem. Sed in ethnicis quàm Christianis consonantius. Verùm si non trahimur aut compellimur inuiti, ducimur tamen zelo & incitamur. Appendix illætabilis. quia in hoc Mūdo nō sunt solida nec plena gaudia, quæ nihil habeāt amaroris. Nā extremū gaudii, luctus occupat. Appēdix dicitur quod appēditur. Illætabilis, de qua nō est lætādū. Sic Aenei. 4. Hinc Drepani me portus & illætabilis ora. Multa sunt prouerbialiter dicta, notatuq; digna. Boethius dicit se didicisse, in foribus Iouis esse duo dolia, alterū boni, alterū mali: nemineinq; nasci, qui nō aliquādo ex vtroq; bibat. Hactenus Eridanus. scilicet dictus est, id est, inundatio Padi. Nostros repetamus amores. Quādoquidē nūc. scilicet in vere, præcipuè dū nix liqtur. tūc enim Veneri potissima datur opera. Vnde vernæ dicti, ꝗ ferè verno tēpore gignūtur. Alma. qa diua creatrix, ab alēdo dicta: nā ꝑ ꝓpagationē cōseruat genus nostrū. Arua volucres. Maro: Hinc volucrū cōcētus in aruis Exhilarāt. ἱλαρὸς Græcè, vnde hilarū Terētius dixit, facit hilarō verbū, quod est, hilarē & lętū facio. Nūc omnia fœtant. id est,

Mincius.
Lynter.
Obba.
Appendix.
Alma.

fœtus producunt. Tu tua lusisti.id est, tuos amores faciliter cecinisti. Est enim ludere, res non graues canere. Vnde Vergilius in Buco.& ipsum Ludere quæ vellem calamo permisit agresti. Et Ouidius: Ille ego, qui fueram tenerorum lusor amorum, Ingenio perii Naso poëta meo. Item Maro in Culice: Lusimus Octaui gracili modulante Thalia, Atq; vt araneoli tenuem formauimus orsum. Sed nos aliena sequamur. Non enim fortunato, vt dixi, infortunia amorum congruunt: ea enim dicturus est. Veneris nihil esse potentius igne. Maro: Omnia vincit amor, & nos cedamus amori. Et ideo de tempore quo amāt belluæ, dicit Georg.3. Tempore nō alio catulorum oblita leæna, Sæuior errauit campis, nec funera vulgo Tam multa informes vrsi, stragemq; dedere Per syluas, tum sæuus aper, tum pessima tigris, Heu male tum Libyæ solis erratur in oris. Et infesto sub sidere. id est, molesto, & inferēti quasi vim: quod plus est, quàm si

Coitus. infausto, legendum sit. Ad Coitum. id est, ad arcem sic dictā, quòd esset ad confluentem Padi & Mincii ex Benaco, vt dixi, na-

Perniciter. scētis. Perniciter. velociter. Arx noua. castellū notat. Pro-

Arx. pter aquas. id est, iuxta. Vergilius Georgicorum tertio: Et viridi in campo templum de marmore ponam Propter aquam, tardis ingens vbi flexibus errat Mincius, & tenera prætexit arundine ripas. Sed quæram, cùm ille in laudem Mincii (est enim sic vtilior nauigantibus, aduerso præsertim flumine) dixit, tardis flexibus, cur hic dicat, fugiens perniciter? Sed dicemus id ad inundationem pertinere, qua flumina tarda aliàs, pernicia fiunt. Longis lacertis. id est, brachiis, quia labruscæ nō putantur nec resecantur. Arundine & hamo. id est, hamata arundine, id est,

Scidi. virga tenui. Sciderat, mutauit, fecitq;. Prosciderat campos. finem philomela, &c. Nam scindo scidi priorē corripit. Aenei. 3. Hesperiū Siculo latus abscidit, aruaq; & vrbes. vbi Seruius tamē videtur sentire, debere produci. nam metri, inquit, causa sci syllabam corripuit. Verùm non legitur correpta, quum contrà sæpe reperiatur. Horat. 1. Carmi. Nequicquam Deus abscidit, &c. Posset fortè legi Soluerat, aut quid simile. Neque lux. id est, diurnum tempus. Neque nox humore. id est, rore. Verg. Dumq; thymo pascentur apes, dum rore cicadæ. Studioq; intendit inani. id est, piscandi hamo, vnde parum vtilitatis consequitur, præsertim prætermissa custodia armentorū. Ab œstro. vespæ genus est, sic Græcè à sono dictū. Mox. id paulò post, vexatus à canibus. Demum. id est, tādem aut vltimò. Abditus.

id est,

id est, absconditus. A milite. id est, viro belligero humilis cōditionis, vnde furaci addit. Nō enim militē dicemus equitē auratū, sed millesimū quenq;, id est, quemlibet è numero millenario, etiā vilissimum. vnde milites Romani potissimùm pedites vocabant.

Quod puer ut nouit, tumulum conscendit, & alta
Voce bouem clamans, longo rura omnia uisu
Prospicit. ut frustra niti se comperit, arcum
Corripit & pharetram: sequiturq; per inuia taurum,
Illum per caulas, & per stabula omnia quærens,
Per colles Benace tuos, per consita oliuis
Iugera, per uirides ficis & uitibus agros.
Venerat ad sublime iugum, quod sulfuris arcem
Sustinet, & longis aperit prospectibus illinc
Benacum, hinc campos longè lateq; patentes.
Lux ea sacra fuit Petro, frondente sub ulmo,
Mista erat ex omni pubes post prandia uico,
Ducebatq; leues buxo resonante choreas.
FAV. *Rustica gens, nulla genus arte domabile, semper*
Irrequietum animal gaudet sudore, peracto
Mane sacro, festa (quando omnibus otia) luce,
Ipsa oti ac famis impatiens epulatur, & implet
Ingluuiem, audito properat tibicine ad ulmum,
Hic furit, hic saltu fertur bouis instar ad aras.
Quam rastris uersare nefas & uomere, terram
Calcibus obduris & inerti mole fatigat,
Ac ferit, & tota Baccho facit orgia luce,
Vocifrans, ridens, saliens, & pocula siccans.
FOR. *Stulte, quid hæc faris? solatia rustica damnas*
Rusticus ipse? tuis malus es, tibi peßimus ipsi?
FAV. *Dicta ioco fuerint, nostrum repetamus Amyntam.*

Quod puer. Prosequitur historiam aut argumētum cœptū, Prospicit. porrò aspicit. Aenei. primo: Nauē in conspectu nullam, treis littore ceruos Prospicit errantes. Vt. id est, postquàm.

Per caulas, & per stabula omnia quærẽs, Per colles Benace tuos. Nõ lõge ergo distat, ita vt de eo intelligi posit, quod dixit: noster lacus &c. Sulfuris arcem. à sulfure denomi natã. Benacum. qui vt Larius ex Alpibus augetur. Sacra fuit Petro. ad vincula, vt videtur, Calẽdis Augusti. Buxo. id est, fistula ex buxo. Maro: Tympana vos buxusq; vocat berecynthia. Ipsa oti ac. Sic Maro in fine Georgicorũ. Ignobilis oti, pro otii dixit: nam vt hic otii scribas, versus nõ patitur. Bouis instar. id est, in morẽ: quod Valla, vt dixi, improbat. Quam rastris. scili cet in cœmeterio aut alio loco sacro, aut area publica. Facit orgia Baccho. id est, celebrat Bacchanalia. Orgia autẽ generaliter dicuntur omnia festa. Calcibus. à nominatiuo calces: sic enim scribendum præcipiunt, estq; incerti generis. Vergil. Ferrata calce fatigat. alibi masculinũ leges. Inerti mole. id est, pondere corporis inertis. Tibi pessimus ipsi. Confessus enim fuerat suos amores, vnde posset in eum dici illud Horatii: Quàm temere in nosmet legem sancimus iniquam?

Continuit gressum, baculoq; innixus acerno
Intermisit iter, donec mitesceret æstus.
Ah puer infelix, æstus te maior in umbra
Corripiet. nudam uideas ne in fonte Dianam,
Claude oculos, blandis neu des Sirenibus aurem.
Sors tua Narcisso similis: Narcissus in undis
Dum sedare sitim properat, sitit amplius. at tu
Exteriorem æstum fugiens, intrinsecus ardes.
Quàm melius fuerat, nisi te sic fata tulissent,
Ad reliquum rediisse pecus, seruasse iuuencas,
Amissi bouis æquo animo dispendia ferre,
Quàm dum conaris nil perdere, perdere teipsum?
FAV. *Sed post iacturam quis non sapit? utile non est,*
Consilium post facta dari, quod oportuit ante.
Consilium post facta, imber post tempora frugum.

Continuit gressum. Reliqua prosequitur. Baculo acerno. ex acere arbore. Acer enim prima breui, illius aceris secundũ Priscianũ, facit. Vnde acernus, a, um. Intermisit iter. quod habuit ad inqrẽdũ taurũ. Ah puer infelix. acclamatio Fortuna

 ti. Sic.

ti. Sic illic: Ah virgo infelix, quæ te demētia cepit? Nudam videas, ne in fonte Dianam, claude oculos. id est, auerte oculos tuos, ne videas vanitatē. sed ad fabulam alludit: Actæon enim, quia Dianam prudens nudam vidit, à canibus discerptus est. Blandis neu des Sirenibus aurem. Nam Sirenes, vt aiunt, surda aure transire oportet, vt inquit D. Hieronymus. Fuerunt autem (authore Seruio in fine 3. Aeneidos) tres, in parte virgines, & in parte volucres, Acheloi fluminis & Calliopes Musæ filiæ. Harum vna voce, altera tibiis, tertia lyra canebat. Et primò iuxta Pelorum in Capreis insulis habitauerunt, quæ illectos suo cantu, in naufragia deducebant. Secundum veritatem meretrices fuerunt, quæ transeuntes quoniam deducebant ad egestatem, his fictæ sunt inferre naufragia. Has Vlysses contemnendo deduxit ad mortem. hæc ille. Harum nomina dicuntur Parthenope, (à qua quæ nunc Neapolis, id est, noua vrbs dicitur, olim fuit denominata) Leucosia & Lygia. Dicūtur autem ab eo quod est ἅρειν, quod significat connectere & retinere, & aspiratio conuertitur in s. Harū cantum ad Vlyssem transtulit Cicero in carmine, cuius principium est: O decus Argolicum, quin puppim flectis, Vlysse, &c. Sors tua Narcisso similis. Is enim secundū Ouidium Metamorph. quarto, quum superbia formæ elatus, cæteros cōtemneret, amore sui in fonte visi exarsit: & quum sui cōpos esse non posset, in margine languens, tandem in sui nominis florem conuerti meruit. Dum sedare sitim properat. in fonte videlicet. Sitit amplius. amore sui illic visi. Intrinsecus ardes. æstu amoris. Quàm melius. id est, quanto. Sic Vergilius in 7. Aen. Tam magis illa tremens, & tristibus effera flammis, Quàm magis, &c. Nisi te sic fata tul. Imputat fatis, sed tamen immeritò, vt legitur apud Aulum Gel. lib. 6. cap. 2. Hei mihi, quid damnāt mortales numina cœli? Esse aiunt etenim per nos mala, cùm tamen ipsis Vecordi, præter fatum, sint mente dolores. Multi ergo fatis imputāt. Iuuenalis: Hunc ego fatis imputo. Et alibi: Fata regunt homines. Et Manilius lib. 3. Fata quoq; & vitas hominum suspendit ab astris. Sic felix aut triste venit per singula fatum. Verùm fatum variè accipi solet, vtcunq; tamen accipiatur, dicemus non imponere arbitrio nostro necessitatem, etiam si fata viam inueniūt. Consilium post facta, est, inquit, imber post tempora frugum. Bene ad suum institutum conuertit, ne non rusticus putetur. vt autem Maro inquit, Dulce satis humor.

Actæon.
Sirenes.

FOR. *Vna puellares inter pulcherrima turmas*
Virgo erat, alba comas, alijs procerior, annos
Nata quater quinos uel circiter, ore nitenti,
Vrbanis certare potens, & uincere, nymphis,
Aureolis radians guttis. ad tempora limbus
Ibat, & ad pectus clausum uelamen aheno
Clauiculo. mediam fulgenti fibula ferro
Stringit in angustum, noua candicat insita lapsu
Linea rugoso, pedibusq; allabitur imis.
Hanc puer ut uidit, perijt, flammasq; tuendo
Hausit, & in pectus cæcos absorbuit ignes:
Ignes, qui nec aquis perimi potuere, nec imbri
Diminui, neq; graminibus, magicisue susurris.
Oblitusq; greges & damna domestica, totus
Vritur, & noctes in luctum expendit amaras.
Sæpe grauescentem uerbis compescere flammam
Nixus, & insanum iuuenis cohibere furorem,
Dicebam: miserande puer, quis te deus istas
Misit in ambages? sed non deus, imò satanum
Peßimus ex illis, quos noctibus atq; diebus
Ter tribus; in terras fama est ex æthere lapsos.

Vna puellares. Non attendens ad interloquutioné Faustinam, pergit Fortunatus, describés puellam, cuius amore exarsit. Nata quater quinos. id est, viginti, quæ ætas rusticis, vxorem ad laborem expetentibus grata, quum vrbano iunior placeat, vt in Eunucho: Anni quot? sedecim. flos ipse, &c. Vrbanis nymphis. id est, spósis, aut puellis pro nymphis habendis. Est autem datiuus more Vergiliano: Montibus in nostris solus tibi certat Amyntas. id est, tecum & cum nymphis. sed durius additur, & vincere, cum sequatur, nymphis: nam subaudire oportet, eas. Aureolis. id est, parú aureis, sicut à luteo luteolum deduxit Maro. Limbus. id est, vestis oblonga. Aheno. id est, æreo. Clauiculo. id est, spintre. Fulgenti ferro. ex vsu, aut artificio, aut ex eo quod album ferrum vocant. Stringit in angustum. vt

Aureolus. *Limbus.* *Aheno.*

graci

gracilior habeatur. Nam si qua est habitior paulò, pugilem esse aiunt. Noua instita linea. id est, fascia annexa stolæ. Sunt autem duo epitheta, quæ Latina lingua refugit, nisi diuisim construantur: sed tamen hæc tolerantur, quia perinde est ac si dicat: instita noua ex lino, quæ rusticæ conuenit: nam instita lanea & serica, stolæ matronali congruit. Allabitur imis pedibus. id est, ad imos pedes defluit. Horatius Sermo. 1. Nil medium est, sunt qui nolint tetigisse nisi illas, Quarum subsuta talos tegat instita veste. Est autem instita tenuissima fasciola, quæ prætexta dicitur, vt inquit Acron ad dictum locum. Lapsu rugoso. id est, in plicas contracto. Hanc puer vt vidit, periit. Maro: Vt vidi, vt perii, vt me malus abstulit error. Flammasq́ tuendo. id est, inspiciendo: hic actiuè accipitur. ignes: Ignes. Bona & artificiosa repetitio. Qui nec aquis, &c. vnde æditituus apud Gel. lib. 19. cap. 9. Quid faculam præfers Phileros, qua nil opus nobis? Ibimus, hic lucet pectore flamma satis. Istam non potis est vis sæua extinguere venti, Aut imber cœlo candidus præcipitans. At contra hunc ignem Veneris, si non Venus ipsa, Nulla est quæ possit vis alia opprimere, &c. Neq́ graminibus. Id conqueritur Apollo apud Nasonem: Hei mihi quòd nullis amor est medicabilis herbis. Magicisve susurris. id est, incãtationibus, quæ obscurè remordente conscientia proferuntur. Quis te Deus. ex veteri consuetudine interrogandi. nam hodie, cùm vnum credimus Deum, inepta esset, nisi abusiuè (vt dixi) ex poetico more inferos dicamus deos, & amorem aut virtutes & vitia. In istas ambages. id est, inextricabiles errores. Sed non Deus. Corrigit ergo quod dixerat, Deus. Imò, inquit, satanum Pessimus. à nominatiuo satan, huius satanos, sicut Titan titanos, pæan pæanos. Peccant ergo, qui etiam satanas satanæ media breui proferunt. Ter tribus. id est, nouem noctibus & totidem diebus, ex nouem choris angelorum.

Instita.

Susurris.

Ambages.

Satanum.

Dic age, si nosti quenquam: reminiscere, si quem
Videris hoc pacto ditescere, surgere in altum,
Dilatare domum, maioribus horrea aceruis
Complere his studijs, extendere latius agros,
Multiplicare greges, acquirere pascua bobus.
Inter tot populos, quot habet latißima tellus,
Sunt qui nostra ferant mensis epulanda cruentis

Corpo

Corpora, & humanos absumunt dentibus artus.
Sunt, inquam, quos tanta malis tot uexet erinnys.
Sed nullum est tam immane genus, tam barbara nusquam
Gens, quæ fœmineos non execretur amores.
Hinc ueniunt rixæ, ueniunt & iurgia, & arma,
Sæpe etiam diræ multo cum sanguine mortes.
Hinc quoq; deletis euersæ mœnibus urbes.
Ipsæ etiam leges, rubrisq́; uolumina loris
Clausa, uetant scelus hoc, & detestantur amores.
Vt leges audiuit, ad hæc respondit Amyntas:
(Ciuis enim fuerat puer, & uersatus in urbe)
His monitis prudens, & circunspectus haberi
Niteris, & sensu tetricos anteire Catones.
Error hic, hæc passim sapiens dementia regnat,
Ipse sibi blanditur homo, solersq́; putari
Vult animal, tamen incautus sibi multa tetendit
Retia, & in foueam cecidit, quam fecerat anté.
Liber erat, seruile iugum sibi condidit ipse.
Pondus id est legum, (uidi ipse uolumina) quas nec
Antiqui potuere patres, nec possumus ipsi,
Nec seruare ætas poterit uentura nepotum.
Aspice quàm stulta est hominum prudentia. cœlum
Sperat, & esse sibi sedem inter sidera credit.
Forsitan in uolucrem moriens transibit, & altum
Spiritus assumptis tranabit ad æthera pennis.
Tunc ego: quid latras? legum Deus author, & ipsis
Non parére, sapit magnam nimis impietatem.
FAV. *Grandia de magnis hæc sunt certamina rebus.*
FOR. *Quid fuerim reris? quanuis pannosus & asper*
Sim modò, tunc animo, tunc ui, tunc ore ualebam,
Nec mihi sese alius poterat componere pastor.
FAV. *Nunc quoq; si rectus uultu gradiare supino,*

Alter eris Marius, raso ore uidebere Carbo.
FOR. *Talia respondit sic obiurgatus Amyntas:*
Facto homini Deus inuidit concessa uoluptas
Visa bonum nimis excellens, & uota repreßit
Legibus inuentis, ut equi ligat ora capistro,
Ne quocunq; libet, flectat uestigia sessor.
Quæ mea sit, me cogit amor, sententia fari,
Liberaq; ora facit: qui non communicat usum
Coniugis, inuidus est. liuorem excusat honestas,
Introducta usu longi liuoris iniquo.
Nam dum quisq; sibi retinet sua gaudia, nec uult
Publica, communis mos ac longæuus honestas
Factus, & hunc morem fecit dementia legem.
Inuida res amor est, res inuidiosa uoluptas.
Tunc ego non audens hominem contendere contra
Amplius, insano rediens ab amante receßi.
FAV. *Cernis, ut hic malus affectus sic lumina mentis*
Claudat, in errores ut sponte feramur apertos?
FOR. *Cernis, ut à summo liuentia nubila Baldo*
Se agglomerent? oritur grando. ne forte uagantes
Tempestas deprændat oues, discedere tempus.

Dic age. Progreditur in detestationem amorũ, quo illum auertat: facitq; id quasi satyricè, docẽs nullum ex amoribus emolumentũ, nullumq; per eos ditescere. Sunt qui nostra ferant. Tyranni, qui sanguinem & sudorem pauperum absumũt, aut ad Cyclopas & Læstrygonas aspexit, aut ad Aegyptios à Iuuenale damnatos: sed verius ad auaros, qui quicquid pauperes sudore pariunt, deuorant. Euersæ vrbes. vt Troia & aliæ (vt Horatius 1. Sermo. sentit) multæ: Nam fuit ante Helenam cunnus deterrima belli Causa: sed ignotis perierunt mortibus illi, Quos Venerem incertam rapientes more ferarum, Viribus editior cædebat, vt in grege taurus. Tetricos. seueros & rigidos, à tetricis montibus asperis. Anteire. collisio est, sicut in deinde, proinde, deesse, fieri solet.

Catones duo. Catones. duo nominati sunt seuerissimi, maior ille Censorius, & minor Vticensis. Ipsæ etiam leges. vt lex diuina, Non mœchaberis. Lex humana, vt lex Iulia in adulteros. De qua Iuuenalis: Lex Iulia dormis? &c. Quas nec antiqui potuere patres. Sic beatus Petrus Act. 15. Nunc ergo quid tentatis Deum imponere iugum super ceruices discipulorum, quod neque nos, neq; patres nostri portare potuimus? Sapiens dementia. Bona implicatio, sicut apud Iuuenal. Inter Socraticos notissima fossa cinædos: cum nihil sit magis repugnans, quàm Socraticum & cinædum esse: sed, vt in prologo Andriæ dicitur, multi faciunt næ intelligendo, vt nihil intelligant. Videntur ergo sibi sapiētes, cùm sint dementes, iniquam in se ferētes legem. Horatius: Quàm temere in nosmet legem sancimus iniquam? Quam fecerat ante. Sic Dauid: Incidit in foueam, quam fecit. Forsitan in volucrem. Tanta est amātibus insania, vt etiam quæ fidei sunt irrideant. Graphicè ergo docet, quàm nō sit sui compos quisquis amat. Grandia de magnis. Ne decori personarū immemor videatur poeta (videtur enim altior hęc disputatio, quàm vt rusticis conueniat) inducit alterum interloquentem, quasi minus habeat fidei: vnde Fortunatus more senū, qui se laudant & sua tempora, vt Nestor apud Homerum. vnde Flaccus in arte: Laudator temporis acti Se puero: dicit in adolescentia se fuisse præstanti

Reris. ingenio, & prudentia magna præditum. Quid fuerim reris.

Pannosus. id est, arbitraris. Quanuis pannosus. id est, veste multis panniculis consuta, & crasso panno. Et asper sim modò. id est, pannis annisque obsitus, vt inquit Comicus. Nunc quoq; si rectus vultu gradiare supino; Alter eris Marius. Qui procerus erat, &, vt Appianus docet, vultu seuero, qui ex vultus diritate, cùm nihil loqueretur, satis proferre visus, quàm in-

Carbo. gentem machinaretur cædem. Papyrius autem Carbo, illa tempestate qua cum iuniori Graccho conspirabat, adhuc inuestis seu imberbis erat. Vnde ait, Raso ore videbere Carbo. alludens, ni fallor, ad carbonem, quo nihil nigrius. Vt equi ligat ora capistro sessor. id est, qui insidet equo. Me cogit amor. Non ergo sui iuris aut liberum se fatetur, sed amore coactum. Qui nō communicat vsum coniugis, inuidus est. Vult, errore & hæresi Nicolaitarum, etiam coniuges debere communes esse, & per inuidiam suam cuiq; datam, & legem Iuliam in adulteros latam, quæ res, quia honesta visa, liuorem excusat honestas. Honestatem autem introduxit longus, sed iniquus,

inquit,

inquit, vsus, quæ omnia sunt ab insano & deméte amatore dicta. Vnde quam vidit, non maritali affectione amauit. Inuida res amor est. id est, inuidere faciés: quia nec regna parem, nec ferre Venus potest. Liuentia. subnigra & densa, à liuore, qui est macula plumbei coloris ex compressu facta. Tibullus: Tum succos herbasq; dedi, quis liuor abiret, Qué facit impresso mutua dente Venus. Et quia talem inuidi contrahunt colorem, ideo liuidi dicuntur, & liuor inuidia. Baldo. id est, à monte vicino. Est autem futuræ ecloges parasceue, id est, præparatio.

ECLOGA TERTIA, DE INSANI *amoris exitu infelici, inscripta* AMYNTAS.

Ioannis Murmellii argumentum.

Agricolæ duram sortem, miseriq; furores,
Fortunatus & exitium deplorat Amyntæ.

FAVSTVS ET FORTVNATVS.

ILla hesterna ruens Baldi de uertice grando
Fortunate, fuit nobis innoxia, diuis
Gratia, nostrarum quibus est custodia frugum.
Sed ueluti ex illis ueniens ait Harculus oris,
Veronensem agrum, pecudes & ouilia sic est
Demolita, casas & pastoralia tecta
Sic euertit, ut agricolis spes nulla superfit.
Agricolis etenim pecus est substantia, & arua
His subiecta malis. grandis thesaurus in arca
Ciuibus est, quem nulla queat contundere grando,
Nulla pruina, gelu nullum, nullæ aëris iræ.
Nescio quis uentos tempestatesq; gubernat,
Id scio, sed neq; si scio, sat scio: sed tamen ausim
Dicere. quid? uitâne ideo mulctabor in ipsa?
Numina si, ut perhibent, orbem moderantur ab alto,
Extimo nil duros hominum curare labores.

Aſpice,quo tenuem uictum ſudore paramus.
Quot mala pro grege,pro natis,coniuge paſtor
Fert miſer.infeſtis æſtate caloribus ardet,
Frigoribus riget hybernis,dormimus ad imbrem
Cotibus in duris,uel humi.contagia mille,
Mille premunt morbi pecudes,diſcrimina mille
Sollicitant,latro inſidias intentat ouili,
Atq; lupus,milesq́; lupo furacior omni.
Vt manus aßiduo detrita incalluit uſu,
Squaluit os,barba obriguit,cutis aruit æſtu,
Vna repentino rapit omnia turbine grando.
Hoc ſuperi faciunt,quibus inclinamur ad aras,
Et quibus offerimus faculas & cerea uota.
Neſcio,quæ pietas, & quæ clementia tantis
Cladibus inuoluat paſtores omnium egenos.

Vertex. Baldus. Diuis. Harculus.

Illa heſterna ruens. Facto ex euẽtu paſtoribus colloquio, proſequitur Fortunatus infelices amores Amyntæ. Stylus, quia paſtoralis, facillimus eſt: quo circa breuiſsimus ero. Illa grando heſterna. cuius meminit in fine præcedentis eclogæ. De vertice. id eſt, ſummitate. Vertex enim dicitur ſummitas, à qua vertendũ eſt, quum altius ire nequeas, vt in capite & monte. Baldus, mons eſt. Diuis. id eſt, ſanctis. Harculus. ruſtici nomen, quaſi bonus cultor, aut aruicola, aut retiarius. ἄρκυς enim dicitur rete. Demolita. id eſt, deiecit, proſtrauit, calamitatem inferendo. Caſas. tuguria paſtoralia. &c. pro id eſt, paſtoralia tecta. Agricolis etenim. Ordo eſt: etenim ſubſtantia, id eſt, poſſeſsio & peculiũ, eſt agricolis pecus & arua. Nullæ aëris iræ. id eſt tempeſtates, quaſi ab irato Ioue, qui & aër dicitur, illatæ. Neſcio quis, &c. Ruſticè id dicit, ſed graphicé. Sunt enim ruſtici impatientes calamitatis, ita vt in diuerbio ſit: Qui ſua amittit, & ſenſus amittit. Vnde & Aeneas amiſſa cõiuge (quanquã ſummus alioqui deorum cultor) ait Aeneid. 2. Quem non incuſaui amens hominumq́; deûmq́;? Aut quid in euerſa vidi crudelius vrbe? Et in Bucol. amiſſo nato: Atq; deos atq; aſtra vocat crudelia mater. Vitá ne ideo mulctabor in ipſa. id eſt, ánne ob id viuens puniar? Id quoq; de more ruſticano. Nam illis durum

non

non videtur, quod differtur malum, vtpote post fata. Numina si vt perhibent. Epicurei enim negabant. vnde Maro in Bucolicis: Nec curare Deum credis mortalia quenquam. Lucretius: Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur ira. Horatius primo Sermonum: Credat Iudæus apella, Non ego: nanque deos didici securum agere æuum. Iudæum vocat apellam, id est, sine pelle præputii, hoc est, circuncisum. Securum æuum, id est, seorsum à cura mortalium. Vnde Epicurus iactabat se leuasse genus humanum duobus summè malis, metu & superstitione deorum. Metu quidem, quia dixit vnum esse spiritus humani & belluini interitum, & ita non esse metuenda quæ post mortem eueniunt: & superstitione, id est, anxia religione, cùm dii non curent mortalia. Sed vtrunque impium, & scelestum est, omnem pietatem & religionem destruens. Extimo. pro existimo, id est, censeo & iudico: per x plurimi scribunt. Aestimo autem, id est, æris pretium constituo, & liceor, per æ & st. Discrimina. id est, pericula. Milesq; lupo furacior. Miles dicitur, quicunque stipendium belli gratia suscipit. Vna grando. Vna calamitas, quæ dicta est quòd calamos, id est, culmos segetum terit. Est autē in sermone multiplex pathos. Quibus inclinamur. adorando & sacrificando nutu. Sic Hiarbas Aeneidos 4. Dicitur ante aras media inter numina diuûm, Multa Iouem manibus supplex orasse supinis. Et infrà: Nos munera tēplis Quippe tuis ferimus, famamq́ue fouemus inanem. Incalluit. id est, callum (hoc est, tumorem & duritiem) induit. Pastores omnium egenos. Aeneid. 1. Omnibus exhaustos iam casibus, omnium egenos.

Apella. Extimo. Aestimo. Discrimina. Miles. Grando.

FAV. *Fortunate, scelus nobis hæc omnia nostrum*
Ingerit, ætherei sententia iudicis æqua est.
FOR. *Quod scelus? an fuimus Christi uitæ insidiati?*
FAV. *Iurgia, furta, iræ, Venus, & mendacia, rixæ.*
FOR. *Quid meruere boni? nec enim scelus obruit omnes,*
Et tamen una omnes pariter pessundat Erinnys.
FAV. *Heu nescis, malè de superis sentire nefandum.*
His igitur, quæ scire nefas, nescire necesse est,
Posthabitis, curas iterum repetamus Amyntæ.
Quas sumus experti, quas ignorare negatum est.

Res uulgaris amor, studium commune iuuentæ.
FOR. *Mœror & affectus alij de cardine mentem*
Sæpe leuant, animo sermo uenit æger ab ægro.
FAV. *Intellecta licet, pro re, pro tempore, fari:*
(Sic habitus Cosmas sapiens) incognita, nunquàm.
FOR. *Fauste, sapis: notos igitur repetamus amores,*
Restat, Amynteos postrema in fata furores
Dicere, & in misero lacrymas impendere casu.

Fortunate, &c. Ne approbāda videatur sentētia Fortunati, castigat eum Faustus, dicens illud notum verbum: Omnia mala, quæ patimur, peccata nostra meruere. Aetherei sententia iudicis æqua. Augustinus enim docet, occulta quidem esse interdum diuina consilia, sed tamen nunquàm iniusta. Hoc Maro Aeneidos 6. Aut æquus amauit Iuppiter. & 10. Aeneidos: Rex Iuppiter omnibus idem. Quod scelus. Graphicè exprimit rusticorum opinionem, qui sese insontes putant, dum capitalibus criminibus vacant. Respondet autem Faustus: Quæris quod scelus? Iurgia. id est, contentiones, quæ frequentes inter rusticos sunt. vnde pro magno bono duxit Maro sepem, dicens: Hinc tibi quæ semper vicino ab limite sepes, &c. Venus. id est, luxuria carnis. Quid meruere boni. Non respondet ad hoc Faustus, aut quia festinat ad narrationem exitus amorum Amyntæ, aut quia non decuit rusticum, quæ Theologorum sunt, enodare. Vnde dicit nefas esse de factis Dei inquirere: Satis enim esse debet, quia Deus ita vult, qui nihil iniustum velle potest. Ideóque vbi diuina est præceptio, nulla debet esse percontatio: vt Abraham nobis præclarè ostendit, dicente Diuo Augustino: Nam filium non dubitauit mactare, in quo tamen propaginis promissionem acceperat. At si quæras, cur boni cum malis puniantur: Dicetur, tantùm temporaliter puniri bonos, vt plus mereantur, malos autem ad vindictam. Et ita pretiosa in conspectu domini mors sanctorum eius, mors autem peccatorum pessima. Nescire necesse est. Altiora te ne quæsieris. Mitte arcana Dei &c. Posthabitis. id est, prætermissis, aut minoris habitis, vt: Posthabui tamen illorum mea seria ludo. & : Posthabita coluisse Samo. Quas. id est, cuiusmodi sumus experti, quia hoc commune malum, semel insaniuimus omnes. Mœror & affectus alii. id

Posthabitu. *Quas.*

id est, affectiones & pasiones, & perturbationes. De cardine. id est, de stabilitate. Sæpe leuant. id est, amouent. Animo fermo venit æger ab ægro. quia ex abundantia cordis os loquitur. Vnde Flaccus in arte: Format enim natura prius nos intus ad omnem Fortunarũ habitum: iuuat aut impellit ad iram, Aut ad humum mœrore graui deducit & angit, Post effert animi motus interprete lingua. Sic habitus Cosmas sapiens. Cosmas (vt opinor) Medices, Florentinus ille ditissimus & memoratissimus, pater Laurentii & auus Petri Medicis hic intelligitur. In postrema. id est, in vltima. Fata. id est, mortem vsque. Impendere. id est, impertiri. In misero casu. id est, infelici exitu. Cardine. Cosmas Medices.

Præteriens illac paruo post tempore, rursum
Insanire hominem uideo: & miseratus amantem,
O iterum, dixi, mens inconsulta ueneno
Ebria fatali, populo iam fabula factus,
Non resipiscis adhuc? & adhuc in amore sepultus,
Te rapis atq; tuos, pecus atq; mapalia tecum,
Vt quondam moriens rapuit secum omnia Samson?
Quum senio curuatus eris, si fortè senectam
Fata tibi dederint, quis sustentabit inertem,
Somnolentum, inopem, cum iam defecerit omne
Robur & ingenium, sensusq; recesserit omnis?
Hæc tibi cuncta feret, nisi mors præuenerit, ætas.
Esto domi, uigila, obserua, super omnia semper
Prospice, quò tendas, &, quò uenisse dolendum est,
Ire caue. discerne uias, hominemq; memento
Non ad delicias, non ad muliebria natum
Blandimenta, leui tam perniciosa iuuentæ.
Ipse ego, cui pecudes, cui lac, cui caseus, ægrè
Vitam ago: tanta agros omnes inuasit egestas,
Tot duri rerum euentus, incommoda paßim
Tanta, tot aduersis totus conuoluitur orbis.

Præteriens illac. Principium narrationis. Illac. id est, *Illac.*

per locum illum, vbi dixi Amyntam amore languentem iacere. Paruo post tempore. Sic Maro: Respexit tamẽ, & multo post tempore venit. Vnde post & ante gratia excessus, ablatiuum requiunt cum suo, si volumus, casu: vt, post dictam diem paruo tempore. Sine autem casuali, videntur aduerbia, vt postea & antea.

Post & ante.

O iterum. bonus est versus, quia in principio carminis monosyllaba vocalia non abiiciuntur, vt: ô vtinam, ô ego: neque corripiũtur, sicut interdum in medio, vt in Buc. Te Corydon ô Alexi, trahit sua quenq; voluptas. Mens inconsulta. id est, imprudens, cui nihil est consilii aut pensi. Capitur enim incõsultus passiuè pro eo, cui non est datum consilium, vt Aeneid. 3. Inconsulti abeunt, sedemq; odere Sibyllæ. Et tamẽ consulti videntur, qui cõsilium dant, sed re vera qui consuluntur sæpe, id est, à quibus prudentibus consiliũ petitur. Vnde nõ solùm Iurisconsultus, sed etiã Iureconsultus dicitur, quasi in iure aut de iure. Veneno ebria fatali. id est, amore ad fata (id est, ad mortem) ducente. Est enim amor venenum, quia per venas it. vnde: Vulnus alit venis. nec tamen fato imputandum, sed nobis. Vnde D. Augusti. super illud, Ego dixi, miserere mei, sana animam meã, quia peccaui tibi. ait: Ego peccaui, non fatum, non fortuna. De hoc tamen plura iam diximus. Populo iam fabula. id est, argumentum fabulandi. non tamen dicit, iam fabula facta: quia ordo est, factus iam populo fabula. Resipiscis. id est, iterum sapis, & ad sapientiam redis. Pecus atque mapalia. id est, casas & caulas. Dicuntur etiam sic à Verg. vt raris habitata mapalia villis. & magalia, sed prima longa, vt Aene. 1. Miratur molem Aeneas magalia quondam. Rapuit secum omnia Samson. vt Iudi. 16. latè describitur. nota est historia. Senectam fata tibi dederint. Qui enim, vt Seneca dicit, ad extremum fati peruenerit, senex morietur. Posuerũt antiqui multiplicem mortem: vt fatalem, quæ quatuor cursus Saturninos explebat, id est, centum viginti annos, vltra quos fata, id est, deorum constituta, negabant posse viuere. Et naturalem, quæ tres explebat, id est, x c. annos. tunc enim natura deficit: diciturq; mors merita, id est, pro merito in remediũ tot malorum, quæ sequantur, concessa. Et fortuitam ac violentam, quæ etiam in primo cursu contingere possunt, quas omnes tangit Maro Aeneid. 4. ad finem:

Inconsulta.

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat,
Sed misera ante diem, subitoq; accensa furore.

Hæc tibi cuncta ferent. Vnde Flaccus in arte: Multa ferunt anni

anni venientes cõmoda secũ, Multa recedẽtes adimũt. De incõmodis senectæ vide Iuue. satyra 10. in qua dicit: Sed q̃ continuis & quãtis longa senectus Plena malis. Prospice, quò tendas. id est, ad quem statum. Persius: Est aliquid quò tendis? Et quò. id est, ad quẽ statũ. Ordo est: & caue ire eò, quò venisse dolẽdum est. Esto domi. aut simpliciter dicit, aut quod Persius: Tecum habita, & noris quàm sit tibi curta supellex. Leui. id est, facili & inconstanti. Te duri rerum euentus. Licet, vt Valla docet, in plurali frequentius dicatur, euenta genere neutro, tamen etiam euentus legimus, vt Aeneid. 6. Cæcosq; volutat Euentus.

Accipe rem non auditam, non tempore factam
Præterito, sed quam lux hæc mihi protulit ipsi:
Vt mos, autumno pecudes crescente totondi,
Mane foro exposui lanæ uenalia pondo
Sexaginta, hodie grande æs conflare putabam,
Vix uitam gregis eduxi, uix pabula possum
Mercari hybernis niuibus. quo cætera pacto
Sit uictura domus, nondum mihi constat Amynta,
Quisquis amat, dominæ munuscula mittat oportet.
Tu uerò, cui uix tectum fortuna reliquit,
Sub quo luce habitat, sub quo pernoctat egestas,
Quid poteris cupidæ gratum donare puellæ?
Mittere mala decem, satis esse solebat amanti.
Purpurei flores, & raptus ab arbore nidus,
Gramen odoriferum, memini quo tempore magnæ
Credebantur opes, uentum est à gramine ad aurum.
Regia res amor est hac tempestate, recessit
Mos uetus, & quædam mala lex inoleuit amandi.

Accipe rẽ nõ auditã. Cõtinuat sermonẽ quẽ ad Amyntã habuit, in quo quod Amyntæ dicit, omnibus dicit, qui simili capti sunt morbo. Recitat ergo argumẽtũ pro re excogitatũ. Nõ auditã. qa falsa sunt sæpe audita. Vnde Plautus: Plus valet vnus oculatus testis, q̃ auriti decẽ. id est, vnus qui se vidisse dicat, quàm decẽ, qui audiuisse dicãt. Autumno totondi. alibi in Maio tõdẽtur. Sexaginta põdo. id est, libras. Mittere mala decẽ.

Ver. in Buco. Aurea mala decē misi, cras altera mittā. Purpurei flores. Idem: tibi lilia plenis Ecce ferūt nymphæ calathis. Sed id amasii poëtæ huberius dicunt. Et raptus ab arbore nidus. Idem: Parta meæ Veneri sunt munera, nanq; notaui Ipse locum aeriæ, quo congessere palumbes. Gramen odoriferum. Idē: Tum casia atq; aliis intexens suauibus herbis, Mollia luteola spargit vacinia caltha. Credebantur opes. vnde: Qui potuit violas addere, diues erat. A gramine ad aurū. Oui. Melius nunc omen in auro est. Regia res. id est, regalis, quod potius dicerem, sed tamen morbum regium vocant, qui regalē expetit sumptum. Hac tempestate. hoc tempore turbulento.

Talia suadenti, toruo mihi rettulit ore:
Si cupis optatam mihi Fortunate salutem,
Da quod amo, nostro hæc una est medicina dolori.
Cætera, quæ memoras, mihi sunt tormenta. reuelli
Ex animo furor iste nequit. mea pectora imago
Virginis obsedit, mecum est, mecum itq; reditq;,
Excubat & dormit mecum, caput, ossa, medullas,
Cor complexa, potest cum sola excedere uita.
Ac ueluti quoties aliena ex arbore secto
Surculus inseritur trunco, natura duorum
Iungitur, & misto coalescit corpore uirga:
Sic dominæ dilecta mihi se immersit imago,
Et fecit duo corda unum, duo traxit in unum
Pectora: sensus inest nobis & spiritus idem.
O me fœlicem, si cum mea fata uocabunt,
In gremio dulciq; sinu, niueisq; lacertis,
Saltem animo caput hoc languens abeunte, iaceret,
Illa sua nobis morientia lumina dextra
Clauderet, & tristi fleret mea funera uoce.
Siue ad fœlices uadam post funera campos,
Seu ferat ardentem rapidi Phlegethontis ad undam,
Nec sine te fœlix ero, nec tecum miser unquàm.
O Dryades, florumq; deæ, nymphæq; decentes,

O nemo

O nemorum Syluane pater, seruate (precamur)
Collibus in uestris, gelidisq; in uallibus omne
Syluarum rurisq; decus: circundate saltus
Sepibus, & prohibete pecus ne floribus obsit.
Ista, precor, dominæ seruate in funera nostræ.
Tunc omnis spargatur humus, redolentia serta
Texite, quæ circa tumulum, supraq; iacentem
Componantur heram: tristes ad busta puellæ
Pierides aderunt, & lamentabile carmen
Ore canent madido, signataq; uerba relinquent
Ista sepulturæ, relegenda nepotibus olim:
Hic tegitur uirgo, cui nil, quin diua uocari
Debuerit, deerat, nisi dura fuisset amanti.

Talia suadenti. Recitat responsum miserè amantis, solam puellam deposcẽtis, vt Carinus Terẽtianus: Nihil aliud volo nisi Philomelã. Bene dicit, suadenti: & non, persuadenti, quia nihil efficit. Furor iste. id est, quem tu commemorasti, & dixisti in me esse. Excubat. id est, excubias agit, hoc est, vigilat mecum. Aeneid. 4. Illum absens absentem auditq; videtq;. Id quoque Phædria optat sibi à Thaide fieri in Eunuch. Me ames, me desideres, me somnies, me expectes, de me cogites, me speres, me te oblectes, mecum tota sis, &c. Caput. Vnde furor in amante. Ossa, medullas. Aenei. 4. Est mollis flamma medullas Interea, & tacitum viuit sub pectore vulnus. Vnde hic addit: Cor cõplexa. *Cura.* Hinc enim dicitur cura, quòd cor vrit. Surculus. id est, insita, *Surculus.* quę pullulat virgula. Duo corda vnum. Vnde 1. Corint. 6. Et erunt duo in carne vna. Hic autem non ex re, sed ex affectione dicitur, quia nondum adhæsit. qui autem adhæret (vt ibidem dicitur) meretrici, vnũ corpus efficitur. Et spiritus. id est, animus, quia Græcè ἄνεμος spiritus seu ventus dicitur. O me felicem. Graphicè exprimit affectionem miserè amantis, cui dulce videtur in complexu amatæ mori. Vergilius in Bucol. Hic ipso tecum cõsumerer æuo. Illa sua nobis, &c. Ex Tibullo ferè sumptus locus, aut ex epistolis Ouidii: Tristi voce næniàs canendo. Siue ad felices campos. id est, Elysios, de quibus Aenei. sexto: De- *Elysium.* uenere locos, & amœna vireta Fortunatorum nemorum, sedesq;

Phlegethō. beatas &c.Hos paradisum vocamus. Phlegethon fluuius infernalis,ab ardore dictus. Nec sine te felix ero, nec tecũ miser vnquàm. Ex affectione,vt dixi, loquitur,non ex debito cõsilio. Itaq; non est putandum,eam esse poëtæ mentém. Quod dico propter imperitos,qui non discernentes quãdo ex sua sententia,& quando ex alterius introducti loquuntur poëtæ,indifferenter citant,quasi ita senserint. Maro autem sentit etiã amores perdurare post fata: vnde ait in eodem 6.Curæ non ipsa in morte relinquunt. Quin putauit easdem permanere affectiones, dicens: Quæ gratia currũum Armorumq́; fuit viuis, quæ cura niteteis Pascere equos, eadem sequitur tellure repostos. Iuxta quod dictum est: Qualem te inuenio, talem te iudico. Et ita quia æterna est damnatis peccandi libido (nõ enim immutari possunt) meritò est æternum supplicium. Sed ad rusticum redeamus Amyntã, cui insanus amor non persuasit, quod Prophetæ diuinitus persuasum erat,dicenti: Nõ auertas faciem tuam à me, & similis ero

Dryades. descendentibus in lacum. O dryades. id est, nymphæ arborũ, & præcipuè quercuũ, quia δρῦς δρυός,id est,drys, huius dryos,

Napeæ. quercus dicitur. Florumq; deæ. quæ Napeę dicuntur. Nym

Oreades. phæq;.scilicet aliarum rerum,vt montium quæ Oreades,& fluminum quæ Naiades dicuntur, & marium quæ Nereides, & arborum quoque quæ Hamadryades. O nemorum Syluane pater. vnde à syluis denominatus. Hic quoq; aduenisse dicitur ad Gallum amore pereuntem,à Vergilio in Bucolicis:

Venit & agresti capitis Syluanus honore,
Florentes ferulas & grandia lilia quassans.

Vnde dicit:Seruate,precamur:quia Nymphæ amare & amari solent. Seruate, inquit, decus.id est, ornatum florum & herbarum. Ne floribus obsit. Verg.Georg.4.Nec oues hœdíve petulci Floribus insultent,aut errans bucula campo Decutiat rorẽ, & surgentes atterat herbas. Ista.id est, vestra dona. Dominæ nostræ.Sic enim & Græci & Latini & Barbari vxores vocant.

Sepulcrum leue. Vnde Maro in diris:Quod mea non mecum domina est. Circa tumulum. Credebant enim in veteri superstitione beatas animas, quarum corpora molliter requiescerent. Vnde Persius: Nunc non cinis ille poetæ Felix?non leuior cippus nunc imprimit ossa? Laudant conuiuæ, nunc non è manibus illis, Nunc non è tumulo,fortunataq́ue fauilla Nascentur violæ? Et Iuuenalis : Dii maiorum vmbris tenuem & sine pondere terram, Spirantesq́ue crocos, & in vrna perpetuum ver , Qui præceptorem

ptorem sancti voluere parentis Esse loco. Et Martialis: Sit tibi terra leuis, molliq; tegaris arena. Ouidius: Ossa quieta, precor, tuta requiescite in vrna, Et sit humus cineri non onerosa tuo. Contrà imprecatur Tibullus: O tu qui Venerem docuisti vendere primus, Quisquis es, infelix vrgeat ossa lapis. Tristes ad busta puellæ Pierides. id est, musæ. Iuuenalis: Pierides, prosit mihi vos dixisse puellas. Bustum dicitur quasi bene vstum, locus vbi vrna condebatur: Vrna autē ab vrendo dicta, quòd vstorum teneret cineres. Ideo autem Romani, qui tunc vt nunc faciunt, terra condere solebant corpora defunctorū, cœperant ea conciemare: quia per bella & inuidiam eruta videbant aliquando ossa. Diuersitatem tamen hanc ex philosophis ortam putant, vt qui ex terra potissimùm sumpta putarent, terræ mandarent corpora: qui ex igne, & igni &c. Lamentabile carmen. Næniā funebrem, aut corpore nondū sepulto epicœdiō, & eo sepulto epitaphion. In Daphnide autem dicit Maro: Et tumulo superaddite carmē. Relegēda nepotibus. id est, minoribus aut posteris. *Bustum.* *Vrna.*

O uirgo, si te tantus consumeret ardor,
Per centum Scyllas ad te, per mille Charybdes
Tranarem laturus opem: tu sæuior hydra,
Me fugis. at culpæ nihil est in uirgine. nam me
Nescit adhuc. si sciret enim, succurreret ultro.
Nec puto sub miti tam ferrea pectora uultu,
Signa tamen uultus fallacia. sub cute molli
Mens fera, sub blanda sunt corda immania fronte.
Alloquar, & faciam nostros intelligat ignes.
Si tamen illa meos uultus auerterit, ibunt
In lacrymas oculi, triste in suspiria pectus.
Oderit illa licet semper, fugiatq; sequentem,
Ista tamen quocunq; ferar, me cura sequetur.
Ite procul medicæ, non sum sanabilis, artes.
Ite procul, magico qui (quod nec credere dignum est)
Carmine pallentes animas reuocatis ab orco.
Ite procul, uanis precibus qui flectere diuos
Creditis. aduersum est, & inexorabile cœlum.

Me rapit impatiens furor, & iuuat ire per altos
Soliuagum montes, per lustra ignota ferarum.

O virgo,&c.Sunt verba Amyntæ per apostrophen, puellam absentem alloquentis. Per centum Scyllas. numerus finitus pro numero infinito. Scylla autem & Charybdis, pericula sunt maxima in mari Siculo: finguntur autem à poetis esse monstra marina, ex puellis transmutata. Nam Scylla, Phorci fuit filia: Charybdis, mulier vorax. De Scylla dixi in Bucol. Quid loquar aut Scyllam? Nisi aut quam fama sequuta,&c. De Charybdi & etiam Scylla Aeneid.3. Dextrum Scylla latus, læuum implicata Charybdis Obsidet. Et ita, quia, vt dixit Horat. in arte: Dum vitãt stulti vitia, in contraria currunt. Ducit enim in vitium vitii fuga, si caret arte. Ideo de eo qui vnum periculum euitans, in aliud incidit, dici solet: Incidit in Scyllam, cupiens vitare Charybdin. Tu sæuior hydra. quam Hercules tãdem exussit, cùm amputato vno capite, illi semper bina repullulare videret. Erat enim lacus quem exussit, & locum fertilem reddidit: sed serpens aquatica fingitur. At culpæ. id amatoriè: Nam semper amicas aut purgant, aut nõ credũt peccasse. Vnde ille: Nec si mihi credere tãtum. Signa tamen vultus fallacia. scilicet sunt. Iuuenalis: Fronti nulla fides, quis enim non vicus abundat Tristibus, obscœnis? Mens fera. Vnde notus, sed minus idoneus author: Omnis quæ nitido volucris plumescit amictu, Non est si simulat, vera columba tamen. Sępe sub agnina latet hircus pelle lycaon, Subq; Catone pio perfidus ille Nero. Si tamen illa meos vultus auerterit. videtur hypallage, vt sit, si auerterit suos vultus à me. Id enim indignabundi faciunt. Aeneid.11. Diua solo fixos oculos auersa tenebat. Sed si accipiatur auerto, sicut auersor & auertor accipi solét, pro eo quod est, per indignationẽ auertẽdo cõtemno, sicut Seruius fieri posse asserit, qui dicit auerto & auertor in vna significatione declinari posse, dicetur recta loquutio, & nõ figurata, qualis est illa apud Boethiũ: Heu heu quàm surda miseros auertitur aure,&c. Vnde est frequentatiuum auersor, quo frequẽtius vtimur. Ouid. in Fastis: Officioq; leuem nõ auersatus honorem. Medicæ artes. Vnde Apollo apud Ouid. Metamorp.1. dicit: Inuentum medicina meum est, opiferq; per orbem Dicor, & herbarum est subiecta potẽtia nobis. Hei mihi, quòd nullis amor est medicabilis herbis, Nec prosunt domino, quæ prosunt omnibus, artes. Ite procul. quia Romanis etiam earum erat odiosa pro-

fessio. Vnde Aeneid. 4. Magicas inuitam accingier artes. Quod nec credere dignum est. Vnde de Pythonissa, quę Samuelem excierat, dubitant Theologi, an Samuelem re vera, an nequam spiritum in illum transfiguratum. quod Augustinus potius asserere videtur. Animas reuocatis ab orco. id est, ab inferno vrgente. Vnde orcus quasi vrgus à quibusdam dictus videtur. Sic in Bucolicis:

Has herbas, atq; hæc ponto mihi lecta venena
Ipse dedit Mœris, nascuntur plurima ponto:
His ego sæpe lupum fieri, & se condere syluis
Mœrim, sæpe animas imis excire sepulcris,
Atq; satas aliò vidi traducere messes.

Vanis precibus. Id impie, sed ex amentia amantium, Epicuro tamen dignum. Soliuagum. non in solo, sed solum vagantem. Soli autem sibi videntur amantes, dum sunt sine amato. Per lustra. per latibula aut latebras. Ignota. scilicet hominibus, hoc est, inuia. Aeneid. 4. de Didone: Semperq; relinqui Sola, sibi semper longam incomitata videtur Ire viam, & Tyrios deserta quærere terra, Eumenidum veluti, &c. Id autem tunc erat illi, & est nunc huic, futuræ mortis indicium.

Talia iactantem uerbis conabar amicis
Flectere, sed uulnus nihil insanabile curat.
Illum per campos nox intempesta silentes,
Illum exorta dies inter dumeta uidebat
Insomnem semper, rarò syluestria poma
Carpentem, & potu contentum simplicis undæ,
Post longos gemitus, exhaustaq; lumina fletu
Aßiduo, post lamenta & conuulsa frequenti
Pectora singultu, moriens finiuit amores.
Exanimum corpus, tumuli sine honore relictum,
Nocturnæ absumpsere feræ, uolucresq; diurnæ.
FAV. *Heu funesta lues, fatalis machina, paßim*
Corda uenenatis penetrans humana sagittis,
Aequiparans hominem pecudi. quæ pocula Circe,
Quæ peiora unquam potuit dare philtra Calypso?
Quæ styx, quis phlegethon grauior? quæ maior erinnys?

O stulti, quicunq; Deum dixistis amorem.
Num natura nocens Deus est? ubicunq; locorum
Sit Deus, est homini clemens, innoxius, æquus.
FOR. *Heu miserande puer, tenera sublata iuuenta,*
Quæ tibi nascenti luxerunt sidera? quæ tam
Noxia pars cœli est, ut te nil tale merentem
Læserit, & primis infortunarit ab annis:
Nec tamen omnino cœlum tibi defuit omne,
Carmen & argutis quicquid modulamur auenis,
Doctus eras. nisi te mors immatura tulisset,
Dignus eras hederis, dignus Parnaside lauro.
Nec melius cecinit pugnas ac tristia bella,
Hordea, & agrorum cultus, & pascua noster
Tityrus, à magno tantum dilectus Alexi.
Nanq; tui præcox animi solertia, nobis
Cognita iam pridem, magnam producere frugem
Cœperat, & specimen tulerat uirtutis & artis
Non uulgare tuæ: poteras iam gloria dici
Ruris, & ætatis decus indelebile nostræ.
Te Padus, & noster lugubri Mincius ore,
Cum nymphis fleuere suis, ut Thracius Hebrus
Orphea. te tristes ouium fleuere magistri,
Vt Daphnim luxisse ferunt, te pascua & agri
Vndiq;, & audita est totis querimonia campis:
Spargite pastores tumulum redolentibus herbis,
Atq; sacerdotum cantus ac thura quotannis
Dicite, & æternam requiem cantate poetæ.
FAV. *Tu tamen arua tenes patriæ melioris, & altum*
Incolis Elysium, nos hic te flemus Amynta.
FOR. *Flendum hodie nobis fuerat: nam tristia nocte*
Nescio quæ mœstis cernebam insomnia formis.
Sed iam uesper adest, & sol se in nube recondens,
Dum

Dum cadit, agricolis uicinos nuntiat imbres:
Cogere, & ad caulas pecudes conuertere tempus.

Talia iactantem. Fortunati est in sua persona loquentis, & impietatem atq; amentiam Amyntæ damnantis. Aeneidos 1. Talia iactanti, &c. Verbis amicis. id est, quæ amicos decent. Est enim amicus, a, um, adiectiuũ. Vnde amicior & amicissimus leguntur. Conabar. id verè, quia sine effectu conamur. Sed nihil. id est, nulla res. Curat. id est, purgat vulnus insanabile. Nullum tamẽ est in moribus tale ante suprema fata. Aut vulnus insanabile nihil, id est, nihili, curat verba. Inter dumeta. vbi dumi & vepres crescunt. Insomnem. id est, nullum somnum admittentem. quod miserè amantium est. Aeneidos 4. At non infelix animi Phœnissa, nec vnquam Soluitur in somnos, oculísve aut pectore noctem Accipit. Syluestria poma. in syluis nascentia. Exhaustaq; lumina. id est, oculos exhaustos. Moriens finiuit amores. Vnde & Comicus: Hanc nisi mors mihi adimet nemo. Dixit tamen Maro: Curas non ipsa in morte relinqui. Sine honore tumuli. id est, insepultum. Fatalis machina. Alludit ad equum Troianum, de quo Maro Aeneidos 2. Scãdit fatalis machina muros. Fatalis igitur machina, id est, instrumentum ad exitium fatale ducens. Aequiparans hominem pecudi. Vnde fictæ sunt transformationes, quas Circe in socios Vlysis exercuit. Psalmista: Homo quum in honore esset, non intellexit, &c. Philtra. id est, amatoria pocula, ad amorem inducentia. Circe autem & Calypso ex Odyssea Homerica notissimæ sunt, ad quas Vlysses appulsus dicitur, &c. De Circe quidem Solis filia, ad principium septimi Aeneidos plura videbis. Calypso autem, authore Hesiodo, Oceani & Tethyos, aut, Homero iudice, Atlantis filia, insulam à se denominatã, in mari Ionio tenuit, ad quam Vlysses, vt à Circe discesserat, naufragus peruenit: & amatorio illectus, septem annos permansit, vixq; diuelli potuit. Philtra autem dicuntur, quia philos amator dicitur, pocula aut carmina, aut alia ad amorem inducentia. Quæ styx. infernalis palus à tristitia dicta. Phlegethon. fluuius ab ardore denominatus. Erinnys. dicitur furia. Num. id est, nunquid. Natura nocens. Physicè hoc dicit: Nam virtutes naturales deos dicebant. Vnde Plinius lib. 2. Naturalis Historiæ: Fragilis & laboriosa mortalitas in partes ista digessit, fragilitatis suæ memor, vt portionibus quisque coleret, quo maximè indigeret, &c. Vim ergo amo

Calypso. *Philtra.*

amoris, cupidinem genere masculino, quia deum, dicebãt. Quæ tibi nascenti luxerunt sidera. Iterum fatale putat. Vide vbi de fato loquuti sumus. Cœlum defuit. id est, benigna influentia cœli. Doctus eras. Quemuis ergo sui temporis doctum deflet, sequutus Maronem in Daphnide. Mors immatura.

Maturum. id est, ante maturitatem veniẽs. Id enim dicitur immaturũ, quod

Præcox. nondum est maturum. Præcox autem, quod ante tempus maturum, quasi præcoctum & præcoquum. Illud autem, inquit Quintilianus, præcox ingeniũ, haud temerè ad frugem peruenit: quia præcoci ingenio prediti, aut citò moriuntur, aut studia deserunt.

Hedera. Dignus eras hederis. quibus coronantur Poetæ, eo quòd sunt in tutela Liberi patris, qui eis coronatus ex Indìa rediit. Horatius: Me doctarum hederæ præmia frontium diis miscent superis. Persius: Quorum imagines lambunt hederæ sequaces. Iuuenalis: Vt dignus venias hederis, & imagine macta. Verg. in Bucol. Atque hanc sine tempora circum Inter victrices hederam tibi serpere lauros. Et iterum: Hedera crescentem ornate Poetam.

Parnasus. Dignus Parnaside lauro. id est, in Parnaso monte Phoci-

Parnasis. dis Bœotiam versus, musis & Apollini sacro, nascente. Est ergo Parnasis patronymicum à patria sumptum: sed hic pro nomine patrio ponitur, quasi sit, Parnasica. Nec melius cecinit pugnas. vt in Aeneide. Et agrorum cultus. vt in Georg. Et pascua. id est, pastores, vt in Bucol. nam etiam pascua in Georg. dicit. Noster. id est, nostrâs: hoc est, Mantuanus. Tityrus. id est, Vergilius, qui se per Tityrũ in primo Bucolico carmine significauit. A magno Alexi. id est, Augusto. Præcox solertia. quia ante barbã. Et specimen tulerat. scilicet præ te, aut abstuleras specimen, id est, ornamentum. Non vulgare. egregium. Cum nymphis fleuere. Sic Maro de Daphnide in Daphnide. Vt Thracius Hebrus. scilicet fluuius. Orphea, scilicet fleuit: vt 4. Georg. innuit Poeta, vt Daphnim, de quo in Bucol. Verg. latè. Spargite pastores. Sic in Daphnide: Spargite humum foliis, inducite fontibus vmbras Pastores, mandat fieri sibi talia Daphnis, Et tumulum facite. Et hec pro epicœdio sunt, quod canitur ante inhumationem. Sequentia epitaphii, quod post inhumationem canitur, vicem habent. Tu tamen arua tenes. hoc quidem videtur minus quadrare superioribus. Nam cum furor & amentia atq; impietas in superos, & vilipensio legum in Amynta dixerit, & ita mortuũ, nec pœnituisse significauerit, nõ videtur congruè dicere, & altum Incolis Elysium, id est, paradi-

paradisum. Sed purgari potest, tum q pastoribus hæc dicũtur, tũ q asserendo Elysiũ incolere, tacitè pœnitentiã, egisse significat. Cernebã insomnia. phantasmata nocturna, quasi futuræ lacrymationis prognostica, idq; ex superstitiõe rustica. Vicinos nuntiat imbres. Georg. 1. Sol quoq; & exoriens, & cũ se condet in vndas, Signa dabit: solé certissima signa sequentur, &c. Sed illic de ortu dicit, quod hic de occasu. Addit enim: Ille vbi nascentem maculis violauerit ortum, Conditus in nubem, medioq; refulserit orbe, Suspecti tibi sint imbres. Cogere, & ad caulas. id est, ouilia. Verg. in Sileno: Cogere donec oues stabulis, numerumq; referre Iussit. Tempus cogere. pro cogendi. Græca loquutio, vt: Et iam tempus, equũm fumantia soluere colla.

ECLOGA QVARTA, DE *natura mulierum, inscripta* ALPHVS.

Ioannis Murmellii argumentum.

Amissum memorat caprum, puerique furorem
Ianus, & ingenium notat hinc Alphus muliebre:

ALPHVS ET IANVS.

IAne, caper (uideo) macer est tuus, esse solebat
Acer, & elatis in cœlum cornibus ire.
Nunc deiectus humi, flaccis piger auribus herbam
Olfacit, & summis attingit gramina labris.
IA. *Languet, & ex isto languore facetia surgit:*
Quæ, quoties memini, risum ciet. edita nondum est:
Edita cum fuerit, totus mirabitur orbis.
AL. *Iane, soles narrare sales lepidißimè & ore*
Suauiloquo. dic ergo, tuus cur langueat hircus.
IA. *Res non ficta, Deus testis, sed facta recenter.*
At dulce id facinus non est narrabile gratis.
Quid pretij sperare licet? quæ dona reporto?
AL. *Iane, ubi congeßit nidos philomena, docebo.*
IA. *Qui leuiter spondet, promisso eludit inani.*

AL. *Qui non credit; inops fidei: sed pignore tutum*
Te faciam, duo tela mea depromé pharetra.

Iane, caper. Principium huius eclogæ; ex macie capri captat occasionẽ facetæ narrationis de pastore mercenario, qui captus amore puellæ, in foueam feris positam incidit: vbi iuuentus & à vicinis rusticis extractus, furorem amoris non destituit, occasione cuius graphicè mulierum ingenia describuntur. Macer est, qui solebat esse acer, & elatis, &c. Vnde quod in Hecyra de hominibus dicitur, etiam quibusdã belluis cõpetit: Profectò hoc sic est, vt puto: omnibus nobis vt res dant sese, magni atque humiles sumus. Flaccis auribus. id est, auriculis laxis & pendétibus, quia mollibus. Herbam olfacit. Id morbi indiciũ est. Risum ciet. id est, excitat, à cieo secũdæ cõiugationis. est enim præsentis tẽporis. Totus mirabitur orbis. Rustica iactantia & garrulitate hoc dicit. nam si ex persona poëtæ dicatur, verè illi dici posset: Parturiũt mõtes, nascetur ridiculus mus. Quid enim mirũ, si rusticus imprudẽs in foueã cecidit? Iane, soles narrare sales. id est, non insulsos apologos. Vbi congessit. Latinius Maro: Nanq; notaui Ipse locum, aëriæ quò congessere palumbes. Nã quæ ferre aut tendere ad locũ significant: vt cõuenio, confluo, congero, aduerbium ad locũ desiderant, & non in loco. Potest tamen dici, Vbi congessit, id est, cõcinnauit & construxit, postquã allata fuit materies. Qui leuiter respondet. Prouerbiale est: nã ferè vsu venit, vt qui citò promittunt, difficulter promissa exhibeant, & econuerso. Qui non credit. Alio diuerbio ex arte rhetorica respondet: Qui nõ credit, inops est fidei: quia qualis quisque est, talem iudicat quẽlibet; & ita, qui fidus nõ est, neminẽ fidũ existimat. Deprome. id est, exime. Duo tela. id est, duo spicula aut duas sagittas, quę sunt pastoribus apta. Verg. Cum Daphnidis arcum Fregisti & calamos.

IA. *Incipiam: nymphæ Parnasides, ora mouete,*
Et memorare mei dira infortunia capri,
Ac philomenæos Alpho concedite nidos.
Conductus mercede puer, præfectus ouili,
Assiduè pascebat oues, caprum atq; capellas.
Seruitium nobis pueri fuit utile, donec
Virgine conspecta, quæ tum huc ueniebat aquatum,

Tabuit.ex illo uecors iam tempore factus,
Frigidius curare gregem, contemnere caulas
Cœpit, & exhausto subuertere cuncta cerebro.
Cum sopitus erat, poterat uigil esse uideri.
Nugabatur enim quando uigilabat. inerti
Corporis officio, soluebat somnia mente.
Hunc ergo in saltu ludens per cornua caprum
Viminibus ualidis inter dumeta ligarat,
(Quarta dies hodie) tentans an uincula possit
Vincere ceruice ac prædura robore frontis.
Quæsitum interea nidos nemus omne pererrat.
Corda subit uirgo, dilecta recogitat ora:
Ora, sinus, & quæ fari pudor, omnia uoluit.
Lux fugit interea, capri redit immemor. alta
Nocte recordatus, surgit: pauidusq; per umbras
Dum graditur, ruit in foueam, quæ fronde saligna
Captandis obducta feris & stramine sicco.
Instar erat putei fundo irremeabilis alto.
Est caper in uinclis, puer est in carcere. pastor
Nullus oues curat. iam tertia luxerat hora.
Miror, oues refero ac numero. caprumq; requirens,
Obstupeo. puerum clamo, magalia lustro.
Vera loquar: magicis ne forte liquoribus unctus,
Extimui, ascenso migrasset in aëra capro.
Nanq; striges tali fama est ope, nocte uagantes,
Ad quædam longinqua procul conuiuia ferri.
Attonitus tandem pecudes ad pascua duco.
Dumq; nemus subeo meditans mecum, ecce per umbras
Ecce procul caper in dumis strepit, atq; reluctans
Cornibus aduersis contra sua uincula pugnat.

Incipiam. Sic Aeneid. 2. Incipiam: Fracti bello, &c. Nymphæ Parnasides. id est, musæ Parnasum frequentare solitæ.

Ora mouete. Vergil. Pandite nunc Helicona deæ, cantúsque mouete. Sed quia præcipitur ab Horatio in arte: Nec Deus intersit, nisi dignus vindice nodus Inciderit: videbitur quibusdam nō apta inuocatio, quia nō debet Deus inuocari aut induci difficultatē dissoluisse, nisi res tanta sit, vt opibus humanis sciri aut geri nequeat. Verùm poëtæ aliquando ridiculè, aliquando iuxta æstimationē inuocātis inuocationē faciunt. vnde Iuuenalis descripturus rhombū, dicit saty. 4. Incipe Calliope, licet hic considere, non est Cantandū. res vera agitur, narrare puellæ Pierides. prosit mihi, vos dixisse puellas. Hoc autē ridiculè dicit, hic verò loquitur rusticus: cui, quam dicturus est, res summā difficultatem habere visa est. vnde prius dixit, totus mirabitur orbis. Philomeneos. quos philomena congessit. Conductus. ergo mercenarius. Seruitium. id est, famulatus. Tabuit. id est, lenta tabe exhaustus est. Vecors. id est, praui aut peruersi cordis. Frigidius. id est, negligentius: sicut in re diligenti dicit per contrarium Maro, Feruet opus. Exhausto cerebro. nimia solicitudine effœto. Cum sopitus erat. id est, somno obrutus, poterat videri esse vigil. Nugabatur enim. id est, secum inaniter loquebatur. Horatius: Nescio quid meditans nugarū. Persius: Nugari solitos. Ludens. id est, ad ludum, vt curā animi premeret. In saltu. in pascuis vbi pecudes saliunt. Tentans. id est, periculum faciens. Quæsitum pererrat. id est, pererrādo it quæsitum: non enim construitur prius supinum sine motu saltem latente. Et quæ fari pudor. scilicet est, id est, gremium & intra gremium pudenda. Fronde saligna. id est, salicum foliis. Obducta. id est, obstructa in superficie. Captandis feris. id est, ad captandas feras. Iam tertia luxerat hora. scilicet posterioris diei. Refero. recenseo aut separo. Magalia. id est, casas & tuguria. Striges. sortilegæ & magicis vtētes. Ad quædam longinqua. id enim sibi persuadent dæmonibus illusæ. Ecce. quasi diceret, præter spem.

Tabuit. *Vecors.* *Frigidius.* *Sopitus.* *Nugari.* *Saligna.* *Obducta.* *Magalia.*

Terruit incautum subitò feralis imago,
Et nil tale ratum, firmato pectore tandem,
Nosco animal: subiensq; rubos, secco uincula runca.
Serò domum rediens, uideo per pascua longe
Turbam exultantem risu iuueniliter alto.
Vt prope constitimus, meq; agnouere, salutant:

Et tuus ecce, aiunt, puer hic, ô Iane luporum
Erutus è foueis, dum nocte perambulat agros,
Incidit in casses, & sic inuentus uterque,
Et caper, & pastor. caper hæc incommoda passus,
Languet adhuc: puer imprudens, insanior hirço est.
Virgo superbiuit mox, ut se audiuit amari,
Et pueri simulans curam ignorare, pudorem
Fingit, ut ad formam faciat pudor. ora, sinumq;
Ornat, & in terram uersis incedit ocellis,
Callida uulpina rem simplicitate gubernat.
Hæc studia, hic casses, hæc sunt mulieribus arma.
Ille sua sperans Galatea aliquando potiri,
Contempta mercede, suos sectatur amores.
Propterea plaustro, stiua, bobusq; relictis,
Ad pastoris opus redeo, subiecta furori
Ista iuuentutis leuitas, rura omnia uexat.

Terruit incautum. Rem prosequitur. Feralis. id est, terribilis, vt fera, id est, mors. Nam si dicatur imago feralis, id est, ipsius feræ, non videtur ratio carminis stare: nam fera primam corripit, feralis producit. Aeneidos quarto: Solaque culminibus ferali carmine bubo. Incautum. & nil tale ratum. Firmato pectore tandem, nosco animal. scilicet vbi propius accesserat. Seco. id est, abrumpo vincula, quibus in vepribus alligatus erat. Incidit in casses. in foueam, in laqueos. Ouidius: Incidit in casses præda petita meos. Virgo superbiuit. Principium principalis narrationis. Et pueri simulans curã ignorare. non simulans curam, sed simulãs se ignorare curam, scilicet amorum. Nam simulamus id, quod non est, esse: dissimulamus id, quod est, non esse. Pudorem fingit. id est, simulat, & fallaciter præ se fert. Ora sinumq;. in quibus est muliebris species. In terram versis. id enim pudicas decet. vnde Aeneidos primo: Tum breuiter Dido vultum demissa profatur. Hæc sunt mulieribus arma. mulieribus natura antepenultimã corripit, sed necessitate producit. Lucanus: Si qua Deûm soboles, si qua est mulieris origo. Sua Galatea. puella lacta, sed rustica. Vnde Maro: Nanque (fatebor enim) dum me Gala-

Fera. *Seco.* *Simulare.* *Dissimulare.*

tea tenebat,Nec spes libertatis erat,nec cura peculi. Cõtempta

Leuitas. mercede.scilicet quam à Iano acceperat. Ista.scilicet vilis. Leuitas.id est,inconstantia propter amores & leues mores.

A L.Quod nequit ingenium,casus facit,ô stupor,ô sors
Ingeniosa,ô res risu celebranda bimestri.
Iane,uides seruanda,tibi philomena laborat.
Sed quod tam uafro memoras de uirginis astu,
Rettulit in mentem,quæ psallere sæpe solebat
Carmina fœmineis olim de fraudibus Vmber.
I A.Dic Vmbri,dic,si quid habes.meditare parumper
Et uerba & numeros,Vmbri est memorabile carmen.
A L.Est,ut ais,sed non gratis,memorabile carmen.
Quas referes grates?& quid mercedis habebo?
I A.Accipe.promißis absoluo,& spicula reddo.
A L.Dum uado ad uentrem post hæc carecta leuandum
Iane,meum tu coge pecus,ne uitibus obsit.
I A.O` aries aries,qui tortis cornibus atrum
Dæmona præsentas,semper uineta subintras.
Non sapies,donec fossa tibi lumina fronte
Eruero.non sunt porrecta in iugera centum
Pascua sat,nisi pampineos populeris & agros?

Quod nequit ingenium,casus facit.Interloquitur Alphus,ne vnius sermo fastidio sit.Sensus autem est:Multa quę per ingenium excogitare nequeas,casu in mentem veniunt. Risu

Bimestru. bimestri.id est,duos menses durante.Tibi philomena laborat.id est,nidificat.vnde Maro:Sic vos,non vobis, nidificatis

Vmber. aues.Fœmineis de fraudibus Vmber. homo ex Vmbria. Sunt qui Antonium Campanum intelligant. Dic Vmbri.Ordo est:Dic,dic,inquàm,si quid habes Vmbri, id est, de Vmbro, aut de carminibus eius. Vergil. Quin agè, si quid habes, in me mora non erit vlla. Et iterum:Si quos aut Phyllidis ignes,Aut Al-

Meditare. conis habes laudes,aut iurgia Codri. Meditare.exerce,experire.Vergil.Syluestrem tenui musam meditaris auena. Et verba & numeros. Idem: Numeros memini, si verba tenerem. Non gratis.id est,non sine mercede. Promissis.scilicet pa-lumb

lumbinis pullis. Et spicula. id est, sagittas. Dum vado ad ventrem. Hoc profectò nimis rusticè, tametsi rustico cõgruit: facit tamen poëta ad exprimendum morem rusticum. Tu coge. id est, compelle in vnum, ne diuagetur. Verg. Tityre coge pecus. Ne vitibus obsit. depascendo pampinos, aut vuas decutiendo. O aries aries. allocutio rustica ad pecus. sic Maro ad arbores: Et vos ò lauri carpam, & te proxima myrte, Sic positæ quoniam suaues miscetis odores. Non abiicitur autem nec corripitur ò: quia vox monosyllaba in principio carminis posita*. *non eliditur. Atrum dæmona. id est, spiritum malè callidum, qui cum pingi verè non potest, cornutus tamen pingitur. Non sapies. id est, non eris sapiens & fugitans malorum. Donec ego eruero tibi lumina. id est, oculos. & hoc, fronte fossa. id est, perforata & excauata euulsis oculis. Populeris. id est, depræderis, spolies. &. id est, etiam. Agros pampineos. id est, vineas, in quibus vites sunt, quarũ frondes pampinos vocamus. Dicitur etiam populo. Vergil. in Aeneid. Non vos aut Libycos ferro populare penates Venimus &c. Populeris. Pampinus.

AL. *Iane, recordatus redeo, sed plurima forsan*
Nondum tota tibi retuleram. cognouerat Vmber
Omnia, quæ fas est homini perdiscere: cœlos,
Sydera, tellurem, uentos, mare, flumina, fontes.
Viderat & Rhodopen, atq; alta Ceraunia & Ossan,
Gallica regna, Ararim, Rhodanum, Tiberimq; Padumq;
Attica Romanis referebat carmina uerbis,
Ore utroq; potens, & lingua primus utraq;.
Hunc unum nobis inuidit Græcia, & ipsi
Arcades, & Thracum saltus, & Thessala Tempe.
Si quid erit quod fortè uelis tibi notius esse,
Candidus illius semper documenta sequutus,
Non procul hinc: hæc ille tenet, nos ille docebit.
Sed iam septiforem flatu experiamur auenam.
Ante tamen nymphæ, precor, ut Libethrides adsint,
Præsertim quæ plus meminisse Polymnia fertur.

Iane, recordatus red. &c. Purgata aluo redit ad narrationem.

Viderat. hac periphrasi videtur Gregorium Tifernatem dicere, qui ea tempestate vixerat. Nam γρηγορέω significat vigilo. vigilare est multa videre. Viderat ergo Rhodopen. id est, Thraciam, vbi Rhodope mons est. Atque alta Ceraunia. montes Epiri à fulminibus dictos. & Ossan. montem Thessaliæ. Ararim. qui à Lugdunensibus nunc Sogona dicitur. vterq; autem, tam Arar seu Araris, quàm Rhodanus, Lugdunum confluit, ad cuius confluentem erat olim illa ara, de qua Iuuenalis: Aut Lugdunensem rhetor dicturus ad aram. Tiberim. fluuiū Hetruriæ, qui Romam perfluit. Padum. fluuiorum regem in Italia, in mare Adriaticum ex alpibus inferioribus incidentem. Vnde Homerus Eridanum, qui & Padus dicitur, ex inferis ad superos tendere dicit. Attica. id est, Græca & potissimùm Attica, quia Attica lingua è quinq; Græcorū linguis cultissima est. Romanis. id est, Latinis verbis. nam aliter ea non intellexisset rusticus. Ore vtroque. & Græco sermone & Latino. Et primus. id est, peritissimus vtraq; lingua. Hunc vnum nobis inuidit Græcia. id est, inuidè nobis esse conspexit, cùm similem nō haberet, quod in vita Antonii Campani etiam de Turcis commemorant: verùm hic Tifernatem intelligam. & ipsi Arcades. Ipsi, emphasim habet: quasi dicat: peritissimi musici, & cātare pares, & respondere parati. & Thracum saltus. vbi Orpheus, Amphion, aliiq; cōplures versati sunt vates. & Tempe. id est, amœnissima loca Thessaliæ, in quibus etiam musicus chorus versatus est. Candidus illius, &c. per Candidum credo poëtam intelligi, cuius exterior vestis, vt Carmelitis cæteris, & mens ferè cādida est. hęc. id est, documēta Vmbri. Sed iam septiforem. id est, septem foramina habentem. Verg. Est mihi disparibus septem cōpacta cicutis Fistula. Libethrides nymphæ. id est, musæ, aut Libethrum locum quendam in Thracia, aut Libethrū fontem in Magnesia regione Thessaliæ adiuncta, incolētes. Maro: Nymphæ noster amor Libethrides &c. Præsertim quæ plus. subaudi cæteris. alioqui dixisset plurimùm. Polymnia. πολὺ, id est, multum: & μνέα, id est, memoria, vt à memoria dicatur, cuius filiæ musæ sunt, aut πολυύμνια multarum laudum. Horat. Nec polyhymnia Lesboum refugit tendere barbiton.

Rhodope. Ceraunia. Ossa. Araris. Tiberis. Padus. Eridanus. Attica. Tempe. Libethrides. Polymneia. Polyhymnia.

Fœmineum seruile genus, crudele, superbum,
Lege, modo, ratione caret: confinia recti
Negligit, extremis gaudet, facit omnia uoto

Præcip

Præcipiti: uel lenta iacet, uel concita currit
Fœmina: semper hyems, atq; intractabile frigus,
Vt canis ardentes contristat sidere terras,
Temperiem nunquàm, nunquàm mediocria curat,
Vel te ardenter amat, uel te capitaliter odit.
Si grauis est, mœret toruo nimis hernica uultu.
Si studeat comis fieri, grauitate remissa
Fit leuis: erumpit blando lasciuia risu,
Et lepor in molli radiat meretriceus ore.
Flet, ridet, sapit, insanit, formidat, & audet,
Vult, non uult, secumq; sibi contraria pugnat,
Mobilis, inconstans, uaga, garrula, uana, bilinguis,
Imperiosa, minax, indignabunda, cruenta,
Improba, auara, rapax, querula, inuida, credula, mendax,
Impatiens, onerosa, bibax, temeraria, mordax,
Ambitiosa, leuis, maga, lena, superstitiosa,
Desidiosa, uorax, ganeæ studiosa, palatum
Docta, salax, petulans, & dedita mollitiei,
Dedita blanditijs, curandæ dedita formæ,
Iræ odijq; tenax, in idonea tempora differt
Vlciscendi animos, infida, ingrata, maligna,
Impetuosa, audax, fera, litigiosa, rebellis.
Exprobrat, excusat tragica sua crimina uoce.
Murmurat, accendit rixas, nil fœdera pendit.
Ridet amicitias, curat sua commoda tantùm.
Ludit, adulatur, defert, sale mordet amaro.
Seminat in uulgus nugas, auditaq; lingua
Auget, & ex humili tumulo producit Olympum.
Dissimulat, simulat, doctissima fingere causas,
Ordiriq; dolos, fraudiq; accommodat ora,
Ora omnes facili casus imitantia motu.

Fœmineum seruile genus. Multa in muliebrem sexum

ſuperciliofe dicuntur, quæ omnia in malas dici poſſunt, ſed ra-
Facul. riſsimæ ſunt bonæ, ſecundum Lucilium, qui dicit: Heu facul eſt hominiinuentu bona fœmina nuſquàm. vbi facul, pro facili antiquè dixit. Et Suſarion Megarenſis antiquæ Comœdiæ princeps: Audite populus, Suſarion hæc dicit filius Phyllini Megarenſis tripodiſcius: Malum ſunt mulieres, ſed tamen ò populares, non adeſt inuenire domum ſine malo. Multa tamen etiam in ſanctis literis in bonarum commendationem dicuntur. Sed
Modo. mulierem fortem quis inueniet? Modo. id eſt, moderatione, de qua Horatius primo Sermonũ: Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines, Quos vltra citraque nequit conſiſtere rectum. Extremis gaudet. quæ ambo mala ſunt: quia vni virtuti duo vitia opponuntur, alterum per abundantiam, alterum per defectum peccans. Aut canis. id eſt, canicula aut
Odit. ſirius. Odit. præteritæ eſt vocis, & ita producitur. nec reperies apud idoneos odio, niſi ſemel in Cicerone odias. Nimis
Hernica. hernica. id eſt, aſpera, vt Hernici montes in Italia aſperrimi. Grauitate remiſſa fit leuis. quia dum vitant ſtulti vitia, in contraria currunt. Ducit enim in vitium vitii fuga, ſi caret arte. Lepor meretriceus. id eſt, ſuauiloquium & blanditiæ meretricibus dignæ. Sibi contraria. id eſt, inconſtans, Vnde addit: Mobilis, inconſtans. Aeneidos quarto: Varium & mutabile ſemper Fœmina. Imperioſa. id eſt, affectatrix Imperii. Indignabunda. faſtidiens frequenter. Cruenta. cruoris & ſanguinis appetens. & maximè, vt Iuuenalis docet, vindictæ. Improba. id eſt, improbanda. Auara. quia rapax, ſed tamen inutiliter expendit. Iuuenalis: Prodiga non ſentit pereuntem fœmina cenſum, Ac velut exhauſta rediuiuus pullulet arca Nummus, & è pleno ſemper tollatur aceruo, Non vnquàm reputat quanti ſibi gaudia conſtent. Rapax ergo, vt expendat. Querula. quia, vt dicit Iuuenalis, Aut odit pueros, aut ficta pel-
Maga. lice plorat. Maga. id eſt, ſortilega magicæ arti intendens, vt Iuuenalis docet: Hic magicos affert cantus, hic Theſſala ven-
Lena. dit Philtra, quibus valeant mentem vexare mariti. Lena etiam filiarum venditrix. Iuuenalis: Scilicet expectans, vt tradat mater honeſtos, Aut alios mores, quàm quos habet, vtile porrò, Filiolam turpi vetulæ producere turpem. Superſtitioſa. quod idem Iuuenalis in ſexto docet, vt cætera ferè, quæ hic
Ganea. habentur. Ganeæ. ſic & alii Chriſtiani poëtæ, ſed ganeo primam producit. Satyricus: Occultas ganeo pultes. Palatum
docta.

docta. id est, delicata. Salax. id est, luxuriosa. Tragica voce. id est, quali vtūtur tragici dum infortunia regum lamentantur. Litigiosa. quia Nulla ferè causa est, in qua nō fœmina litem Mouerit. Nil. id est, nihili pendit fœdera. Ludit. id est, illudit. Adulatur, defert. id est, clam diffamat, & crimē occultū pandit. Sale amaro. id est, callida reprehensione. Seminat. id est, dispergit in vulgus. Nugas. id est, res friuolas. Ex humili tumulo producit Olympum. id est, nil sibi non promittit posse efficere. Ora omnes. Ordo: Accommodat, inquā, Ora, imitantia facili motu omnes casus. id est, euenta omnia, hoc est, scit se accommodare rebus, & ridere cum ridētibus, & flere cum flentibus, imò interdum vtrunq; simul. Salax.

Non potes insidias euadere, non potes astum
Vincere. tantæ artes, solertia tanta nocendi.
Et quanquàm uideas oculis præsentibus, audet
Excusare nefas. potis est eludere sensus
Sedulitate animi. nihil est quod credere poßis,
Et nihil est quod non, si uult, te credere cogat.
His facient exempla fidem. quæ crimina non sunt
Fœminea tentata manu? dedit hostibus arcem,
Decepta ornatu brachi Tarpeia sinistri.
Sæuijt in natos manibus Medea cruentis.
Tyndaris Aegeas onerauit nauibus undas.
Scylla hostem sequitur, patri furata capillum.
Fratrem Biblis amat. subicit se Myrrha parenti.
Concubitus nati longæua Semiramis ardet.
Causa necis uati coniunx fuit Amphiarao.
Occidêre uiros nocturnis Belides armis.
Orphea membratim Cicones secuere poëtam.
Cognita luxuriæ petulantia Pasiphaeiæ.
Phædra pudicitiam contra crudeliter ausa est.
Decepit Iudæa uirum Rebecca, suamq;
Progeniem, uelans hircino guttura tergo.
Porrigit Alcidæ coniunx fatale uenenum.

Decipit

Decipit Hippodame patrem, Lauinia Troes
Implicat ancipiti bello. Bryseis Achillem
Depulit è castris. demens Chryseide factus
Fulminat Atrides, & sentit Apollinis iras.
Heua genus nostrum fœlicibus expulit aruis.

Non potes. Eandem rem prosequitur. Astum. id est, astutiam. Nihil est quod credere possis: quia & quãquàm videas oculis, &c. Iuuenalis: Nihil est audacius illis Deprẽnsis, iram atq; animos à crimine sumunt. Quæ crimina non sunt Fœminea tentata manu? Quasi dicat, nulla non sunt, & ita omnia sunt. Tarpeia virgo vt armillas, quas in brachiis hostium vidit, haberet, tradidit illis arcem Capitolinam: vnde armis brachiorũ obruta, interiit. Dicitur autem hic brachi, pro brachii: quia aliter versus non staret. Sæuiit in natos. Verg. Sæuus amor docuit natorum sanguine matrem Commaculare manus. nam Medea ab Iasone spreta, omnes communes liberos, præter Thessalum, trucidauit. Tyndaris. id est, Helena Tyndari (vt putabatur) filia, à Paride rapta, aut ipsum secuta, mille carinis à Græcis repetita est. Scylla. Nisi Megarensium regis filia, abscisso purpureo capillo, quem pater sacratum habuit, ad Minoa hostem pertulit. Biblis. vt Ouid. Metamorp. 9. docet, exarsit amore Cauni fratris, à quo spreta, in fontem sui nominis conuersa est. Subiicit se Myrrha parenti. scilicet Cinaræ, de quo lib. 10. Metamor. quæ etiam in Myrrham arborem illic cõuersa dicitur. Est autem in verbo subicit, syncopa. Nam si (vt debet) subiicit scriberetur, esset positio breuis. fecerunt tamen id alii quoq;. Semiramis. regina Babyloniæ, & regni Assyriorũ moderatrix, exarsit amore Nini filii, quem se diu simulauerat, vt Iusti. docet libro 1. Causa necis vati cõiunx fuit. id est, Eriphyle, de qua in Thebaide Statii multa leguntur. Belides. Beli neptes filii Danai fratris Aegypti regis, quæ quinquaginta nupserunt totidem patruelibus, id est, patrui Aegypti filiis, coactæ ab eo, sed à patre, qui ab oraculo habuit sibi cauendum à tali genero, persuasæ, prima nocte omnes maritos suos interfecerũt, præter Hypermnestrã, quæ Lino pepercit, à quo Danaus obtruncatus. Cicones. mulieres Thraciæ, vt author est Vergilius in fine Geor. Pasiphae. vxor Minois regis Cretensium, amore tauri incẽsa, se in ligneam vaccam à Dædalo effictam includi fecit, sic cum tauro concumbens, & post

Scylla. *Biblis.* *Semiramis.* *Belides.* *Cicones.*

& postea cũ Minoe Minotaurũ genuit. Ordo est: petulãtia luxuriæ Pasiphaeiæ, id est, ipsius Pasiphaes scilicet est cognita. Phædra. Pasiphaes & Minois filia, Hippolytum priuignũ, cui despon sata, sed non tradita à Theseo fuerat, interpellauit de stupro: at cùm ille renueret ne patri iniurius sit, detulit apud patrem, quasi ille interpellasset ipsam, vnde credulus pater, à Neptuno siue à patre Aegeo impetratis phocis marinis belluis, equi Hippolyti in furorem versi, ipsum dissoluerunt: vnde Hippolytus ab ἵππος, *Hippos.* quod est, equus & equa, & λύω, id est, dissoluo, dictus præsagio *Lyo.* quodam videtur. nam ab Hippolyte matre id nomen prius habere potuit. Decepit Iudæa Rebecca virum. scilicet Isaac, *Rebecca.* cuius oculi caligauerant. Suamq; progeniem. id est, filium chariorem Iacob. Velans hircino tergo. id est, pellibus hircorum aut caprorũ, vt pilosus perciperetur vt erat Esau. Coniunx. scilicet Deianira. Fatale venenum. id est, tunicam san *Deianira.* guine venenato Nessi intinctam dedit. Alcidæ. id est, Herculi *Alcides.* Alcei nepoti putatiuo. nam Amphitryonides dicitur, cùm Iouis sit filius. Hippodamia. Oenomai Helidis & Pisæ regis filia, *Hippodamia.* patrem decepit, quia Pelopi in perniciẽ patris nupsit. Erat enim in fatis, tunc patrem decessurum, quando illa nuberet: nupsit autem superata in curuli certamine, dolo tamen Myrtili aurigæ. Dicitur etiam Hippodamia, quasi equorũ domitrix. Lauinia. *Lauinia.* filia Latini, Turno desponsata à matre Amata, & Aeneæ per oracula & patris assensum, Troianis multis exitii causa fuit. Bryseis. *Bryseis.* quæ Achilli sorte obuenerat, quũ abducta Chryseide quæ Agamemnoni obuenerat, hanc Agamemnon quum vi abstulisset, effecit vt Achilles iratus armis abstineret, multos Græcorum interimi sineret, donec Patrocli amici necem vlcisci vellet. Atrides. id est, Atrei filius saltem putatiuus Agamemnon. Fulminat. ira, & amore æstuat. Factus demens Chryseide. id est, per amorem Chryseidis, filiæ Chrysei sacerdotis Apollinis, qui cùm infulatus in exercitum Græcorum filiam repetitum venisset, nec obtinuisset, sæua pestilentia ab Apolline impetrata, tandem eam abduxit. Sentit ergo iras Apollinis. id est, pestem, qua totus exercitus mulctabatur. Felicibus aruis. paradiso.

Credite pastores, per rustica numina iuro,
Pascua si gregibus uestris innoxia uultis,
Si uobis ouium cura est, si deniq; uobis

Grata quies, pax, uita: leues prohibete puellas,
Pellanturq; procul uestris ab ouilibus omnes,
Thestylis & Phyllis, Galatea, Neæra, Lycoris.
Dicite quæ tristem mulier descendit ad orcum,
Et rediit. potuit, si non malè sana fuisset,
Eurydice reuehi per quas descenderat umbras.
Rapta, sequi renuit fessam Proserpina matrem.
At pius Aeneas rediit, remeauit & Orpheus,
Maximus Alcides, & Theseus, & duo fratres,
Vnus equis, alter pugnis bonus atq; palæstra:
Et noster Deus, unde salus, & uita resurgit.
Hæc sunt pastores, hæc sunt mysteria uobis
Aduertenda, animi fugiunt obscœna uiriles.
Fœmineas loca delectant infamia mentes.
Vt semel in scopulos uento contortus & unda
Nauta, scit incautis monstrare pericula nautis:
Sic senior longo factus prudentior usu,
Præteritos meminit casus, aperitq; futuri
Temporis euentus, uitæq; pericula monstrat,
Si fugiunt aquilam fulicæ, si retia cerui,
Si agna lupum, si dama canem, muliebria cur non
Blandimenta fugis, tantum tibi noxia pastor?

Credite pastores. Conuertit sermonem ad pastores, quorum docendi gratia hæc de fœminis dixit. Per rustica numina. Id antiquè, nisi ad Deum & sanctos, quibus arua custodiæ sunt, referamus. Thestylis &c. Harum enim meminit Vergil. in Bucol. dicens: Thestylis & rapido fessis messoribus æstu: Allia serpyllumq; herbas contundit olentes. Et iterum: Iam pridem à me illos abducere Thestylis orat. Itē: Phyllida mitte mihi, meus est natalis, Iola. &: Phyllida amo ante alias, nam me discedere fleuit. Item: Malo me Galatea petit lasciua puella. Et: Huc ades ô Galatea &c. Item: ipse Neæram Dum fouet. Item: Tua cura Lycoris, Perq; niues alium, perq; horrida castra secuta est. Dicite. Ingeniosa excogitatio. Raptæ leguntur mulieres ab inferis, & verè

verè raptæ, sed non rediisse. Eurydice. Orphei coniunx, cum eam Aristeus pastor insequeretur, à serpente, qui in herbis delituit, extincta, ab Orpheo citharæ beneficio redempta ab inferis fuit, ea lege, vt ea non respiceret, quod tamen fecit, vnde reuerti coacta est. quod 4. Georgic. ad finem graphicè describitur, & à Boethio nō segniter. Proserpina. Cereris filia, à Plutone surrepta, & à Cerere matre inuenta, redempta fuisset, si nihil apud inferos gustasset, sed granum pomi gustauit vt nō rediret. Vnde Georg. 1. Nec repetita sequi curet Proserpina matrem. At pius Aeneas rediit. postquam illuc duce Sibylla patris videndi gratia descendisset, vt 6. Aeneid. latè dicitur. Remeauit & Orpheus. relicta tamen coniuge. Maximus Alcides. id est, Hercules, vt Pirithoum redimeret. Vergil. Quid Thesea magnū, Quid memorem Alciden? Et duo fratres, vnus. scilicet Castor. tamen Vergil. ponens nomen pro nomine, dixit: Domitus Pollucis habenis. Alter pugnis. scilicet, Pollux. Fratres gemini in cœlum translati, vbi geminos constituunt signū tam latum, vt dum alterum occidat, alterum oriri incipiat. vnde fabulæ locus est, vt alter mortalis, quippe à Tyndaro genitus, alter immortalis ab Ioue satus dicatur, sed mutua charitate ita deuincti, vt immortalitatem communicarent, & altero moriente alter reuiuiscat. vnde 6. Aeneid. Si fratrem Pollux alterna morte redemit, Itq; reditq; viā toties. Melius autē legitur alter, quàm alius: quia alter de duobus, alius de pluribus dicitur. Et noster Deus. dominus noster IESVS Christus, qui descendit ad inferna, & tertia die resurrexit à mortuis. Aduertenda. cōsideranda. Animi viriles fugiunt obscœna. naturaliter quidē vsqueadeo, vt qui non fugiunt, effœminati dicantur aut muliebres. Vnde est illud Ennii apud Ciceronem in 1. de Officiis: Vos etenim iuuenes animos geritis muliebres, Illaq; virgo viri. Fœmineas loca delectant infamia mētes. Id quidem de turpibus verum est. Senior. Vult sibi in ea re experto fidem adhiberi, sicut nautis veteranis de periculis marinis creditur. Fulicæ. aues sunt marinæ. Docet autem, belluas prudentiores esse in fugiēdis nociuis ac insidiosis, quàm nos simus.

Eurydice. *Alter.* *Alius.* *Fulica.*

Est in eis pietas crocodili, astutia hyænæ.
Cum flet, & appellat te blandius, insidiatur.
Fœmineos pastor fugito (sunt retia) uultus.
Non animis, non uirtuti, non uiribus ullis

Fidi

Fidito, non clypeo, cuius munimine Perseus
Vidit saxificæ colubros impunè Medusæ.
Monstra peremerunt multi, domuere gigantes,
Euertêre urbes, legem imposuere marinis
Fluctibus, impetui fluuiorum & montibus asperis.
Sacra coronarunt multos certamina: sed qui
Cuncta subegerunt, sunt à muliere subacti.
Rex qui pastor erat, funda spolioq; leonis
Inclytus, & natus, qui templa Sionia fecit
Primus, & excellens inuicto robore Samson,
Fœmineum subiere iugum. minus officit ignis,
Saxa minus, romphæa minus, minus hasta, minus mors.
Nec formæ contenta suæ splendore, decorem
Auget mille modis mulier, frontem ligat auro.
Purpurat arte genas, & collocat arte capillos.
Arte regit gressus, & lumina temperat arte.
Currit, ut in latebras ludens perducat amantem.
Vult dare, sed cupiens simplex & honesta uideri,
Denegat, & pugnat, sed uult super omnia uinci.
Fœmina cæciaco (res mira) simillima uento est,
Qui trahit, expellens mendaci nubila flatu.

Crocodilus. Est in eis pietas crocodili. Crocodilus est animal terrestre & aquatile. crescit ex minimo ad decem & septem & amplius cubitos. quibusdam Aegyptiorũ crocodili sacrosancti sunt, quibusdam non sunt, sed veluti hostes exagitantur. vnde Iuuenalis: Crocodilon adorat Pars hæc. Est autem bellua hæc, quæ oua parit instar anserinorum, contra fugaces terribilis, contra insequentes autem fugax. hebetes oculos habet in aqua, extra aquam acerrimi visus est. conspecto homine emittit lacrymas, mox appropinquãtem deuorat. vnde factum est Prouerbium: Lacrymæ crocodili, de his, qui sub specie pietatis homines fallunt. Graphicè ergo dicit: Est in eis pietas crocodili. *Hyæna.* Hyæna autem animal est, in Africa præcipuè nascens, vtranq; ei naturam esse nonnulli existimant, & alternis annis marem, alternis fœminam fieri. Hoc Aristote

stoteles negat. Collum ei & iubæ * cõtinuatæ spinæ porrigitur: flectiq;, nisi circumactu totius corporis, non potest. Humanum sermonem inter pastorum stabula assimilare dicitur: nomenq; alicuius discere, quem foras euocatum dilaceret. Vomitionem etiam hominis imitari ad solicitandos canes, quos inuadit. Solet præterea id animal sepulcra eruere, vt corpora inquirat. Hæc Sipontinus. ob quæ rectè dicitur, astutia hyænæ. **Fidito.** *Fidito.* id est, confidito. **Non clypeo.** scilicet crystallino ipsius Palladis, cuius munimine protectus Perseus, Medusam interemit, *Medusa.* è cuius sanguine natus fingitur Pegasus equus alatus. Erat autem Medusa vna trium Gorgonum, quę vnum habuisse oculum, quo vicissim vterentur, dicuntur: hoc est, vnionem seu margaritam: erat autem pulcherrima, vnde se inspicientes, in stuporem traxit, & ita in saxa vertere dicta est. Hanc enim visam Neptunus ardens amore, in templum vsque Palladis insequutus, illic oppressit. Vnde irata dea, ipsius capillos, quibus Neptuno placuerat, in angues mutauit, deditque vt omnes eam inspicientes, in lapides verterentur. Perseus autem dicitur Danaes Acrisii regis Argiuorum filiæ, ab Ioue oppressæ, filius. **Monstra peremerunt multi.** vt Hercules, Theseus, Perseus. **Domuere gigantes.** vt dii in bello giganteio, & Hercules Antæum in Libya, & Gerionem in Hispania, Cacum in Italia, & alios alibi. **Euertere vrbes.** vt Scipio Carthaginem in Africa, & Numantiam in Hispania, Græci Troiam, & alii alias. **Legem imposuere marinis fluctibus.** vt Cæsar & Augustus Lucrino lacui, Xerxes qui pontem super mare extruxit, & cum dirutum videret, flagellis cædi iussit. **Et montibus aspris.** vt idem Xerxes, *Xerxes.* qui Athon montem æquauit solo, & pro parte nauigabilem fecit. Iuuenal. Velificatus Athos. Dicitur autem aspris, per syncopam pro asperis. **Sed qui cuncta subegerunt.** Iuuenal. in 6. Nunc patimur longę pacis mala, sæuior armis Luxuria incubuit, & victum vlciscitur orbem. **Rex, qui pastor erat.** Dauid funda, qua Goliath strauit, spolioq; leonis, quem se adhuc pastorem interemisse dicit, inclytus. **Et natus.** id est, filius eius Solomon. **Qui templa Sionia.** id est, Ierosolymitana. nam Sion prin- *Sion.* cipalis pars Ierosolymæ est. De his in libro Regnorum, & de Samsone in libro Iud. dicitur. **Romphæa.** framea, qua ange- *Romphaa.* lus à paradiso terruit Adam & Heuam. Plebeii ac triuiales sunt versiculi: Adam, Samsonem, Lot, Dauidem, Solomonem, Fœmina decepit, quis modò tutus erit? **Fronte ligat auro.** quod

Purpurat. crinale vocant, aut reticulo aureo seu aurato. Purpurat. id est, purpureas facit, hoc est, rubicũdas. Arte. scilicet fucatoria. Lumina. id est, oculos. Currit vt in latebras ludens perducat amantem. Vnde Poeta: Malo me Galatea petit lasciua puella, Et fugit ad salices, & se cupit antè videri. Aut ad eam respicit, de qua Prouerb. 7. mirum in modum graphicè loquitur Solomon. omitto verba, quia in manibus sunt. Vult dare. scilicet stuprum & copiam sui. Sed vult super omnia vinci.

Cæcias. vt vim sibi illatam dicat. Cæciaco vento. Cæcias enim trahit ad se nubes, quas alii venti propellunt.

Quisquis es (expertus moneo) tentare recusa
Dum licet, hic fragilis quot habet fastidia sexus.
Immundum natura animal: sed quæritur arte
Mundities: id luce opus est, ea somnia nocte.
Deglabrat atq; lauat, pingit, striat, ungit, & ornat.
Tota dolus, tota ars, tota histrio, tota uenenum.
Consilio speculi gerit omnia, labra mouere
Discit, & inspecto uultum componere uitro.
Discit blandiri, discit ridere, iocari.
Incedens, humeros discit uibrare, natesq́;.
Quid sibi uult nudum pectus? quid aperta supernè
Rimula, quæ bifidam deducit in hubera uallem?
Nempe nihil, nisi quo uirus penetrabile sensum
Plus premat, & stygiæ rapiant præcordia flammæ.
Hi iuuenum scopuli, syrtes, scyllæ atq; charybdes,
Hæ immundæ Phinei uolucres, quæ uentre soluto,
Proluuie fœda thalamos, cœnacula, mensas,
Compita, templa, uias, agros, mare, flumina, montes,
Incestare solent. hæ sunt Phorcynides, ore
Monstrifico, extremis Libyæ quæ in finibus olim
Aspectu mutare homines in saxa solebant.

Quisquis es, (expertus moneo) parẽthesis est. Tẽtare. id est, attẽtare & periculum facere recusa, dum licet indigno subtrahe colla iugo. Et iterum: Principiis obsta, serò medicina paratur.

tur,Dum mala per longas cõualuere moras. Faſtidia.id eſt,ſuperbos contemptus. Immundum natura animal. ſi animo vituperãdi hoc diceret,ineptiret:nam ſi natura immũdæ, & cura ac arte mũdæ ſunt, in hoc veniũt laudãdæ quòd arte naturã corrigunt: verùm animo dehortandi ab earũ illecebris & fucata venuſtate,id dicit. Id luce opus eſt. id eſt, nihil aliud faciunt noctes & dies, ſiue noctu & interdiu. Deglabrat. læuẽ & glabrã facit cutẽ,rugis & pilis amotis. Striat.in tricas colligit capillos. Tota. ſcilicet ens, aut exiſtens dolus. Tota hiſtrio. ludia & ſcurrilis. Tota venenũ.quia vtrinq; vidẽdo fœmina,& tactu inficit. Vnde quidã: Eſt tactu viſcus mulier,viſu baſiliſcus. Humeros diſcit vibrare.id nimiùm petulãtes faciũt,quæ humeros agitãt ſicut in amplexu:nam honeſtæ matres ſtudẽt eſſe demiſsis humeris. Natesq́;.id eſt,clunes.Satyricus: Tremulo deſcendũt clune puellæ. Rimula.id eſt, fiſſura veſtiũ in ſinu inter mamillas. Quę bifidam.id eſt,in binas partes diuiſam. Virus.id eſt, venenum quo viſa inficit. Flammæ Stygiæ.id eſt,infernales. potius dixiſſem,Phlegethõtææ. Precordia.ſunt tenues mẽbra næ circa cor,quæ dicũtur affectionũ ſiue paſsionũ ſedes. Hi iuuenum ſcopuli,ſyrtes.id eſt,breuia vada arenoſa,in quę qui inciderit, difficulter euadit. Allegoricè ergo ſumma pericula intelligit,ſicut ſunt Scylla & Charybdis in mari Siculo. Immũdæ Phinei volucres.id eſt,harpyiæ,de quibus Aeneidos tertio: Strophades Graio ſtant nomine dictæ Inſulæ Ionio in magno, quas dira Celæno,Harpyiæq; colũt aliæ,Phineia poſtquã Clauſa domus,menſaſq; metu liquere priores. Triſtius haud illis monſtrũ, nec ſæuior vlla Peſtis,& ira deûm Stygiis ſeſe extulit vndis. Virginei volucrum vultus, fœdiſsima ventris Proluuies, vncæq; manus,& pallida ſemper Ora fame. Phineus autem rex Arcadię, liberis nouercã ſubinduxit, eoſq́;,vt illi cõplaceat, excæcauit, ob quã rem irati dii,ei oculos ſuſtulerũt,& immiſerũt harpyias quæ illi cibũ abriperẽt,quod & diu fecerunt. ſed quia argonautas hoſpitio ſuſceperat, miſerunt ad eũ Zetũ & Calaim Boreæ regis ac vẽti Thraciæ ac Orithyiæ ab eo raptæ filios iuuenes alatos, qui eas ad Strophadas vſq; pepulerunt. Cœnacula.altiora domus, aut pro locis in quibus cœnatur. Inceſtare. id eſt, polluere, & non caſtum reddere. Aeneidos 6. Et totã inceſtat funere claſſem. Hæ ſunt Phorcynides. id eſt,Gorgones. Ouidius: Finibus extremis Libyes,vbi feruida tellus Accipit Oceanum demiſſo ſole calentem,Squalebant latè Phorcynidos arua Meduſæ.

Bifida. *Virus.* *Præcordia.* *Harpyiæ.* *Cœnaculũ.* *Inceſtare.*

Carmina doctiloqui cursim recitauimus Vmbri,
Quae si uisa tibi nimium prolixa, memento
Ipsius id rei uitium, non carminis esse.
Non longum est carmen, mulierum amentia longa est.
O memorande senex, quo se uetus Vmbria tantum
Iactat, & ipse tuae Tiberis conterminus urbi,
Martia non ab re tantum te Roma uocabat.
Ipsa tuas artes, & non triuialia norat
Carmina. te uita functum fleuere Latinae
Naiades & Graiae. tua molliter ossa quiescant
Semper, & in summo mens aurea uiuat Olympo.

Carmina doctiloqui. Hunc, vt dixi, licet aut Antonium Campanum intelligere, aut Franciscum Petrarcham, aut alium quemuis ea tempestate doctum. Ipsius id rei. contra artem producit syllabā re. nam quintae declinationis nomina, non producunt e ante i, nisi praecedat i. & ita rei, spei, fidei, plebei, penultimam corripiunt. Possumus versum emendare sic: Ipsius esse rei vitium, non carminis, illud. Non longum est carmen. Vnde Martialis: Non sunt longa, quibus nihil est quod demere possis. Martia Roma. aut bellicosa olim, aut Martem authorem habens. vnde Liuius in praefatione: Si cui populo licere oportet consecrare origines suas, & ad deos referre authores, ea belli gloria est po. Ro. vt cùm suū cōditorisq; sui parentē Martē potissimùm ferat, tam hoc gentes humanae patiantur aequo animo, quàm Imperium patiuntur. Et non triuialia. non vulgaria. Vergilius: Non tu in triuiis indocte solebas Stridenti miserum stipula disperdere carmen? Te vita functum. id est, defunctum. *Naiades.* Latinae Naiades. id est, fluminum ac fontium Italicorum nymphae, propter sermonem Latinum. *Graiae.* Et Graiae. id est, Graecae, propter Graecum. Tua molliter ossa quiescant. vnde prius, vbi de sepulcro leui loquuti sumus, disseruimus: hoc ad veterum pertinet superstitionem. nam verius Maro dicit: Facilis iactura sepulcri. & Seneca: Quid refert, humi an sublimi putrescam? Mens aurea. id est, pulcherrima. Viuat *Olympus.* Olympo. id est, coelo. Hoc catholico viro dignum est. Olympus autem Macedoniae mons altissimus, pro coelo à Graecis potissimùm poni solet.

ECLOGA QVINTA, DE CONsuetudine diuitum erga poëtas, inscripta CANDIDVS.

Ioannis Murmellii argumentum.

Otia Syluanus miratur inertia vatis,
Candidus abiectos queritur nunc esse poëtas.

SYLVANVS ET CANDIDVS.

Candide, nobiscum pecudes aliquando solebas
Pascere, & his gelidis calamos inflare sub umbris,
Et miscere sales, simul & certare palæstra.
Nunc autem quasi pastores & rura perosus,
Pascua sopito fugis, & trahis otia, cantu.
CAND. *Vos, quibus est res ampla domi, quibus ubera uaccæ*
Plena ferunt, quibus alba greges mulctralia complent,
Cymbia lacte niuent, & pinguia prandia fumant,
Carmina laudatis: si quid concinnius exit,
Plauditis, ac læti placidas extenditis aures.
Pro numeris uanas laudes & inania uerba
Redditis: interea pastor sitit, esurit, alget.
SYL. *Nonne potest curare greges, & dicere uersus*
Cum uacat, & positis uitam traducere curis?
CAND. *Omnẽ operã gregibus pastorẽ impẽdere oportet.*
Ire, redire, lupos arcere, mapalia sæpe
Cingere, mercari paleas & pabula, uictum
Quærere. nil superest oti. laudabile carmen
Omnem operam, totumq; caput Syluane requirit.
Grande utrunq; opus est, & nostris uiribus impar.
Cum cecini, sitio: sitienti pocula nemo
Porrigit: irrident alij: tibi penula, dicunt,
Candide trita, genu nudum, riget hispida barba.

Iam syluæ implumes, & hyems in montibus albet.
Irascor, doleo, indignor. fert omnia uictus,
Lanitium, fœtusq; mares. non uendimus agnas.
Sed quia lac pascunt, premitur nihil, hubera siccant.

Candide nobiscum, &c. Argumentum huius eclogæ, est deteſtatio tenacitatis diuitum in poëtas, quorum ingratitudine & auaritia, aurea vena in poëtis extinguitur. Per Candidum autem mihi vero simile fit, poëtam posse intelligi: per Syluanum quemuis diuitem auarum. Inducit tamen vtrunque pastorem. vnde dicit: Sub his vmbris. q. d. sub quibus sumus, nec quicquam aptius Syluano, quàm esse in syluis. Est autem ferè eadem farrago, quæ in Iuue. saty. 7. Et miscere sales. id est, lepores sermonis. *Sopito.* Sopito. id est, oppresso & neglecto cantu, quæ res doluit Syluano. Nam diuites auari, licet nihil conferunt in poëtas bonos, admirantur tamen eos, & oblectantur eorum carminibus. Vnde Iuuenalis in dicta satyra: Spes nulla vlterior, didicit nam diues auarus Tantùm admirari, tantùm laudare disertos, Vt pueri Iunonis auem. id est, pauonem admirantur & laudant: quia laudato nihil porrigunt: sed, si possunt, plumas auferunt. Plena fe- *Mulctra.* runt. Maro significantius distenta dixit. Alba mulctralia. id *Cymbia.* est, mulctras, hoc est, vasa in quæ mulgetur lacte albicãtia. Cymbia. id est, vasa incurua, in morem cymbarum facta. Carmina *Cõcinnius.* laudatis. sicut iam Iuuenalis dixit. Si quid concinnius. id est, modulatius. & vt Persius: Si quid tamen aptius exit. Plauditis. id est, applauditis. Vanas laudes. quia nihil commodi afferentes. Nã probitas laudatur & alget. Alget. quia nudus, & ita algore conficitur. Iuuenalis: Tædia tunc subeunt animos, tũc seq; suamq; Terpsichoren odit facũda & nuda senectus. Et post: Neq; enim cantare sub antro Pierio thyrsũmve potest contingere sana Paupertas, atque æris inops, quo nocte dieq; Corpus eget. satur est, quum dicit Horatius, ohe &c. Omnem operam gregibus. Iuuenalis: Pectora nostra duas non admittentia curas, Magnæ mentis opus, &c. Mapalia. id est, casas & tuguria. Sepe. sepimento. est ablatiuus à nominatiuo sepes. Nil superest oti. pro otii. Enumerat autem negotia pastoralia, volens à *Penula.* consimili etiam alia intelligi. Tibi penula. id est, vestis exterior attrita. Syluæ implumes. id est, foliis spoliatæ. *Victus.* Fert omnia victus. id est, aufert. sicut Maro: Omnia fert ætas,

ætas, animum quoque. Victus autem, id est, necessitas edendi vt viuas: aut victus, id est, cibus quo viuas. Fert, id est, absumit. La- *Lanitium.* nitium. id est, lanam. Fœtusq; mares. id est, arietes, & hœdos aculeatos reliquos. Non vendimus agnas. quia ad futuram propagationem recipiunt eas. Lac pascunt. id est, fugunt & absumunt dum pascuntur. Premitur nihil. id est, non fit caseus mollis. Maro: Et presi copia lactis. Hubera siccant. ex Marone est, vt alia multa.

Pœnitet ingenij, si quid mihi. pœnitet artis,
Pœnitet & uitæ, postquam mihi nulla secundant
Ex tot sideribus, quot sunt in nocte serena.
Hactenus, ut nosti, gratis cantauimus. ætas
Indiga paucorum, merces fuit: altera longè
Conditio senis, quod nunc subit: omnium egenos
Reddit, & extinctis lucri spem uiribus aufert.
Mox erit utendum partis, modò quærere tempus.
En formica breuis, sed prouida bestia, condit
In brumam noua farra cauis æstate latebris,
Neue renascantur, fruges secat ore sepultas.
SYL. *Scire genethliacos fatalia sidera dicunt,*
Hi sub Mercurio uates, & sub Ioue reges
Magnatesq; locant: istis dat Iuppiter aurum
Atq; magistratus, dat Maiæ filius illis
Ingenium, linguam, citharas & carminis artem.
Hæc tua sors, quid quæris opes? Deus omnia in omnes
Diuidit, ut melius nobis uidet esse futurum.
Sorte tua contentus abi, sine cætera nobis.
CAND. *Sunt tibi diuitiæ, mihi carmina: quid petis ergo*
Carmen, & inuadis partes Syluane alienas?
SYL. *Non tibi surripio carmen, nec Apollinis arma,*
Sed dare dulcisonis aures concentibus opto.
CAND. *Si gaudere meis igitur concentibus optas,*
Nos gaudere tuis opibus Syluane decorum est.

SYL. *Ille meis opibus gaudet, qui diligit: odit*
Inuidus, atq; animo bona fert aliena molesto.
CAND. *Sic quoq; tu nostris absens gaudere camœnis*
Sat potes, hæc artis sat sint tibi gaudia nostræ.
Carmina sunt auris conuiuia, caseus oris.
Si cupis auditu, fac nos gaudere palato.
Hoc amor, hoc pietas, hoc uult deus, omnia non dat
Omnibus, ut nemo sibi sit satis, indigeatq;
Alter ope alterius, quæ res coniungit in unum
Omne genus, Gallos, Mauros, Italos, & Iberos.

Pœnitet ingenij. Prosequitur Candidus querelas suas. Pœnitet ingenii, id est, habere ingenium ad carmẽ aptum. Si quid mihi. scilicet est ingenii. Multa secundant. id est, prospera sunt, vt ventus & fluctus secundus, id est, sequens & à tergo veniens nauigantibus. Quod sunt. id est, apparẽt. Non enim plu- *Indiga.* ra sunt gratis, id est, sine mercede, sed ætas, scilicet iuuenilis. Indiga, id est, indigens paucorum: non enim subiecta est morbis, nec tanto eget munimento contra frigora. Quod scilicet seniũ nunc subit, id est, subrepit non animaduertentibus nobis. Omnium egenos reddit. vidimus Iuuenalem. Extinctis lucri spem viribus aufert. Mox erit vtendum partis. id est, acquisitis in iuuẽta. Nunc quærere. pro quærendi, id est, acquirẽdi. Tem- *Formica.* pus. subaudi est. En formica. Solomõ Prouerb. 6. Vade ad formicam ô piger, & considera vias eius, & disce sapientiam: quæ cũ non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat. Et 30. Formicæ populus infirmus, qui præparat in messe cibum suum. Horat. 1. Sermonum: Sicut Paruula (nam exemplo est) magni formica laboris, Ore trahit quodcunq; potest, atq; addit aceruo, Quẽ *Bruma.* struit, haud ignara ac non incauta futuri. In brumam. id est, ad *Condit.* breuissimum diem, vt est in solstitio hyberno. Ordo est: Condit, *Neue.* id est, abscondit æstate, id est, per æstatem cauis latebris farra noua. Neue. pro neque, & ne. Renascuntur. id est, germinent. Secat ore. id est, germen auferendo dirumpit. Fruges sepul- *Genethliacus.* tas. id est, absconditas in terris. Genethliacos. id est, de genesi & natiuitate iudicantes, qui inspecto natiuitatis horoscopo, futuram vitam prędicunt. Hi. scilicet genethliaci & mathematici.

Locant

Locant sub Mercurio.id est,hora nascendi qua Mercurius dominatur. Vates.id est,prophetas,& poëtas,& omnes prudẽtes,cautos ac ingeniosos. Et sub Ioue reges magnatesq́. Vnde secundum Homerũ in Iliade: Honor autem ab Ioue est. Maiæ filius.id est, Mercurius. Dat illis. scilicet vatibus sub se natis. Ingenium. & ita vult eos cõtentos esse debere sua sorte,dicens:Sorte tua contentus abi.Sine.id est,derelinque. Cætera.id est,diuitias & opes. Nobis.id est, qui ingenium & carminis artem non habemus. Quid petis ergo carmen?subtilis obiectio. Non tibi surripio carmen. Callida quoque responsio. Nec Apollinis arma.citharam scilicet cuius est inuentor,ac cætera instrumenta musica:quia in medio residens cõplectitur omnia Phœbus.est enim princeps musicorum. Horat. Lyræ solers & cantor Apollo. Vnde secundum Plinium heroicũ carmen oraculis Apollini debemus. Et ideo Augustus illi ædem cõsecrauit, ad quam carmina Phœbo digna ferãtur. de qua Persius: Ad sacra vatum carmen affero nostrum.& Iuuena. Musarũ & Apollinis æde relicta &c. Si gaudere. rursus acris obiectio, & subtilior purgatio,sed subtilissima rursum reiectio. Carmina sunt auris conuiuia,caseus oris. Pulchrum & prouerbiale id est. Quæ res coniungit in vnum. Id verè dicit:nam propter egestatem & mutua auxilia , sunt inter varias nationes commercia. Iberos.id est,Hispanos.

Sidera iungamus,facito mihi Iuppiter adsit,
Et tibi Mercurius noster dabit omnia,faxo,
Pileolum,uirgam,citharas,nodum Herculis,alas.
SYL. *Vana superuacuis inculcas plurima uerbis.*
CAND. *Vana inquis,quæ damna tuis inferre uidentur*
Diuitijs.si uis nostras audire camœnas,
Erue sopitam de sollicitudine mentem.
Vult hilares animos,tranquillaq́; pectora carmen.
Torpeo,ut esuriem patiens & frigora miluus.
Iandudum squarrosa cutis,sitis occupat ora.
Nec pecus in stabulis,nec in agro farra,nec aurum
In loculis, & uis positis me uiuere curis?
Non facit ad nostros talis medicina dolores.

Fac alacrem, tege, pasce, graui succurre senectæ,
Inuenies promptum uersu, & cantare paratum.
Plena domus curas abigit, cellaria plena,
Plena penus, pleniq; cadi, plenæq; lagenæ,
Horrea plena, greges læti, grauis ære crumena,
Tunc iuuat hybernos noctu uigilare decembres
Ante focum, & cineri ludos inarare bacillo:
Torrere, & tepidis tostas operire fauillis
Castaneas, plenoq; sitim restinguere uitro,
Fabellasq; inter nentes ridere puellas.
Tityrus (ut fama est) sub Mecœnate uetusto
Rura, boues & agros, & martia bella canebat
Altius, & magno pulsabat sidera cantu.
Eloquium fortuna dabat, nos debile uulgus,
Pannosos, macie affectos, farragine pastos,
Aoniæ fugiunt musæ, contemnit Apollo.

Sidera iungamus. id est, Iouem cum Mercurio, id est, communica mihi dona Iouis, & cõmunicabo tecum dona Mercurii. *Faxo.* Faxo. id est, faciã. Vt Mercurius noster. id est, poëtarũ pater, & ingenii largitor. *Pileolum.* Det tibi pileolum. id est, galerũ, qui Mercurio assignatur, quòd semper ferè radiis solaribus quasi galero tectus sit. Virgam. id est, caduceũ. Vnde Maro Aen. 4. Tũ virgã capit, hac animas ille euocat orco Pallẽtes, alias sub tristia tartara mittit, Dat somnos adimitq;, & lumina morte resignat. Illa fretus, agit vẽtos, & turbida tranat Nubila. Id autẽ ex vltimo Iliados sumptũ videtur, qui locus sic versus est: Tum virgã capit, hac oculos Deus excitat ipse, Hac dulces suadet somnos, & lumina claudit. Macrob. li. 1. Satur. scribit caduceũ duobus draconib⁹ ornatũ fuisse, mare & fœmina in nodũ obligatis inuicẽ parte media voluminis sui. Vnde Martialis lib. 7. Cyllenes cœliq; decus, facũde minister, Aurea cui torto virga dracone viret. *Cithara.* Citharas. quia tetrachordũ inuenit, id est, quatuor chordarũ, cùm Apollo septẽ chordarũ inuenisset. Vnde Horat. lib. 1. Car. Curuæq; lyræ parentẽ. *Nodus Herculis.* Nodũ Herculis. id est, inextricabilẽ, qualẽ Hercules inuenit, qui nec principium nec exitum habere videbatur, qui tamen

men diſſoluerit, diues erat. hunc in caduceo iam ex draconibus conſertũ diximus. Alii Herculanũ nodũ dicũt nõ ab Hercule inuentũ, ſed à Mercurio. Verùm ab Hercule diſſolutũ, nõ quidem arte, ſed vi. quod & Alexandrũ magnum feciſſe dicunt. Vterq; tamen, & Mercurius mercium ac mercatorum Deus, & Hercules, diuitias quibus fauẽt conferre dicũtur. vnde Horat. Diues amico Hercule. Et Perſius: O ſi Sub raſtro crepet argenti mihi ſeria dextro Hercule. Antiquitas enim (vt ſcribit Diodorus) fabulata eſt Herculem dixiſſe, poſtquam ad deos tranſlatus erat, qui ſibi decimam bonorum dicarẽt, vitam felicem victuros. quod Lucullus ditiſsimus, & alii Romanorũ plurimi fecerunt, vſqueadeo, vt ex decimis illi templum egregium trans Tiberim ędificarint. Per nodũ ergo intelligã difficultatem acquirẽdarum diuitiarũ, quas vterq; cõfert: Mercurius quidẽ vaframento & ingenio cato, Hercules vi, qua aurea mala abſtulit. Alas. quibus à diis ornatus mittitur, vt Aeneid. 4. Hic primùm paribus nitens Cyllenius alis, Conſtitit, &c. Vult hilares animos. Vnde Ouid. Carmina proueniunt animo deducta ſereno. Squarroſa cutis. Squarroſi dicuntur, quorũ cutis exurgit ob aſsiduã illuuiem. Lucilius: Verorũ ac rapidum ſquarroſa incondita roſtra. Promptum verſu. id eſt, ad verſum. videri poteſt datiuus antiquus. Plena domus. ſcilicet diuitiarũ. Curas abigit. quod tamẽ multis cõtra euenit. Nã, vt dicit Iuuenalis: Creſcit amor nũmi, quantũ ipſa pecunia creſcit. Horrea plena. legã melius, hordea plena. Greges læti. id eſt, pingues, qui lætitiã afferũt dominis: aut bene curati, & ita re vera lęti. Grauis ære crumena. id eſt, marſupiũ, vt quidã dicũt. Aere. pecunia, quia ærea primùm fuit. Vnde ærariũ, quẽ fiſcũ nũc appellãt. Ludos inarare. id ſecuri faciũt ruſtici, diuinare faciẽtes quẽ ſulcũ tetigerint. Bacillo. paruo baculo, & dicitur in nominatiuo hoc bacillũ. Tityrus. id eſt, Vergilius. Farragine. pulmẽtario ex farre facto. Aoniæ, quæ in Phocidis mõtibus, quos Aones olim habitauerũt, frequẽtes ſunt.

Lucullus. *Squarroſi.* *Crumena.* *Aerarium.* *Bacillum.* *Farrago.* *Aonia.*

SYL. *Si ſperata mihi dederit fortuna quod opto,*
Candide, præſenti te ſollicitudine ſoluam.
CAND. *O utinam Syluane foret tibi tanta uoluntas,*
Quanta eſt hac etiam tibi tempeſtate facultas.
Non ego diuitias Coſmi, non Serica poſco
Pallia, non Tyrias chlamydes, non prandia regum,

Non

Non patinam Aesopi fameo, clypeúmue Mineruæ,
Nil opus est regis laribus, cui ferrea nomen
Tradidit, aut si mens non fallitur, ænea barba.
Hæc me iam pridem memini didicisse sub Vmbro.
Postulo uestitum, peto uictum sub lare paruo,
Certior istud opis toti non desore uitæ.
Sint mihi Pythagoræ mensæ, Codriq́; supellex:
Sæpe alios, qui spem dederint, inuenimus ore
Magnificos, sed re modicos. tibi fidimus uni.
Tu mihi si fueris mendax, præciditur omnis
Spes, ut solstitio fiam philomena reuerso
Mutus & elinguis. suspendere postibus arma
Tempus erit, clausoq́; abigi spectacula circo.

Si sperata, &c. Graphicè ostendit quod Ouidius dicit, quia pollicitis diues quilibet esse potest. Non ego diuitias Cosmi. Alii Cosmæ legunt, illius Florentini ditißimi: sed & Cosmi multi fuerunt diuites, congruumq́ue est diuitibus nomen: nam κοσμὸς dicitur ornamentum & mundus. κοσμέω idem est quod orno. Vnde & Latini mundum pro ornamento accipiunt, dicentes mundum muliebrem, quæcunq; ad mulieris ornatum faciunt. Non Serica posco pallia. Seres, populi sunt circa Indiam, apud quos sunt arbores lanigeræ sine vermibus, quarum frondium canitiem depectunt aqua perfusa, ex quo vellere vestimenta cōficiuntur, quæ serica appellantur, vt author est Plinius. vnde & Maro: Velleraq; vt foliis depectunt tenuia Seres. Errat autem Seruius, qui serica à bombycibus confici vult, cum bombyces non apud Seres, sed in Arabia & insula Co peculiariter proueniant. Qui quidem bombyces vermiculi sunt, telasq; aranearum modo texunt, ad vestem luxumq; fœminarū, quæ bombycina appellantur. Iuuenalis: Quarū delicias pannus bombycinus erit. Non Tyrias chlamydes. id est, vestes ex purpura dibapha, id est, bis tincta, vt apud Tyrum fiebat, & idcirco in magno erat pretio. Non prandia regum. id est, prædiuitum. Persius: In luxum & prandia regum. Non patinam Aesopi. id est, qualem procurauit Aesopus, non fabulator ille Phrygius, sed Romanus histrio, qui filiis ex quæstu histrionico ducenties

Seres. *Serica.* *Bombyces.* *Bombycina* *Dibapha.* *Aesopi patina.*

sestertiûm reliquit, quas opes filii absumpserũt. vnde Horatius 2. Ser. Filius Aesopi detractam ex aure Metellæ, Scilicet vt decies solidûm exorberet, aceto Diluit insignem baccam. Id est, margaritam seu vnionem pretio decies sestertiorum, aceto liquefecit, & absorpsit. Et ita filius hic notaretur, qui etiam Aesopus dici potuit: Literæ enim omnes diffamant patinam Aesopi. Vnde & Beroaldus: Iam patina Aesopi cedat, iam luxus Apici, Et Ptolemęorum prodiga luxuries. Clypeumve Mineruæ. id est, quanti æstimata est ægys in pectore Mineruæ, quæ prudentiam denotat, qua pectora sapientium muniuntur. Nil opus est regis laribus. id est, domibus aut ædibus. Cui ferrea, &c. Quidam Pyrrhum intelligerent, qui (vt Seruius tradit) quum à patre vocaretur Neoptolemus, postea dictus est Pyrrhus, à colore pilorum, *Pyrrhus.* quia subrufus erat. Ego autem intelligo de Nerone aut maioribus eius, qui æneam dicti sunt habere barbam, atque Aenobarbi vocati. De qua re sic dicit Sipontinus: Aenobarbus, hoc est, rutilam & quasi æneam barbã habens, fuit cognomẽ Domitiorum, *Aenobarbus.* ex qua familia Nero fuit. anthorem autem originis pariterq; cognominis habuerunt L. Domitium, cui rure quondam reuertenti, iuuenes gemini augustiore forma apparuerũt, iusseruntq; nuntiare Senatui ac populo Romano victoriã, de qua adhuc incertũ erat, atq; in fidem maiestatis adeò permulsisse malas, vt è nigro rutilum æriq; assimilem capillum redderent: quod insigne mãsit & in posteris eius, ac magna pars rutila barba fuerunt. Vnde Cneum Domitium Neronis atauum, qui in tribunatu suo pontificibus offensior fuerat, quòd alium quàm se in patris sui locum cooptassent, ius sacerdotũ surrogandorum à collegiis ad populum transtulerat, ac in consulatu Allobrogibus Aruernisq; superatis elephanto vectus fuerat, turba militum, quasi inter solennia sacrificii prosequẽte, Lucius Crassus orator dixit, non esse mirandum quòd æneam barbam haberet, cui os ferreũ, cor plumbeum esset. Hæc ille. Quia ergo Neronem constat palatium sumptuosissimum extruxisse, estq; de Aenobarborum familia, de illo intelligendum putem. Vnde dicit Suetonius in eius vita, quòd non in alia re damnosior, quàm in ædificando, fuit. nam domum à palatio Exquilias vsq; fecit, quam primò transitoriam, mox incendio absumptam restitutamq; auream nominauit. de cuius spatio atq; cultu sufficeret hoc retulisse: Vestibulum eius fuit, in quo colossus ducentorum viginti pedum staret. ipsi effigiei tanta laxitas, vt porticus triplices miliarias haberet. Item stagnum maris instar

instar circunseptum ædificiis, ad vrbium speciem. & reliqua, quæ prosequitur Trauquillus ibidem. Dubitat autem an ferrea barba illi nomen dederit, vel quòd ferreus (id est, durissimus) esset, vel quòd os ferreum dictus est habuisse Domitius, vel quòd rustico congruit, de nominis causa dubitare, sicut ille: In medio duo signa Conon, & quis fuit alter, Descripsit radio totum qui gentibus orbē? Hæc me iampridem memini didicisse. Valla diceret, nō est dicendum iampridem didicisse: quia persistentem actionem & præsens tempus efflagitant, iampridem, iandudum, iamolim, aut olimiam. Verùm, licet durius, posset dici, iampridem memini. At Agretius negabit rectè dictum, memini didicisse. vult enim, memini cum præsenti construendum. sed Valla contrà sentit in Rauden. vnde & Persius: Nec in bicipiti somniasse Parnaso memini. Sub Vmbro. de quo prius dictum est. Id autem addit, ne contra decorum peritior haberetur pastor, aut vt præceptori suo ingratus non sit, quem nescio an Sipontinum dicam, à quo plurima sumpsisse videtur. Sint mihi Pythagoræ mensæ. qui carnibus abstinuit, & ventri indulsit non omne legumen, quia etiā fabis abstinuit, sed herbis vescebatur crescentibus in hortis, vnde epulum possis centum dare Pythagoreis.

Pythagoras.

Codrus. Codriq; supellex. Pauperis poetæ ac Philosophi, de quo Iuuenal. sat. 3. Lectus erat Codro * pocula minor, vrceoli sex, Ornamentum abaci, necnō & paruulus infra Cantharus, & recubans sub eodem marmore Chiron, Iamq; vetus Græcos seruabat cista libellos, Et diuina opici rodebāt carmina mures. Nil habuit Codrus, quis enim negat? & tamen illud Perdidit infelix totum nil. hæc ille. Ore. id est, pollicitationibus. Magnificos: sed re. id est, exhibitione pollicitorum, modicos. Tibi fidimus. id est, confidimus. ego fiam philomena reuerso solstitio, quia mutus & elinguis, id est, nihil cantam, sicut nec philomena, quæ in vere præcipuè canit. Suspendere postibus arma tempus

Arma. erit. Arma, id est, fistulam & plectra & cætera instrumenta musicalia: alludit tamē ad arma pugilum, qui ad postem Herculis figebant arma sua, quando essent emeriti, aut amplius exercere nollent, sicut & cæterorum officiorum diis sua, quicunq; amplius vti nollent, suspendebant arma. Et tempus erit abigi spectacula. id est, spectatores. Circo. id est, theatro clauso.

Circus.

SYL. *Candide, uidisti Romam, sanctiq; senatus*
Pontifices? ubi tot uates, ubi copia rerum

Tan

Tantarum, facile eſt illis diteſcere campis.
CAN. *Deciperis, me uelle putans diteſcere. ueſci*
Et lupus omne animal crudis exiſtimat eſcis.
Tuq́; putas alios, quo tu pede, claudere paſſum.
Non ego ditari cupio, ſed uiuere paruo.
Fac habeam tenuem ſine ſollicitudine uictum,
Hoc contentus eam. Romana palatia uidi:
Sed quid Roma putas mihi proderit, ô Syluane?
Occidit Auguſtus, nunquàm rediturus ab Orco.
Si quid Roma dabit, nugas dabit. accipit aurum,
Verba dat. heu Romæ nunc ſola pecunia regnat.
Exilium uirtus patitur. ſperare iubemur
Vndiq;, & in toto uates ſpe paſcitur orbe.
SYL. *Dic pugnas, dic geſta uirûm, dic prælia regum,*
Vertere ad hos qui ſceptra tenent, qui regna gubernant,
Inuenies qui te de ſordibus eruat iſtis.
CAN. *Inueniam qui me derideat, & ſubſannet.*
Tempeſtate iſta reuerentia tanta poëſi,
Quanta lupanari. quid me Syluane laceßis?
SYL. *Non decet obſcœnis uatem prorumpere uerbis.*
CAN. *Non poſſum non uera loqui: ſi uera taceri*
Fortè uelis, leuibus me parce laceſſere dictis.
SYL. *Vtile conſilium præſtare, laceſſere non eſt.*

Candide, vidiſti Romam? Diſertè deſcribit moré auarorum, qui ne iuuent, aliò mittunt opem implorãtes. Sanctiq́; ſenatus pontifices. id eſt, cardinales, ſicut canitur: Clare ſenatus apoſtolorũ, quem cardinales repræſentant. Facile eſt illis diteſcere campis. vbi ſcilicet tot diuites ſunt. Deciperis, me velle putans diteſcere. non enim quæro diteſcere, ſed victum & veſtitum, quibus contentus quis ſit. Veſci. Ordo eſt: Et lupus exiſtimat. id eſt, cenſet & iudicat, omne animal veſci crudis. id eſt, incoctis, Eſcis. ſcilicet carnibus, quibus ipſe veſcitur. Tuq́; id eſt, & tu. putas alios claudere paſſum. id eſt, ingredi eo pede. quo tu, id eſt, moueri ea affectione, qua

ne,qua tu.Per pedes enim sæpe intelliguntur affectiones:hoc est, quia tu cupis ditescere, censes omnes id cupere. Tenuem sine solicitudine victum. Nõ ergo affluentiam petit, sed securitatem,quam tamen Saluator sine solicitudine à se sperandam docet,vetãs ne soliciti simus quid bibamus & comedamus. O Syluane. spondaicus versus non ineptus,quia & languorem animi

Augustus. loquentis,& pondus rerum habens. Augustus. id est,beneficus in Poetas,Vergilium,Horatiũ,Tuccam,Varum, cæterosq; principes.

Nugæ. Nugas.pollicitationes inanes. Sola pecunia regnat.

Pecunia. Hor. Et genus & formam regina pecunia donat.Ouid. Dat census honores,Census amicitias,pauper vbiq; iacet.Iuuenal. Quantum quisq; sua nũmorum seruat in arca, Tantum habet & fidei. Et rursus Horat.Hos solos aiunt sapere & bene viuere , quorum Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.Et iterum Iuuenalis de Romanis loquens: Quandoquidem inter nos sanctissima diuitiarum Maiestas, etsi funesta pecunia templo Nondum habitas, nullas nummorum ereximus aras,Vt colitur pax atq;,&c. Exilium virtus patitur. Idem Iuuenalis: Aude aliquid breuibus Gyaris & carcere dignum,Si vis esse aliquid,probitas laudatur & alget, Criminibus debetur honos,&c. Vates spe pascimur omnes. quia nihil recipimus. Dic pugnas, dic gesta virum. Aliud subterfugium auari. Vertere.imperatiue à vertor, id est, sis conuersus & verte te ad eos, id est, ad eos,qui tenent sceptra. id est, ad reges. & subsannet. Iterum spõdaicus versus consimili ratione compositus. Quanta lupanari. id est, prostibulo aut prostitutis. Lupas vocabãt olim prostitutas, vnde & prostibula lupanaria.hinc fictum volunt Romulum à lupa nutritum. Non decet. per alium se castigat. Leuibus dictis.id est,non paruis aut modicis,sed vanis aut cõtumeliosis, sicut mulieres leues, quibus prostituta est pudicitia , dicuntur , & mores

Parce. leues quibus inconstantes. Me parce lacessere. parce, id est, abstine,vt Aeneidos 1.Parce metu Cytherea.

CAN. *Consilij locuples ego,sed pauperrimus auri.*
Quî pugnas,quî gesta uirûm,quî prælia regum
Dicet inops uates,cui nec quo fistula poßit
Aptius incidi,fieriq; foramina,culter?
Aspice,ut excußis laxata manubria clauis,
Vt dentata acies,ueteriq; simillima serræ.

Hoc leue, sed mensæ graue & intolerabile damnum.
Vtile consilium firmat, sed inutile mentem
Frangit, & extenuat uires, animumq; retundit.
Magnates dare parua pudet, dare magna recusant.
Adde quòd & nostri curant ita carmina reges,
Vt frondes aquilo, mare libs, uineta pruinæ.
Ipsi ad delicias reges & ad otia uersi,
Quod celebrant, laudari optant, hinc carmina manant
Perdita de studio Veneris, de scurrilitate,
De ganea, de segnitie, de infamibus actis,
Quæ castum, capitale nefas, celebrare poëtam.

Consilii locuples ego, sed pauperrimus auri. Horatius etiam genitiuo construxit, dicens: Horum Semper ego optarem pauperrimus esse bonorũ. Qui. id est, quo modo, aut quo, id est, quare dicet inops vates pugnas &c. Cui nec. scilicet est culter, quo fistula possit aptius incidi, & scilicet quo foramina scilicet possint fieri.. Aspice vt manubria. scilicet cultrorũ, *Manubria.* id est, capuli, quibus capiuntur, & tenentur in manibus, scilicet sint. Laxata. id est, laxa & dissoluta. Clauis. id est, clauicu- *Laxata.* lis, quibus compinguntur. Excussis. hoc dicens, ostendit cultrum suum. Et aspice vt. id est, qualiter. Acies. scilicet cultri, id est, acuta eius pars. Sit dentata. id est, in morem serræ in dentes effracta. Vnde addit: veteriq; simillima serræ, quam *Serræ inuentio.* Dædalum inuenisse quidam volunt, ad similitudinem maxillæ serpentinæ. Hoc damnum. scilicet de iuramentis & vestitu. Est leue. id est, tolerabile. Sed mensæ. id est, victus, est graue & intolerabile. Magnates dare parua pudet. quia, vt dicit Horatius: Magnos mana decent. Sed hoc vaframento scimus nonnullos vsos, dicentes petentibus magna, indignos esse, qui magna recipiant: & exiguum quiddam orantibus, se non decere tam exigua munera conferre. Vt frondes aquilo. qui eas nihil facit. Vt libs. ventus libycus curat mare, in *Libs.* quod sæpe sæuit. Et vt pruinæ. id est, ros congelatus, aut gelu matutinum. Curant vineta. id est, vites, quod etiam nihil est, quia etiam congelantur. Ipsi ad delicias. Ordo est: Ipsi reges. id est, præpotentes. Versi ad delicias. id est, delectationes & illecebras carnis. Et ad otia. id est, desidiam. Optant

laudari quod celebrant. id est, oblectamenta sua. Studio Veneris. id est, amoribus impudicis. De scurrilitate. id est, inhonesta dicacitate. De ganea. id est, caupona, & gulositate. De segnitie. id est, desidia. Dicuntur enim segnes seorsum ab igne, qui actiuissimus est, tepidi & ignaui. De infamibus actis. id est, priuatis, cum gesta sint ferè publica. Melius autem (authore Valla) acta, quàm actus in hac significatione dicimus. Quæ castum, capitale nefas, celebrare poëtam. Idem sanctè & catholicè sentit in opusculo contra impudicè scribentes. vnde explodenda est Catulliana sententia: Nam castum esse, decet pium poëtam Ipsum: versiculos, nihil necesse est: Qui tum denique habent salem & lepôrem, Si sunt molliculi ac parum pudici. Cui tamen multi gentilium subscripserunt. Vnde ad Voconium poëtam Adrianus Imperator: Lasciuus versu, mente pudicus eras. Et Ouidius de se: Crede mihi, mores distant à carmine nostro. Vita verecunda est, musa iocosa. Et Mart. Lasciua est nobis pagina, vita proba.

Ganea. Segnes. Acta.

At qui dura manu gesserunt bella potenti,
Fortiter utentes ferro, non molliter auro,
Dilexere graues musas. heroica facta
Qui faciunt reges, heroica carmina laudant.
Vt cessere uiri fortes & mascula uirtus,
Dicendum altiloqui nihil inuenere poëtæ,
Occidit ingenium uatum, ruit alta poësis.
At si fortè aliquis regum gerit aspera bella,
Et decus armorum studijs belloq; parauit,
Nil genus externum, uenturaq; secula curat.
Laude suæ gentis satur, & præsentibus annis,
Barbarus est, neq; carmen amat, uel auarus in auro
Mergitur, atq; Midæ curis flagrantibus ardet.
Est & apud reges rudis, inuida, rustica turba,
Mimus, adulator, leno, assentator, adulter,
Histrio, scurra, quibus uirtus odiosa, poëtas
Mille modis abigunt: ut quando cadauera corui
Inuenere, fugant alias uolucresq;, ferasq;.

At qui dura,&c. At particula aduersatiua, locum habet vbi contraria nectimus iam dictis, vt dicto de Aenea in fine tertii, Factoq; hic fine quieuit: subdit de Didone in principio quarti: At regina graui iandudum saucia cura. Pulchrè ornat carmen epithetis, quæ sic construuntur: At qui gesserunt potenti manu dura bella fort.&c. Dilexere graues musas reges, qui faciunt heroica facta, laudant heroica carmina. Vt. id est, postquàm. Viri fortes cessere. id est, è medio sublati sunt, quia fortes cedere nesciunt. Et mascula. id est, virilis virtus. At si fortè. bene occurrit argumento, quod iam cuiuis in promptu est: Nam si heroica gerentes, heroicis gaudent carminibus, quæras cur ad illos non abeat, illosq; canat Candidus. Ad quod respondet, raros quidem esse, qui heroicè viuant, & si qui sint, eos non habere curam de æterno nomine. Midæ curis. id est, auaritia, qua ductus petiit à diis, vt quicquid contingeret, aurum fieret: quo impetrato, inedia absumptus est. nam & cibus & potus in aurum versus est. Est & apud reges,&c. Alia causa cur apud reges non sit poëtis locus, quia illic sunt literarum & probitatis hostes, vtpote rudis & rustica turba, cùm poëtæ sunt pauci, vrbani & eruditi. Mimus. id est, gestu corporis morum imitator, cùm poëta grauis rem more philosophorum seuerè narret. Adulator. cùm poëta sit seuerus. Leno. cùm verus poëta, sit turpitudinis omnis hostis & expulsor. Assentator. cùm poëta sit virtutis laudator. Adulter. cùm nihil musis sit magis contrarium, quàm adulterium. nam quæcunque poëtis aptantur, casta sunt, vt Pierides, Minerua, Daphne, fontes. Histrio. cùm poëta suæ dignitati consulat. Quibus. scilicet omnibus virtus est odiosa. Poëtas mille modis abigunt. quasi à præda inuenta, vt quando cadauera corui inuenere. Aptior esset similitudo, si honesti à rebus honestis abigantur per inhonestos, vt apes à floribus per araneas. Midas.

Sunt etiam uates quidam sine lege petulci,
Qui sine lege aliti, sine præceptoribus audent,
Quicquid amant reges, & amanti infamia solum
Scribere: nam uates etiam dementia uexat.
Hi se nescio qua mentis leuitate poëtas
Esse uolunt, postquàm triuialibus ora cicutis
Applicuere, sibi applaudunt, sua carmina iactant,

Insulsi, illepidi, indociles, improuidi, inepti.
Qui solet his uacuas præbere ambagibus aures,
Id uitium commune putat, doctisq; resistit
Vatibus, à uero indoctus discernere falsum.
SYL. *Candide per superos, per olympica numina iuro,*
Me tibi (si uenti ueniant ad uela secundi)
Laturum auxilium, meliora in tempora uiue,
Nec paulisper adhuc mecum sperare recusa.
CAN. *Si mihi sic optas, tibi sit Syluane quod optas.*
SYL. *Opto equidem, dictumq; fides non sera sequetur.*
CAN. *Vade malis auibus, nunquàm rediturus auare:*
Et facias subitò, quicquid tractaueris, aurum
More Midæ, quando uirtus tibi uilior auro.

Sunt etiam vates. Docet tertiam causam, cur poëtis non sit apud reges locus. quæ est, quia multi versiculorum ineptorum factores, & turpis vitæ homunciones, sacrum poëtarum nomen indignissime sibi vsurpaut, quod ægerrimè patitur Horatius dicens in arte: Descriptas seruare vices operumque colores, Cur ego, si nequeo ignoroque, Poëta salutor? Petulci. id est, petulantes, audentes quæ non possunt. Nam vates etiam dementia vexat. Non equidē graues, sed leues & futiles. Triuialibus ora cicutis. Cicuta est herba fistulosa, qua pastores canere solebant, Maro: Est mihi disparibus septem compacta cicutis Fistula. Idem: Non tu in triuiis indocte solebas Stridenti miserum stipula disperdere carmen. Vnde triuialia dicūtur exodia, id est, rustica carmina, quæ in compitis & triuiis ab indocta rusticorum pube in compitalibus & ambarualibus cantari solebant. Sibi applaudūt. sibi placentes. Sua carmina iactāt. existētes Insulsi. id est, sine salibus sermonis. Illepidi. id est, sine lepôre, ac venustate sermonis. Indociles. quia discere nolūt, & ita incorrigibiles. Improuidi. quia nō vidētes se ad interitū tendere, & alios ducere. Inepti. id est, amusi, & ab omni aptitudine tum verborum tum factorum abhorrētes. Ambagibus. id est, verborum inculcationibus, cum artem veram non habeant. Id vitium commune putat. & ita reiicit bonos propter malos. A vero indoctus. id est, nesciens discernere falsum.

Petulci. *Triuialu.* *Cicuta,*

ſum. Candide per ſuperos. Vidēs Syluanus Candidū virtutis amatorē, verumq; poëtam pollicetur opē ā cum iuramēto, nihil tamē cōfert in eum. Per olympica. id eſt, per cœleſtia. nā proverbiale id eſt. ſi res proſpere mihi ſuccedāt, & eueniāt mihi quæ opto. Meliora in tempora viue. Verg. Aeneid. 1. Durate, & voſmet rebus ſeruate ſecūdis. Paulìſper. per paululū tempo ris. Fides non ſera. id eſt, nō tardè faciēs quod dixi. Nam fides videtur (authore Cicerone) dicta, eò quòd fiat dictū, ſiue quod dictū & conuentū eſt. Candidus autē non cōtentus pollicitationibus, imprecatur in abeuntem omnia mala, dicēs: Vade malis auibus. id eſt, malo auſpicio: quaſi dicat, in rē malā. Nūquàm rediturus auare. Hoc autē videtur dicere in abſentē, quaſi obmurmurādo, poſtquàm ſe nihil recepturum ſperauit. Et facias ſubitò, quicquid tractaueris, aurum More Midæ. de quo iam diximus. Quando. id eſt, quandoquidem. Virtus tibi vilior auro. ſcilicet eſt: cùm tamen Horatius in epiſtolis contra dicat: Vilius argentum eſt auro, virtutibus aurum.

Olympica.

Fides.

ECLOGA SEXTA, DE CIUILIUM & RUSTICORUM DISCEPTATIONE, INSCRIPTA CORNIX.

Ioannis Murmellii argumentum.

Cornix enarrat diſcrimina ruris & vrbis,
Et pergit varios ſtultorum carpere mores.

CORNIX ET FULICA.

Ningit hyems, mugit boreas, à culmine pendent
Stiria, depoſitus bobus requieſcit arator.
Dormit humus, clauſo paſtor tunicatus ouili
Ceſſat iners, ſedet ante focum fumoſa Neæra,
Atq; polenta coquit: prius intolerabilis æſtas,
Nunc laudatur: hyems æſtu laudata moleſto,
Diſplicet. optatum damnat præſentia frigus.
FV. *Omne bonum præſens, minus eſt. ſperata uidentur*
Magna, uelut maius reddit diſtantia lumen.
COR. *Delicias habet omne ſuas, & gaudia tempus.*

Aſpice ut impexi, tritaq; in ueſte ligati,
Cæde ſuum pueri exultant. inflatu in utrem
Immißis ueſica fabis, ſonat & micat, acta
Nunc pede, nunc cubito, ſtricto nunc obuia pugno.
Si cadit, attollunt. curſu labor atq; recurſu
Brumam abigit, glaciale gelu pila ruſtica uincit.
Nos tamen hic melius tepido ſub ſtramine foci
Tranſigimus tempus, dum lac coit igne recoctum.
FVL. *Pauperiem declarat hyems. improuida certè*
Turba ſumus iuuenes, ſecuri æſtate uagamur,
Immemores hyemis. noſtrum æs, tibicinis omne eſt,
Vt redit è Scythia Boreas, nidosq; uolucrum
Frondibus oſtendit nudata cadentibus arbor,
Frigemus nudi ſcapulas, dorſum, ilia, plantas.
Stultitiam declarat hyems, ſapientius urbes
Congeriem nummûm accumulant, & ad ilia uulpes,
Melotasq; trahunt, maculoſaq; tergora lyncis.

Ningit hyems. Contẽtio eſt inter Cornicem paſtorẽ, qui partes ruſticorum agit, & Fulicam, qui vrbanorum, de præſtantia fortunæ vtrorunque, occaſione cuius multa quaſi ſatyricę dicuntur in mores potius ciuium, quàm ruſticorum. Videntur autem tam Cornix, quàm Fulica, paſtorum nomina. Vterque enim ſe ruſticum profitetur, & maſculino genere nominat. Hyems. id eſt, tempeſtas pluuioſa & niuoſa. Boreas. Ventus frigidus à Septentrionali plaga, quæ frigida eſt, flans. Mugit. mugitum imitatur flatu alto. Stiria. id eſt, glacies concreta. A culmine. à tecto. Dormit humus. ſopitur niue, & non exercetur. Paſtor tunicatus. quia otioſus. vnde dictum eſt à poëta: Nudus ara, ſere nudus, hyems ignaua colonis. Neæra. coniunx ruſtica. Fumoſa. quia ferè ligna viridia aut malè ſicca inurunt. Atque polenta coquit. Ouidius, Quod coxerat antè polenta. Reperitur tamen & fœmininũ, cùm hoc ſolum inter Latina primæ declinationis reperiatur neutrum. Omne bonum præſens minus eſt. id eſt, minoris æſtimatur, quia nemo contentus ſua ſorte. Vnde Horat. in principio Sermonum: Quî fit

Neæra. *Polenta.*

Mecœnas, vt nemo, quam sibi sortem Seu ratio dederit, seu sors obiecerit, illa Contentus viuat, laudet diuersa sequentes? Veruntamen id contra vsum venit, vbi minimè opus, quia bona terrena, eò quòd præsentia sunt, plus nos delectant, quàm cœlestia, quæ futura sperantur. Aspice vt impexi. Docet exemplis non rerum, sed animorum esse discrimen: nam pueri nudi etiam in hyeme oblectantur variis. Vt cæde suum. id est, porcorum, vt vesicam habeant, cuius agitatione brumale frigus superant, & rustici pilam magnam vento inflatam manibus pedibusq; agitantes, glaciale gelu nō curāt. Pauperiem declarat hyems. id est, paupertatem. Est tamen interdum damnum, vt: Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur. Nos iuuenes sumus turba improuida. quia securi æstate vagamur. Nostrum æs. id est, pecunia nostra. Est tibicinis. scilicet canentis ad choream instituendam. Congeriem nummum. id est, nummorum per syncopam. Et ad ilia. scilicet foueuda & cooperienda. Trahunt. id est, contrahunt. Vulpes. id est, pelles vulpinas. Et μηλώτας. id est, pelles ouinas. Græcum est. Cætera nota sunt. *Melotes.*

COR. *Desipiunt omnes, nec nos in crimine soli,*
Imò ipsos uexat grauior dementia ciues.
Verùm illis mater, nobis fortuna nouerca.
Nos premit. infelix sors est dementia: fac sim
Fortunatus, ero locuples, ero primus in urbe,
Audiar, assurgent omnes, me uertice nudo
Vulgus adorabit: me plebs, me consulet omnis
Turba, magistratus etiam, populusq;, patresq;.
FVL. *O Cornix Cornix, non est fortuna, sed ipse,*
Quo sapiunt homines, animus. fortuna potentem
Non facit, imò Deus, causam recitabat Amyntas.
COR. *Est fortuna Deus, sed quid recitarit Amyntas,*
Dic precor. in causis erat ingeniosus & acer.
Antè tamen paulùm pecus & præsepia uise.
Vade, redi, calor est post frigora dulcior, ito.
FVL. *Attingit nix alta genu, uix tecta resistunt*
Tanto oneri, sublimis apex in uertice furni

Pyramidem fecit, metaq; assurgit acuta.
COR. *Da pecori cordum, stipulisq; foramina claude,*
Si paries hiat: & rediens, lætamine muni
Limina. nulla gregi grauior, quàm frigora, pestis.
Iámne ades? oh quænam hæc solito properantia maior?
FVL. *Sollicitum me reddit hyems, in frigore & igni*
Maxima strenuitas, fœno recubare calenti:
Abscondiq; cauo accubitu post frigora, dulce est.
COR. *Incipe, & enarra discrimina ruris & urbis.*

Desipiunt omnes. Id graphicè docet Horatius 2. Ser. nec mirum, quia stultorum infinitus est numerus. Nos. scilicet rustici, vnde se rusticos asserunt. Verum illis mater. Id lepidè, quod Plin. de natura dicit, quæ nobis multa contulit magna & sæua mercede, ita vt nō sit facile existimare, parénsne melior, an sæuior nouerca fuerit. Infelix sors est paupertas, & tenuis fortuna est dementia. id est, reputatur demens quicunq; pauper. Vnde Horatius in epist. Hos solos aiunt sapere & bene viuere, quorum Cōspicitur nitidis fundata pecunia villis. Assurgent. id est, reuerentiam & honorem assurgentes impendent. Vulgus adorabit. id est, corporis gestu honorabit. nam adoramus etiam statuas ac crucem Domini, sed oramus tantùm rationem habentes & sensum. Consulet. id est, consilium poscet. Non est fortuna. Id verè. Iuuenalis: Sed nos Te facimus fortuna deā. Est fortuna Deus. Id ex falsa opinione & rusticè. nam cum deam neget nostra fides, etiā fortunā Deū dicit. Aut id facit poëta, quòd numina putabantur vtriusq; sexus. vnde de Venere Aene. secundo: Descende, ac ducente Deo. Et de Alecto aut Iunone, 8. Nec dextræ Deus erranti affuit. Vnde in Cypro erat barbatæ Veneris simulacrum, vnde dictum est: Pollentemq; Deum Venerem. Videtur autem Cornix dominus, aut saltem maior quàm Fulica, quem mittit ad caulas, qui abiturus dicit: Attingit nix alta genu. In vertice furni. vbi minimè consistere posse videtur propter ignem, quo panis in eo coqui solet. Pyramidem. id est, cumulum niuis in pyramidis formam. Est autem pyramis, structura ex lapidibus in morem ignis ascendētis, cuius vertex acutius est extructus, quales in Aegypto leguntur miræ altitudinis fuisse, de quibus Martialis in principio: Barbara pyramidum sileat miracula

Demens quis. *Adorare.* *Orare.* *Fortuna.* *Pyramis.*

cula Mẽphis. Addit autẽ Cornix: Da pecori cordum. Id autem dicitur fœnum, quod autumno secatur: sicut corda frumenta vocantur, quæ serò maturescunt. Lætamine muni. id est, fimo. Iamne ades. Intelligendum est aliquantulum moræ interfuisse, & interea tacuisse Cornicem. Omnia autem faciliora sunt, quàm vt expositionis egeant. *Cordum.*

FVL. *Hoc igitur tantùm ruris discrimen & urbis,*
Taliter exortum noster recitabat Amyntas:
Principio rerum, primaq́; ab origine mundi,
Cum muliere marem sociali fœdere iungens
Cœli opifex (sic nanq; Deum appellabat Amyntas,
Nomen adhuc teneo) natos producere iußit,
Atq; modum docuit, fieri quo pignora possent.
Accinxere operi, mandata fideliter implent:
Sicq́; utinam de pomi esu seruata fuissent.
Fœmina fit mater, puerum parit atq; puellam,
Atq; puerperio simili fœcunda quotannis,
Auxit in immensum generis primordia nostri.
Post tria lustra Deus rediјt, dum pignora pectit
Fœmina prospiciens, uenientem à limine uidit.
Adam aberat, securus oues pascebat: adulter
Nullus adhuc suspectus erat. sed multiplicatis
Connubijs, fraudata fides, sine cornibus hirci
Facti, & zelotypo coniunx suspecta marito.
Nam quæ quisq; facit, fieri sibi furta ueretur.
Erubuit mater, nimiæq́; libidinis ingens
Indicium rata tot natos, abscondere quosdam
Accelerat, fœno sepelit, paleisq́; recondit.
Iamq́; lares Deus ingressus, saluere penates
Iußit, & huc, dixit, mulier tua pignora profer.
Fœmina maiores natu producere mandat.
His Deus arrisit, uelut arridere solemus
Exiguis auium pullis paruisq́; catellis.

Et primo lætatus, ait, cape regia sceptra,
Rex eris. at ferrum & belli dedit arma secundo,
Et dux, inquit, eris. fasces, populiq; secures
Protulit, & uites, & pila insignia Romæ.
Iamq; magistratus celebres partitus in omnem
Progeniem, humanos tacitus uoluebat honores.
Interea mater rebus gauisa secundis,
Euolat ad caulas: & quos absconderat, ultro
Protulit: hæc, dicens, nostri quoq; pignora uentris,
Hos aliquo pater omnipotens dignabere dono.
Setosum albebat paleis caput, hæserat armis
Stramen, & antiquis quæ pendet aranea tectis.
Non arrisit eis, sed tristi turbidus ore,
Vos fœnum, terram & stipulas (Deus inquit) oletis.
Vester erit stimulus, uester ligo, pastina uestra,
Vester erit uomer, iuga uestra, agrestia uestra
Omnia. aratores eritis, pecorumq; magistri,
Fœnisecæ, solifossores, nautæ, atq; bubulci.
Sed tamen ex uobis quosdam donabimus urbe,
Qui sint fartores, lanij, lixæ, artocopiq;,
Et genus hoc alij, soliti sordescere, semper
Sudare, & toto seruire prioribus æuo.
Taliter omnipotens fatus, repetiuit olympum.
Sic factum seruile genus, sic ruris & urbis
Inductum discrimen ait Mantous Amyntas.

Hoc igitur. Apologo rusticano discrimen vrbanorum & rusticorum commemorat à Deo factum, sicut & mercedũ nonnulli sic dicunt institutam differentiam. Nam quum mechanici à Deo, quãtum mercedis exigerét, exquisissent, afsignassetq; futoribus, crepidariis, & pluribus aliis quotidiana mercede conducendis denarios binos: latomis autem & fabris lignariis ac carpentariis senos, disquisierunt priores, quantum possessionis ex tantilla mercede cõpararent, respondit quantũ satis esset ipsis & liberis,

liberis,quotānis iugerū. At reliquis quantū cōpararēt petētibus, respondit quotidie tantū terræ posse cōparare, quantū per crura retrorsum bipenni proiicerēt. conati autē præ auaritia in longū proiicere,in podicē proiecerūt,in quē fere magnæ mercedes nūc quoq; proiiciūtur.Præterea dicūt ranas & simias sic effectas,cùm muliercula,scilicet Heua,aut alia nimis fœcūda,vereretur veniēti Deo omnes liberos prodere,occuluit quosdā in furno,& quosdā sub vase elixorio.Reliquis autē beneficio donatis, & negāte plures habere,iussit Deus qui in furno essent,in simias cōuerti: qui sub vase,in ranas ac bufones.Talē igitur apologū ac fabellā anilē hic ꝑsequitur author. Modū docuit. dicēs:Crescite & multiplicamini,ꝑ coitū scilicet. Accinxere operi.id est,operā dedęrunt diligēter liberis procreādis. Mandata fideliter implēt. Iucūda narratio; quia hodie quoq; ad illud præceptū plus æquo inclinamur. Post tria lustra. id est, quindecim annos.Nemo autē sit mihi tā ineptus,vt historiā putet à poeta narrari. Hirci sine cornibus.id est,fœdi adulteri. Nam quæ quisq;, &c. prouerbialiter & disertius quàm illud:Qui fuit in furno,socium sibi quærit in illo.Saluere penates.id est,familiares & omnes in domo habitātes.Tua pignora.id est,natos.Nā pignora natorū dicūtur,pignora rerū.His Deus arrisit.id est,annuit,& blādus atq; affabilis fuit. Catellis. id est, canis fœtui. Et primo.scilicet omnium,vnde ad primæ genituræ iura alludit.Fasces.qui erāt ex virgis,in quibus securis erat colligata, ferebantur à lictoribus post eos magistratus, qui in corpus & sanguinē animaduertere poterant.Securis à secādo dicta,quòd intersecat, vt collū nocentiū.& vites.quibus cēturiones & cęteri duces milites cædēbāt.Nam ex vite erat baculus,nō ex alia arbore,ne seueriores haberētur,saltē in cōciues.nam alios virgis cędere licebat. Iuuenalis Satyra octaua:Nodosam post hęc frāgebat vertice vitē, Silenus pigra muniret castra dolabra. Et pila. quæ sunt Romanorū tela.Lucanus:Signa,pares aquilæ,& pila minātia pilis. Hæserat armis. id est,humeris. Stimulus.quo boues instigātur. Ligo. instrumētū rusticorū,vt pastinū,quod bifurcū est ferramentū,quo pastinatio & repastinatio vinearū fit. Fœnisecæ,id est, secātes fœnū.Persius:Fœnisecæ pingui vitiarūt vnguine pultes. Solifossores.fodientes terrā.Est autē vna pars.nam si duæ essent,soli secūdā produceret,quam cōposita corripiūt in mediis syllabis,dūmodo etiā in nominatiuo i,habēt,vt fœniseca,solifossor:quod dico, quia quanticūq;,à nominatiuo quantuscunq; aut quan

Pignora. *Fasces.* *Securis.* *Vites.* *Pila.* *Stimulus.* *Ligo.* *Pastinum.* *Fœnisecæ.* *Solifossores.*

Fartores. quantũcunq;,producitur,vt qualicunq; à qualiscũq;. Fartores. Lanij. qui farcimen faciunt. Lanii. id est, carnifices. Lixæ. aquam ferentes. Artocopi. panifices aut panẽ incidentes. Et genus hoc alii. sicut dicimus, id genus, pro eius generis: sic ponit hoc genus, pro huius generis. Mantous. id est, Mantuanus: sed Mantous dicitur à Manto nympha, matre Ocni, qui Mantuam à matre denominauit. De quo Maro: Fatidicæ Mantus & Thusci filius amnis. Amyntas autem is est, de quo in Amynta visum est.

COR. *Mirabar, si quid recti dixisset Amyntas.*
Ciuis erat, semper nobis urbana iuuentus,
Cui nihil est præter stulta hæc commenta negoti,
Ludit, in agrestes semper iaculatur: & urbis
Talia garrulitas & uaniloquentia fingit,
At neq; de superis pudet has componere nugas.
Iste iocus manifesta gerit conuicia secum.
Sed tu tam rudis es, tam pleno inflatus omaso,
Vt neq; perpendas isto te scommate carpi?
Nos quoq; paulisper mentem extendamus ad urbis
Stultitiam, ne fortè putes sapientius illos
Viuere, qui splendent auro, qui murice fulgent.
His oculis uidi tunicis plerosq; superbis
Vestiri, atq; foro regali incedere gressu,
Quos secreta fames premit, atq; domestica egestas.
Stultius hic certè nihil est. opulentia ficta,
Paupertas: & segnities & inertia uitæ
Vera, quid est aliud quàm desipientia uera?
Vidi etiam patres (ô rem indignam atq; nefandam)
Dum segnes dormire uolunt, & uiuere lautè,
Prostituisse suas uulgo cum coniuge natas.
Quid peius, quid perfidius, quid stultius unquam?
FVL. *Quid, si uitam alio nequeunt traducere pacto?*
COR. *Quum totidem, quot nos, habeãt animasq; manusq;,*
Dic, cur uitam alio nequeant traducere pacto?

Mirabar, si quid recti dixisset Amyntas. Quasi dicat, iuuenis ille insanus amore, & rusticos odio habens. Cui nihil negoti. pro negotii, id est, otiosa. Iuuentus. id est, multitudo iuuenum vrbanorũ. Conuicia. cõtumelias. Omaso. id est, intestino pingui, tarditatem ingenii afferenti, vt Horatius, & Persius attestãtur. Isto scommate. id est, irrisorio dicterio. Te. qui rusticus es. Carpi. id est, reprehendi. Nos quoq;. id est, vicissim. Qui murice. id est, purpura. Prostituisse. id est, ad turpem quæstũ in lupanaribus & prostibulis statuisse quasi pro foribus, vbi luxuria perditos expectant. Quid. scilicet dicas, aut quid faciant? & est inanior desidiosorum purgatio, quàm vt refellatur. Vnde dicit Cornix: Habent ciues vrbani manus & pedes, vt nos: cur non quærunt sibi victum laboribus & parsimonia, vt nos?

Est etiam, cuius uecors industria uanas
Quærat opes, ubi nullus opes inuenit ab æuo.
Aes lauat herbarum succis, & uertere in aurum
Aestimat, ac nigra semper fuligine pallet.
Est, qui dum tellure latens desiderat aurum,
Dat magicis operam studijs, & tempora perdit.
Quid leuius, quid futilius, quid uanius unquam?
Omnia, ne ueniant ad opus telluris & agri,
Omnia pertentant. ut agant nihil, omnia uersant.
Semper agunt, nunquam peragunt. ex fœnere uictum
Infamem extorquent. ui, fraude, dolisq; laborant:
Mille uijs opibus, mille insidiantur honori.
Nos capras & oues armentaq; pascimus, illi
Accipitres, catulos & equos & cercopithecos.
Rusticus, est ouium pastor: uolucrumq; canumq;,
Ciuis. utrum melius, te iudice, nobiliusq;?
O Fulica, utilitas unde & opulentia maior?
FVL. *Si uenit ex nostris operis opulentia maior,*
Ciuibus unde igitur tantarum copia rerum?
COR. *Ex ui, fraude, dolis. ui, fraude dolisq; laborant.*
Nónne uides insane, ut nos crudeliter urgent?

Quo

Quo capiunt aſtu? nos irretire loquendo,
Sacrum offerre putant, & opus ſublime, piumq́;.
Huc aures oculosq́; adigunt, huc ora manusq́;.

Eſt etiam. Adfert alia vrbanorum vitia, & ferè oppoſita ſe-
Vecors. gnitiei, dicens: Eſt etiam ſcilicet ciuis. Cuius vecors. id eſt,
peruerſi cordis. Induſtria quærit opes vanas. id eſt, vltra
quàm ſatis ſit, & non iuſta ratione: vt qui per artem (vt dicunt)
Alchimia. alchimiæ, id eſt, adiuuaminis, adiuuando naturam, ſperant æs
aut argentum vertere in aurum: qua via nullus, inquit, hactenus
inuenit opes, certum eſt multos inueniſſe pauperiem. dicunt
tamen eius rei ſtudioſi, inuentos, qui ad intentum peruenerint.
Fuligine nigra. quia vapore fumeo. ſed quomodo pallet?
niſi hoc ad anxietatem referamus, non conſtat. Eſt qui, &c.
Alius error eorum, qui magicis artibus & characteribus neſcio
quibus, ſperant poſſe inueniri theſauros abſconditos. Omnia,
ne veniant ad opus telluris & agri, omnia, inquam
pertentant. id eſt, experiuntur, ne fiant agricolæ, quo nihil hone
ſtius nec iuſtius. Semper agunt, nunquam peragunt. id
eſt, perficiunt nihil eorum, quæ incœptant. Ex fœnore. id eſt,
vſura. Accipitres. aues ad prædam. Catulos. ad venationē.
Et equos. ad venādum aut auibus, aut canibus. Cercopithe-
cos. id eſt, caudatas ſimias. Nam κέρκος dicitur cauda, πίθηκος
ſimius aut ſimia. Sunt ergo quos catos marinos quidam vocant,
capite (vt dicit Plinius) ſubnigro & pilo aſinino, quibus deformi
tas decori eſt: ſuntq́; ob cautum ingenium diuitibus in deliciis.
Ciuis: eſt paſtor volucrum & canum, quia eos paſcit. Quo
Aſtu. aſtu. id eſt, qua calliditate: ab ἄστυ, id eſt, ab vrbe, vbi aſtutiores
Irretire. ſunt. Irretire. id eſt, in laqueos & retia illigare, hoc eſt, circum-
uenire & decipere verbis putant. Sacrum offerre. id eſt, arbi-
trantur ſe obſequium præſtare Deo, quādo nos decipiunt. Huc.
id eſt, ad hanc operam, vt nos decipiant. Adigunt. id eſt, ap-
plicant. Ora. id eſt, omnia quæ dicūt. Et manus. id eſt, omnia
quæ faciunt.

FVL. *Vnde urbanarum tibi tanta peritia rerum?*
COR. *Hæc didici quondam, ductis in mœnia capris,*
Cum lac uociferans ibam uenale per urbem.
Manſi apud artocopum, ſapiens & ad omnia promptus
Furta erat, & crudum ferro ſubradere panem.

Ipſe

Ipse ut erat mores urbis doctißimus, ista
Tradidit, affirmans nihil esse nocentius urbe.
Se quoq; furari didicisse aiebat ab urbe.
Sunt etiam, qui parta ab auis patrimonia fundunt
In meretricum usus, quid fœdius, improbiusq́;?
Dic, ubi mœchandi ars, homicidia, seditiones:
Nónne inter ciues, atq; intra mœnia regnant?
Quid reges, qui regna hominum per uulnera quærunt,
In mortemq́; suos adigunt? quid pectora miles
Obijciens telis, per mille pericula uadens?
Pro stipe dat uitam, nulla est insania maior.
Gloria præfertur uitæ. quid gloria? quid laus?
Quid fama est? quid honor? uoces & opinio uulgi?
Omnia longa dies abolet, cum uiuere cessas.
Omnia sic abeunt, ut lux cum sole recedit.
Qui mare sollicitant remis, cum uiuere poßint
In patria, stulti. uentis qui credit & undis,
Stultus. diuitiæ cui sunt, & negligit uti,
Stultus. qui ut natis cumulet patrimonia, partis
Abstinet, & genium fraudat, stultißimus: & qui,
Quæ facere ipse potest, natis faciunda relinquit.

Vnde vrbanarum. Bona interrogatio, vt decorum seruetur & verisimilis narratio. Artocopum. vt videtur, accipit pro panifice, seu (vt dicūtur) pistore, qui Græcè dicitur ἀρτοποιὸς, id est, artopœus: quia ἄρτος dicitur panis, & ποιῶ facio. Sed artocopus dicitur quasi labor panis. nam κόπος labor dicitur, sed accipitur pro laborante. Iuuenalis autem videtur accipere pro pane, dicens satyra quinta: Salua sit artocopi reuerentia: vbi tamen pro pistore accipi posset, vt sic maneat discretio panis qualem artocopus fecerit, & ita obseruando eius iussum, fit ei reuerentia. Sed ad Poetam nostrum. Ipse vt erat mores vrbis doctissimus. Hoc exemplo cōuincere possumus, participia comparari. Nam si nomen sit, doctissimus, non regeret accusatiuū. quo circa ego quidem morum potius dicerem. Hic tamen versus mores *Artocopus.*

potius docet legendum. Neque tamen omnino inauditum, si superlatiua à participiis accusatiuum regentibus deducta, accusatiuum regunt, cùm aduerbia à præpositionibus orta, id faciant: vt proximè Hispaniam Mauri sunt, inquit Sallustius. Sunt etiã. Aliam affert vrbanorum stultitiam, qui patrimonia ab auis parta cum meretricibus absumunt. Qui reges. Docet & reges & cæteros bella pro dominio aut inani gloria gerentes, vrbes ferè incolere: stipendiarios autẽ, qui inuocati nomina sua dant, etiam vrbanos esse, & maximè insanire, cùm pro modica stipe periculum vitæ subeunt: quod rustici non nisi coacti faciunt, pro libertate patriæ & coniuge ac liberis. Qui mare solicitant. Rursus aliud genus stultitiæ (quod Persius quoq; prosequitur) eorũ qui cum satis habeant, nauigant tamen cum periculo vitæ. Item stultus est, diuitiæ cui sunt, & negligit vti, vt auarus. Nam, vt dicit Seneca, tam deest auaro quod habet, quàm quod nõ habet. Vnde

Auarus. de sene auaro Horatius: Quærit, & inuentis miser abstinet, & timet vti. Et 1. Ser. Congestis vndiq; saxis Indormis inhians, & tanquam parcere sacris Cogeris, aut pictis tãquam gaudere tabellis. Stultus, qui vt natis cumulet, &c. quia sæpe malè absumũt. vnde Persius: Vt tuus iste nepos olim satur anseris extis, &c.

Genius. Vide satyram vltimam, vbi totum est hoc argumentum. Et genium. id est, naturam. Est enim genius deus naturæ & loci natiui, quem qui alimentum naturæ debitum subtrahunt, defraudare dicuntur. Terent. in Phor. Suum defraudans genium. Quæ facere ipse potest. quod per fabellam seu apologum de cassita, pulchrè recitat Gellius.

Qui numerant stellas, & se comprændere fata
Posse putant, stulti. uerùm dementior istis,
Naturam quicunq; Dei scrutatur, & audet
Figere in immensam lucem tam debile lumen.
Nostra fides melior. ciuis ratione coactus,
Difficilè assentit. nudis nos omnia uerbis
Credimus, & plures faculas accendimus aris.
Ciuibus est infida fides, inquirere nunquam
Mente sinunt arcana Dei. si numina scire
Esset opus, poterant nobis se ostendere: uerùm
Quando latere uolunt, quid uestigare necesse est,

Quæ

Quæ nos ſcire negant ipſi, qui cuncta gubernant?
Noſtra etiam pietas pietate potentior urbis.
Nanq; uiri, qui ſacra canunt, templisq; miniſtrant,
Quanta legunt ruri paucis alimenta diebus?
Vidi ego quæſitas ex rure, in mœnia plenis
Puppibus inferri (pietas ea ruſtica) fruges.
Stultorum eſt aliud genus immedicabile quoddam,
Cauſidici, latratores, rabulæq; forenſes,
Nummorum aucupium docti, legumq; tyranni,
Aere patrocinium uendunt, producere cauſas
Et lites pendere diu, uindemia quædam eſt.
Sunt & equeſtre genus medici, qui tangere uenas
Nonnunquàm illicitas audent, & ponere quædam
Non intellectis temeraria nomina morbis.
His, & ſi tenebras palpant, eſt facta poteſtas
Excruciandi ægros, hominesq; impunè necandi.
Qui uerò populis præſunt, hominesq; gubernant,
Quò plus iuris habent, quantoq; licentia maior,
Inſanire ſolent tantò amplius. ô ubi ſancti
Rectores, & iuſtitiæ & pietatis amici,
Quos patres ſerò ante focum memorare ſolebant?
Omnia nunc abeunt peſſum, ſpoliata queruntur
Templa, gemunt inopes, uiduæ lacrymantur, & huius
Quænam cauſa mali? quia ſtat pro lege libido.

Qui numerant ſtellas. vt aſtronomi. Et ſe compræhendere fata. vt aſtrologi, genethliaci & mathematici. Naturam quicunq; Dei ſcrutatur. Vnde ille: Mitte arcana Dei. Et alius: Altiora te ne quæſieris. & vtroq; maior: Noli nimis ſapere, ſed ad ſobrietatem * docens. Noſtra. id eſt, ruſticorum. Ciuis ratione coactus. id eſt, rationibus innités. Plures faculas. id eſt, tedas & cereos tortos. Mente ſinunt. id eſt, deſinunt. Poterant nobis ſe oſtendere. argumentum, quo vero ſimile ſit, Deum non velle à nobis noſci, cum ſe non præbeat noſcendum. Quid veſtigare. id eſt, inquirere, neceſſe eſt Facula.

ea, Quæ ipsi qui gubernāt cuncta. scilicet superi. Negāt. id est, prohibēt. Nos scire? quasi dicat, nihil. Quando. id est, quandoquidem. Nostra etiam pietas. id est, charitatis (vt dicunt) exhibitio in eleemosynis erogandis. Legunt. id est, colligunt. Stultorum est aliud. In pragmaticos & causidicos inuehitur quasi satyricè. Vnde aptè personam Cornicis assumpsit.

Rabula. Rabulæq́; forenses. id est, forum iudiciale seu causarum sectantes. Rabula secundum Festum dicitur multis intentus negotiis, paratusque ad radendum quid, aut auferendum, vel quia est in negotiis agendis acrior quasi rabiosus. Secundum Marcellum autem, rabula à rabie dictus est, quem nunc aduocatum vel causarum patronum dicimus. Cicero: Non enim declamatorem aliquem de ludo, aut rabulam de foro, sed doctissimum atque perfectissimum quærimus. Sunt ergo rabulæ (vt iterum Nonius attestatur) litigiosi.

Aucupium. Aucupium. id est, captionem, ab auibus capiendis. Comicus: Hoc nouum est aucupium. Legumq́; tyranni. quia summum ius, summa malitia est. Aere patrocinium. Enumerat causidicorū vitia.

Vindemia. Vindemia quædam. id est, lucrū, vt in vindemia, quæ est vini collectio: vt messis, frugū. Sūt & equestre genus medici. & hoc quoq; satyricè. Equestres sunt, quia mulis ferè vehūtur medici. Venas illicitas. ad femora mulierū. Nomina temeraria. id est, rebus non conuenientia, quę fingūt, ne ignari deprehēdantur. Et si tenebras palpant. id est, cæci & ignari sunt. Est facta potestas. à legibus, quæ medicis permittūt interficere vt curent. Qui verò populis præsunt. In primores & optimates ac magistratus inuehitur. Insanire solent tanto amplius. quum tamē vel leue in aliis scelus, in illis maximum fit. Vnde Iuuenalis: Omne animi vitium tantò conspectius in se Crimen habet, quantò, qui peccat, maior habetur.

Pessum. Abeunt pessum. id est, pessundantur & pereunt. Spoliata queruntur. id est, comburuntur templa.

FVL. *Ista tua, ô Cornix, excandescentia fines*
Transit honestatis, scelus omnibus obijcis omne.
Innocuos habitare homines & in urbe memento.
COR. *Non habitant colubri quædam Balearibus arua*
Proxima, non memini nomen: neq; noctua Cretam,
Nec nemus Aegeriæ sonipes, nec uir bonus urbem.
FVL. *Vir bonus est animal rarum, paucasq́; per urbes,*

Et

Et per rura locos habet.est rarißima uirtus.
COR.*Insanis Fulica,insanis,tot in urbibus hostes*
Sunt tibi,quot ciues.hi nos tondentq; pilantq;.
Non habita nostri capitis ratione,coarctant
Nos ad furta,ipsi mox ad suspendia mittunt.
Fas igitur,si quid nostris sese unguibus offert,
Radere: & insidijs ac nostra indagine captos
Deplumare leui tactu sensim & pedepreßim.
Si uidet,excusa: si sunt secreta,negato
Furta.quod occultum est,non est iniuria,furtum.
Quicquid habent,noster labor est,industria nostra est.

Ista tua, o Cornix, excandescentia. id est, vehemens ira. Fines. id est, limites transit honestatis. Baleares insulæ *Fines.* sunt in Hispania, Græcis dictæ à fundarum iactu: nam βάλλω *Baleares.* significat iacio. tollitur autem nunc l. Balearicos autem contra *Ballo.* glires à Senatu auxilium petiisse constat, quum in quibusdam aruis vicinis non possint viuere serpentes: ea autem arua sunt in Ebooso, quæ est insula inter Ophiusam & Pityusam. Ebosi *Ebosos.* enim terra serpentes fugat, omnium venenosorum animalium expers: eadem cuniculos gignit populantes messes Balearium. Dicit autem se nominis immemoré, vt decorum seruetur: nam non congruit rustico longinquarum insularum nomina scire: sicut Maronianus rusticus oblitus erat nominis geometræ, dicens: In medio duo signa Conon, & quis fuit alter, Descripsit radio totum qui gentibus orbem? Necq; noctua Cretam. scilicet habitat, cuius nomen non ignorat, quia sub Venetorum ditione est. Noctua autem, quæ in Creta negatur, plurima Athenis est, vsqueadeò, vt in prouerbio sit, γλαῦκας εἰς ἀθήνας, id *Noctuas* est, noctuas Athenas, aut in Athenas, scilicet fert is, qui mer- *Athenas.* ces eò, vbi abundant, inutiliter transuehit, ac si aquas in mare vehat. Aegeriæ autem nemus est, vbi Numa Pompilius secundus *Aegeria.* Romanorum rex, colloquium cum Aegeria nympha vxore sua de rebus religiosis habuit. vbi sonipes negatur viuere. Est *Sonipes.* autem equus à sono pedum sic dictus. Aeneidos 4. Stat sonipes, ac fræna ferox spumantia mandit. Nec vir bonus vrbem. scilicet habitat, sicut nec Albion, seu Britanniam maiorem lupus. Vir bonus est animal rarum. Maro: Vir bonus

& sapiens, qualem vix repperit vllum Millibus è cunctis hominum consultus Apollo, Iudex ipse sui. Iuuenalis: Rari quippe boni, &c. Habet. id est, habitat, residet. Sunt tibi. scilicet rustico. Pilantq;. Horatius compilo secunda longa posuit: Ne me Crispini scrinia lippi Compilasse putes, verbum non amplius addam. Est autem notum Gallis vocabulum, quod si tractum est à pilis, natura primam corripit. Inde autem tractum volunt per apologum Aesopi, quo qui duas vxores habuit, alteram iuuenculam, quæ canos decerpsit radicitus: alteram grandem natu, quæ, vt sibi conformem haberet maritum, nigros capillos sustulit, caluus & depilatus mansit, atque ita nudatus & priuatus intelligitur suis: quod efficere, pilare est. Coarctant. id est, compellunt. Nos ad furta. quia exigunt quod sine furto nos habere non posse sciunt. Et mittunt mox ad suspendia. *Potuit nosse Candidus, quem alii ex agro Parmensi, alii ex Mantuano oriundum dicũt. Nostris vnguibus. argutè, quia cornices & fulicæ vnguibus diripiunt. Sensim. id est, imperceptibiliter, hoc est, paulatim. Et pedepressim. id est, quasi presso pede sine strepitu. Deplumare. quia aues id auibus faciunt. Si videt. scilicet quispiam furta. Excusa. dicens videlicet te iocari voluisse. Si sint secreta, negato. Furtum quod occultum est, non est iniuria: quia, Quicquid habent. scilicet ciues. Est noster labor, & industria nostra. Hæc autem Cornici potius, quàm bono pastori conueniũt dicere, quia furta nulli licita sunt, nec sua sibi vẽdicare sine superioris authoritate permissum, Vnde dicit Fulica:

Compilo.

Pedepressim.

FVL. *Iam longè egrederis metam rationis & æqui.*
COR. *O Fulica, improbitas urbana coinquinat orbem.*
Vnde tot in terras ueniunt æstate procellæ,
Flumina, uenti, amnes, grando? uidisse recordor
Tellurem tremere, ac postes & tecta labare,
Solem obscurari, noctu obtenebrescere lunam.
Cur segeti lolium, meßi dominantur auenæ,
Vua in capreolos transit, caligine uerni
Depereunt flores? mala parturit omnia nobis
Hæc ciuile nefas, pariet quoq; plura deinceps.
Vnde uenit furor armorum, belliq; tumultus,

Qui

Qui genus omne mali secum uehit? omnibus urbs est
Fons & origo malis. descendit ab urbe Lycaon.
Deucalion Pyrrha cum coniuge rusticus. ille
Intulit illuuiem terris, hic abstulit. ille
Abstulit humanum terris genus, intulit iste.
Si terra (ut perhibent) flammis abolebitur unquam,
Istud grande nefas ulla descendet ab urbe.
FVL. *O Cornix, iam pone modum sermonibus istis.*
Audio iandudum pueros de pulte loquentes.
Cætera, si quicquam superest, post prandia dices.
Pulti indulgendum monet urbibus hora relictis.

Iam longè egrederis metam rationis & æqui. quia vrbanos deplumare, si clā fore speretur, consulis. Coinquinat. cōtaminat, polluit. Orbē. id est, vniuersum mundū. Vnde tot in terras. dicit omnē tempestatē importunā, omnemq; calamitatem propter vrbanorum scelera à Deo demitti. Cur segeti. Verg. Grandia sæpe quibus mandauimus hordea sulcis, Infelix lolium & steriles dominantur auenæ. Est autem lolium, de quo *Lolium.* Saluator: Nonne bonum semen seminasti? vnde ergo habet zizania? Inimicus homo superseminauit. Vua in capreolos. id est, acidas quasi chordulas, quibus sese vites palis & ramis alligant, quibus etiam vesci solent diuites. Caligine. id est, aëre nebuloso & obscuro atq; ita infecto. Parturit. pro parit, id est, prouocat. Ciuile nefas. id est, nefandū ciuium scelus. Descen *Lycaon.* dit ab vrbe Lycaon. quē ob perfidiā Iupiter in lycon, id est, *Lycos.* lupum transformauit, & occasione cuius sceleris diluuium secundum Ouidium superinduxit. Deucalion Pyrrha cum coniuge. id est, vxore. Rusticus. scilicet fuit, quia in mōtibus Thessaliæ habitauit, vbi inter saxa degēs, ad sese profugiētes tempore particularis diluuii benignè recepit: quocirca humanū genus iactis post terga lapidibus seruasse fingitur. Ille. scilicet Lycaon, hoc est, scelus eius. Intulit illuuiē. id est, inundatiouē aquarū, hoc est, diluuium. Terris. id est, in terras. vt, inferretq; deos Latio. Hic. scilicet Deucalion cum Pyrrha. Abstulit. scilicet illuuiem. Ille. scilicet Lycaon. Abstulit. genus humanum terris. Iste. scilicet Deucalion. Intulit. scilicet in terras genus humanum, quod secundū fabulas perierat: aut secundum historiam

illic periisset, si non seruasset. Si terra, vt perhibent. Id dubitat rusticus. aut ex ethnicis sumptum, quibus non est fides habenda, nisi eadem in sanctis quoque literis habeantur. Nos autē credimus ignem conflagrationis diem iudicii præcessurum. sed & Ouidius aliquando mundū igne periturum asserit Metamorph. primo: Esse quoque in fatis reminiscitur affore tempus,

Quo mare, quo tellus, correptaq; regia cœli
Ardeat, & mundi moles operosa laboret. &c.

Istud grande nefas. scilicet propter quod mundus ardebit. descendet ab vlla. id est, à quauis vna vrbe, & non ab agro. O cornix, iam pone modum. id est, finem. sermonibus istis. scilicet tuis improbis & contumeliosis. Audio iandudū pueros. id est, minores famulos aut liberos. loquentes de pulte. id est, instare horā prādii. Si quicquam superest. id est reliquū est. Gellius docet superesse, supra id, quod satis est, esse. Hora. scilicet prādendi. monet indulgendum. id est, operā daudā esse, aut inuigilandū. pulti. id est, cibo illi rustico, quo Romani diu vixerūt. vrbibus. id est, cōtumeliis de vrbibus relictis.

Pueros. *Puls.*

ECLOGA SEPTIMA, DE CONuersione iuuenum ad religionem, cùm iam author ad religionem aspiraret, inscripta POLLVX.

Ioannis Murmellii argumentum.

Galbula pastores ad sidera laudibus effert,
Et canit, vt viso versus sit numine Pollux.

ALPHVS ET GALBVLA.

GAlbula, quid sentis? Pollux doctißimus olim
Fistulicen, subitò quodam quasi numine tactus,
Destituit calamos, tunicas, armenta, sodales:
Bardocucullatus caput, ut campestris alauda,
Quatuor ante dies in relligiosa receßit
Claustra ferunt illum, pecudes dum solus in agris
Pasceret, effigiem quandam uidisse deorum.
Cætera non memini, sed tu quid Galbula sentis?

Galbula

Galbula. Si friuolum non ſit, dicam non ſine ratione in hac ſeptima ecloga agi de conuerſione iuuenum. nam ſeptenarium numerum, qui ex primo impari & proximè illum ſubſequente pari conficitur, conſtat habere neſcio quid myſterii non ſolùm in ſanctis literis, ſed etiā apud poëtas: vnde eſt illud, O terq; quaterq; beati. &: Nam te iam ſeptima portat Omnibus errantem terris & fluctibus æſtas. Dicunt præterea, ſeptimo quoque anno immutari nobis ætatem, vt primis ſeptem annis ſimus infantes, proximis pueri, tertiis adoleſcentes, quartis iuuenes, qua ætate conſtituendum eſt nobis genus vitæ, quos & quales nos eſſe velimus, & in quo genere vitæ. Bene ergo (vt de cæteris ætatibus, quę pari ordine ſubſequuntur, taceam) in hac ſeptima ecloga agitur de iuuenum ad religionē conuerſione, vnde hactenus Adoleſcentiam ſuam (ſic enim inſcripſit opus) poëta ceciniſſe putatur, deinceps cantaturus iuuentam & virilem ætatem, in duobus videlicet vltimis carminibus, quæ in religione compoſuit. ſed linquamus hæc argutioribus. Per Pollucem hoc loco intelligo poëtam. Fiſtulicen. id eſt, canens in fiſtula, vt noſtra ætate: ſicut tibicen, canens tibia gruis, vt olim factitabāt, & nunc quoq; nonnunquàm. *Fiſtulicen. Tibicen.*

Quodam quaſi numine tactus. quia ſpiritus vbi vult ſpirat. Bardocucullatus caput. id eſt, habens caput bardocucullatum. Bardocucullus, veſtis eſt Gallica groſsioris villi, facta compoſitione ex bardis, qui poëtæ erāt Gallicani, & cucullus. cucullus enim veſtis eſt groſsior, capiti tegendo apta. Bardi item dicebantur olim ſtulti apud Gallos. vt poſsis accipere bardocucullū veſtem fuiſſe Gallicam ſtultorum & vilium hominum. vnde Martialis in diſtichis: Gallia Santonico veſtiri bardocucullo, Cercopithecorum penula nuper erat. Bardus ad hoc, authore Feſto, ſtultus à tarditate ingenii appellatur: Græcè autem bardos dicitur. Præterea, vt idem inquit, bardus Gallicè cātor apellatur, qui virorū fortiū laudes canit, à gente Bardorū. De quibus Lucanus: *Bardocucullatus. Bardi. Bardus.*

Plurima ſecuri fudiſtis carmina Bardi.

Nonius autem dicit Bardum eſſe propria vi & ingenio tardum: nam Græci bardos, tardos dicebant. Plautus in Perſa: Nimis equidem pro Barda & ruſtica reor habitam eſſe. Ex his & aliis multis, vt de alpibus, patet Gallicam quoque linguam immutatam eſſe: nam multa nunc aliter, quàm olim dicebantur, à Gallis dicuntur. vt campeſtris. id eſt, in campis verſari ſolita. alauda. id eſt, auis cucullata, & plumeam criſtam habens. Effigiem quandam vidiſſe deorum. vt in proceſſu pa- *Bardum. Alauda.*

tebit. Videtur autem diuam virginem intelligere, aut quæ Herculi occurrisse à Cicerone memoratur, de qua suo loco dicam. Cætera non memini. Id enim & rustico conuenit, vt iam sæpe diximus, & œconomiæ atq; argumēto huius eclogæ: nam intendit narrādo duo facere, colligere videlicet laudes pastorū, & perfectionē religionis, potissimū Carmelitanæ, quæ prima est.

GALB. *Vt dixere patres, faciens primordia rerum*
(Magna canam, nobis quæ quondam tradidit Vmber)
Instituit Deus agricolas, pecorisq; magistros:
Primus agri cultor rudis immansuetus & asper,
Qualis humus segnis, lapidosa, rebellis aratro.
Ast ouium primus pastor, mitissima proles
Instar ouis, quæ bile caret, quæ lacte redundat,
Mitis erat, nullis unquàm pastoribus asper,
De grege sæpe suo sacrum ponebat ad aras:
Nunc oue, nunc pingui uitula faciebât, & agno
Sæpius, & magno diuos ambibat honore.
Sic profecit apud superos, sic numina flexit,
Vt fuerit primo mundi nascentis ab ortu
Tempus ad hoc, cœlo pecoris gratissima cura.
Assyrios quosdam (sed nescio nomina, curæ
Diminuunt animum) Deus ex pastoribus olim
Constituit reges, qui postea murice & auro
Conspicui, gentes bello domuere superbas.
Cum Paris Iliaca tria numina uidit in Ida,
Aut Paris, aut alius, puerum qui obtruncat ad aram,
Pastor erat. quando cœlesti exterritus igne,
Venit ad ostentum pedibus per pascua nudis,
Pastor erat Moses, Moses à flumine tractus.
Exul apud Graios Amphrysia pastor Apollo
Rura peragrauit, posito deitatis honore.
Cœlestes animi Christo ad præsepia nato,
In caulis cecinere Deum pastoribus ortum.

Et noua

Et noua diuini partus miracula docti
Pastores, primi natum uidere tonantem:
Et sua pastores infans regnator Olympi
Ante magos, regesq; dedit cunabula scire.
Se quoq; pastorem Deus appellauit,ouesq;
Mitibus ingenijs homines, & mentibus æquis.
Et ne uana putes hæc somnia, nuper ab urbe
Rus ueniens, picto perlegi hæc omnia templo.
Sunt pecudes pictæ, parui sub matribus agni
In tellure cubant, ingens equitatus ab alto
Monte uenit, radiant auro diademata diuûm,
Et suspensa tenent uaga lumina prætereuntum.
Non igitur mirum, noster si numina Pollux
Vidit. amant uillas, & oues, & ouilia diui.
Simplicibus præsens Deus est, offenditur astu.

Vt dixere patres. Vt probet vero simile esse, pastori numẽ visum, altius orditur laudes pastorum, docetq; quod verum est, Abelem primum iustum fuisse pastorem, multosque reges, vt Abrahã, Dauid, & similes fuisse pastores. Christum ad hoc se appellasse pastorem, dicentem: Ego sum pastor bonus. Et recens natum primò à pastoribus agnitum atq; visum, & multa id genus alia, quę legẽdo patebunt. Vt dixere patres. Verg. Arunci meminere senes. Rustici enim non ex libris, sed ex maiorum relatu historias sciunt. Deus faciens primordia rerum. id est, in prima hominum genesi. Instituit agricolas. vt Adam & primogenitum Cain. pecorisq; magistros. vt Abelẽ. quia autem dicendo primordia rerum, visus est altius ordiri, bonam facit parenthesim, dicens: Magna canam, nobis quæ quondam tradidit Vmber, cui totam doctrinam suam vbiq; acceptam fert. Primus agri cultor. scilicet Cain. ac ouium primus pastor. id est, Abel. instar. id est, in statum & morem ac similitudinem. quod Valla negat. quæ bile. id est, cholera amaritiem animo adferente. Sacrum ponebat ad aras. Historia patet in principio Geneseos. Vitulo faciebat. scilicet rem sacram. Sed facio & operor per se posita, de rebus sacris intelliguntur. Nec dices, faciam vitulam, quia id tauri est: sed vitula aut vitulo, sub- *Bilis.* *Facio.* *Operor.*

audiendo rem diuinam, vt in Buc. Maro: Cùm faciam vitula pro frugibus, ipse venito. Diuos ambibat. id est, ambientiũ more venerabundus adorabat. Sic. id est, vsqueadeo. numina flexit, vt cura pecoris fuerit à primo ortu mundi nascentis, scilicet vsq; ad hoc, id est, nostrũ tẽpus gratissima, id est, acceptissima. cœlo. id est, cœlestibus. Assyrios. vt Abraham, Lot Iacob, & cæteros patriarchas. Cum Paris. Alexander, qui & Paris, pastor fuit. nam cùm Hecuba ipsa grauida, visa esset gestasse catellum facem gestantem, qua tota Troia incendebatur, idq; ad Priamum retulisset, & ille ad somniorum & phãtasmatum interpretes, responsum accepit filium gestare, qui Troię cremandæ occasionem daret. quocirca pater quicquid pareret, interfici iussit: mater autem non interfecit, sed exponendum feris dedit, vbi à pastoribus inuentus, ab illis quoq; educatus, in virum creuit, atq; ab Oenone nympha adamatus est, iudiciumq; inter tres deas dedisse fertur. Cum verò optimus esset athleta, & cum Hectore cõgressus eum vicisset, ab eo interemptus fuisset, nisi frater agnitus, tandem pro Helena promissa in Græciam profectus fatalem attulit prædam. vnde Statius in Achilleide: Soluerat Oebalio pastor de littore classem Dardanus. Paris ergo, aut alius, quia de nomine vt rusticus dubitat, cum vidit tria numina, scilicet Iunonem, Palladem & Venerem, de præstantia formæ concertantes. in Ida. id est, sylua sic dicta. Iliaca. id est, Troiana. quod additur, ad discretionem Idæ Cretensis. erat pastor puerum qui obtruncat ad aram. scilicet Abraham, qui id facere voluit, * erat pastor. Pastor erat Moses, quando cœlesti exterritus igne. scilicet in rubo, qui nõ comburebatur. venit ad ostentum. id est, miraculum aliud portendens, vt virginitatem diuæ genitricis Christi. Pedibus nudis. quia iussus est calceamenta exuere. Moses, inquam, à flumine tractus. scilicet à filia Pharaonis regis Aegypti, cum esset in fiscella super aquas natans, vnde nomen accepit. Apollo spoliatus diuinitate, pauit Admeti regis armenta nouem annis, vnde Nomius, id est, pastoralis, est dictus. Pauit autem apud Amphrysum fluuiũ Thessaliæ. Spoliatus dico diuinitate propter interfectos Cyclopas. vnde in principio 4. Geor. dicit Vergil. Et te memorande canemus Pastor ab Amphryso. Ideo hæc secundum Macrob. lib. 1. Satur. finguntur, quia Apollo ipse est sol, qui omnia pascit. Deitatis. Latinius diceretur diuinitatis, sed carmẽ id nõ accipit. Cœlestes animi. id est, spiritus. vnde: Qui fecit angelos suos spiritus. In caulis, id est, septis pastorum

Paris. Hecuba. Iliaca. Moses. Nomius. In caulis.

ftorũ vbi faciebãt vigilias ſuper gregẽ ſuum, vt Luc. pręclarè memorat. Ante magos. id eſt, ſapientes Perſarum & Indorum: quia eadem nocte qua natus eſt, cum ipſis ad minimum decimotertio die primùm viſus ſit. dico, ad minimum, quia controuerſia eſt, an eodem anno an alio. Ante magos regesq;. vnde magos pro regibus accipimus, propter illud: Reges Tharſis, &c. Se quoq; paſtorem Deus appellauit, dicens: Ego ſum paſtor bonus. Ouesq;. addens: Agnoſco oues meas, & cognoſcunt me meæ, id eſt, miti ingenio præditi homines. Picto legi hæc omnia templo. id eſt, in parietibus phani. Vbi pictura eſt rudium ſcriptura, & ideo dicit perlegi. Maro in 6. Qui protinus omnem perlegeret. Magna enim eſt conuenientia pictoris & ſcriptoris. vnde eos Flaccus æquiparat, dicens: Pictoribus atq; poëtis Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas. Sunt pecudes. ſcilicet paſtorum, qui Chriſtum viſerunt. Ingens equitatus. ſcilicet triũ regum. Diademata diuum. aut regum, aut angelorum Chriſti & parentum eius, hoc eſt, matris veræ, & patris legalis ac nutritii, & naturalis à quibuſdam putati. Et ſuſpenſa tenent vaga lumina. id eſt, oculos prætereuntium. hoc eſt, cogunt prætereire volẽtes immorari, donec picturam perſpexerint. Amant villas. id eſt, domos ruſticas, & oues & ouilia diui. Simplicibus præſens Deus eſt. id ſanctè & moraliter.

ALPH. *Vera refers, pecori ſi ſint innoxia noſtro*
Paſcua. uidi aſinum, uidi præſepe, bouemq;.
Iam memini turbæ uenientis, & ora uidere
Indica iam uideor regum ſua dona ferentum.
Vnum oro, quænam Polluci occurrit imago?
Galbula, ſi noſti, ne ſit labor omnia fari.
GAL. *Et noui, & memorare libet, res digna relatu,*
Res digna auditu, pia, ſancta, imitabile factum.
Durus & immitis pater, atq; ſuperba nouerca,
Pollucem grauiore iugo preſſere iuuentæ
Tempore, cum dulces animos noua ſuggerit ætas.
Et cum iam inualidæ longo ſub pondere uires
Deficerent, nullaq; odium manſueſceret arte,
Conſtituit tentare fugam. res una uolentem

Ire diu tenuit, nimis impatienter amabat.
Error enim communis amor iuuenilibus annis.
Res est fortis amor, uiolentia fortior. iuit.
Et tales abiens (mihi nanq; solebat amores
Enarrare suos) mœsto dedit ore querelas:
O uirgo, lacrymæ'ne tuis soluentur ocellis,
Cum te tam charo cernas ab amante relictam?
Vllàne discessu duces suspiria nostro?
Túne mei crudelis eris forte immemor unquàm?
Vsqueadeóne tuum poterit frigescere pectus,
Pectus, quod toties tot lumina fletibus implet?
Túne trahes crebros gemitus, & pallida fies?
Cerno oculos, cerno lacrymas, cerno anxia corda
Virginis: heu tantum qua dißimulare dolorem
Fas erit arte? dolor duplex mea pectora torquet,
Illius atq; meus: sed fas mihi flere, quod illi
Non licet: occultus longè magis æstuat ignis.
Incolumem mihi uos diui seruabitis illam,
Vt quando exilio repetam mea rura peracto,
Fiat amor fœlix saltem semel ante senectam.

Vera refers. Approbat Alphus. vidi asinum & bouem & præsepe. scilicet Domini, qui in eo ante asinum & bouem est positus. Vidi, inquit, de pictura intelligens. Iam memini turbæ venientis, & ego videor mihi nunc videre ora Indica. id est, Indorum regum, ab India venientium, & videor videre ora regum ferentum. id est, offerentium dona, scilicet, aurum, thus, & myrrham. Et noui, & memorare libet, quia res digna relatu. id est, vt referatur, & recenseatur. & factum. scilicet Pollucis, est imitabile. Durus & immitis pater. Est mihi nanq; domi pater, est iniusta nouerca. Videtur autem hæc vera vitæ ipsius Poetæ descriptio. Grauiore iugo. quia nimis rigidi & seueri erant, vt in prima ecloga docuimus. Et cum inualidæ. Est enim ea ætas imbecillis & inops cōsilii. Nullaq; odium. scilicet parentum. arte. scilicet filii. Constituit tentare fugam. id est, discedere clàm à parentibus tam duris.

duris. Error enim communis. vnde prius: Semel insaniuimus omnes. Res est fortis amor, violentia fortior. scilicet est. O virgo. Querulosa discessio ab amica. crudelis. quæ amantem non redamas. Maro: Ah crudelis Alexi, nihil mea carmina curas, &c. Quod lumina. legendum videtur tot, vt sit, pectus, inquam, quod implet toties lumina tot fletibus. Dolor duplex, illius atque meus. illius, scilicet virginis, quam occulto æstuantem putat amore, & se, qui manifesto absumitur igne. Exilio peracto. quia in exilium voluntarium, vt patris sæuitiã & nouercale odiũ deuitet, abscedere destinauit. Fiat amor felix, vt potiatur amica saltem semel. Id amatoriè & modestè.

Talia pergebat memorans, uoluitq; reuerti:
Tantus amor iuuenem, uis tanta furoris agebat:
Sed iam iacta fuga cunctis erat alea nota.
Fronde sub Herculea *fessus mœrore sedebat,*
Ecce puellari uirgo stipata corona,
Ora, manus, oculos, habitumq; simillima Nymphæ,
Et tali affata est puerum sermone dolentem:
Chare puer, quò tendis iter? uestigia uerte.
Nescis, heu nescis, quò te uia ducat, & audes
Ignotis errare locis, nihil insidiarum
Per campos ratus herbosos, nihil esse pericli.
Omnia tuta putas: & quod placet, utile credis
More iuuentutis stolidæ. collectus in orbem
Sæpe latet molli coluber sub graminis umbra.
Est facile incautos offendere: paruulus infans
Innocuos rutilum digitos extendit in ignem:
Nec nisi iam læsus, uires intelligit ignis:
Hæc regio intrantes aditu consueuit amœno
Fallere, delicias offert & gaudia: uerùm
Ingressis, cùm triste nihil superesse putatur,
Mille parat laqueos, & mille pericula profert.
Trames hic, ut collem gressu superaueris illum,
Ducit in umbrosam syluam, crudele ferarum

Hospi

Hospitium, loca tetra, situ & caligine opaca.
Quisquis eò deceptus abit, remeare uetatur:
Et piceis primùm uelatur lumina uittis,
Deinde per omne nemus, dumeta per aspera tractus
Transit in effigiem monstri, dum uoluere linguam
Atq; loqui tentat, mugit: dum attollere sese
Credit, humi graditur quadrupes, neq; suspicit astra.
Ima tenebrosæ uallis lacus æquore nigro
Occupat, & nigris mons plurimus imminet undis.
Huc tracti, in Stygios latices, altumq; barathrum
Præcipites dantur: rapidaq; uoragine mersi,
In Styga & æternas Erebi rapiuntur in umbras.
Heu quot pastores istis ambagibus acti,
Cum gregibus periere suis. ego sedula semper
Monstro iter, hic ad opem uigilo indefessa ferendam.

Talia pergebat memorans. Commemorat quæ virgo visa sit Polluci, cum iam fugam facere decreuerat. Eam autem, quia in Carmelum ire suadet, & virginum coronã secum duxit, non ineptè putaueris diuam virginem Mariam, cuius protectione & nomine insignitur nunc Carmelica religio, quam author noster professus est. Quin adeò ecloga VIII. id manifestè docet: alludit tamen ad eam, quæ Herculi apparuisse dicitur: vnde dicit apparuisse iacenti fronde sub Herculea: respicit quoq; ad biuium Pythagoricæ literæ, de qua in opusculo Maroniano abũdè diximus. Vt verè sciamus quæ Herculi apparuerit, audiamus Ciceronem I. Officiorum ita differentem: In primis constituendum est, quos nos & quales esse velimus, & in quo genere vitæ, quæ deliberatio est omnium difficillima. Ineunte enim adolescẽtia, cui inest maxima imbecillitas consilii, tunc id sibi quisq; genus ætatis degendæ constituit, quod maximè adamauit. Itaq; antè implicatur aliquo certo genere cursuq; viuẽdi, quàm potuit quid optimum esset iudicare. Nam Herculem Prodicus dicit, vt est apud Xenophontem, cum primùm pubesceret (quod tempus à natura ad deligendum, quam quisq; viam viuendi sit ingressurus, datum est) exisse in solitũdinem, atq; ibi sedentem, diu secum multumq; dubitasse, cum duas cerneret vias, vnam voluptatis, alteram virtutis,

tis,vtram ingredi melius esset. Hoc Herculi Iouis satu edito,potuit fortasse contingere,nobis nō itidem,&c.Hæc Cicero. Aiunt autem inter dubitandum duas accessisse matronas, Virtutem & voluptatem.quarum voluptas prior ingressa, accuratissimè erat ornata,& omnes delicias post se trahebat,respectans aliquando, cum fastuq; omnia ostentans, & multa etiam plura pollicens,secum trahere Herculem tentauit. At virtus aspera & dura,seuereq; intuens contrà : Non polliceor, inquit, aliquam voluptatem aut quietem,sed laborem,pericula, sudores infinitos terra mariq; tolerandos,sed horum præmium erit te Deum fieri. Quod audiēs Hercules, grauibus verbis voluptatem repellens, virtutem secutus est. Cuius,vt inquit Maro, primus ingressus difficilis videtur. Nam via virtutis dextrū petit ardua callem, Difficilemq; aditum primùm spectantibus offert, Sed requiem præbet fessis in vertice summo. Sed ad authorem. Voluitq; reuerti. scilicet ad virginem, quam cōstituerat deserere, quia nihil inconstantius amāte. Sed alea erat iacta. id est,iam perfricuerat frontem. hoc est, periculum diffamiæ nō amplius timuerat,& ita erat extra aleam, per quam significatur omnis incertus euentus & omne periculum,vt alea belli,&c. Erat autē iacta fuga, id est, per fugam quam parauerat. nota cunctis. id est, omnes sciebant quòd fugere constituerat,& hoc animo sedebat fessus mœrore.amore languens & mœrore confectus. sub fronde Herculea. id est,sub populo,quę plurima crescit in ripis Padi. vnde Ouidius: Populiferq; Padus, &c. Ea autem arbor dicatur Herculi. vnde in Bucol. Populus Alcidæ gratissima , qui eius fronde coronatus, ad inferos descēdit,ac rediit. Significat autem virtutem,quæ intrinsecus viret, & extrinsecus pallet, vt ipsa frons populea. Ora , manus,&c. synecdoche est, vt Aeneidos 4. Omnia Mercurio similis, vocemq; coloremq;, &c. Per campos herbosos. id est, virides, & ita adolescētiam notat. Sæpe latet. Maro: Frigidus, ô pueri, fugite hinc , latet anguis in herba. Paruulus infans. alludit ad Mosen,qui relicto auro,carbonē ardentem in os suum intulit, quo se innocentem adhuc declarauit. Aditu. id est, introitu. amœno. delectabili & voluptuoso. Trames hic. scilicet tam amœnus. Pronomen hic,anceps est,vnde hoc loco corripitur: aduerbium autem,semper produci vult. Crudele hospitium. appositoriè,sicut Aeneidos 6. Itur in antiquam syluam stabula alta ferarum. Situ. id est, mucore & lanugine immunda. Remeare vetatur. Maro: Facilis descensus auerni, Noctes *Aditus.*

atq; dies patet atri ianua ditis: Sed reuocare gradum, superasq; euadere ad auras, Hoc opus, hic labor est. pauci, quos æquus amauit Iuppiter, aut ardens quos vexit ad æthera virtus, Diis geniti potuere. Piceis vittis. id est, caligine ignorantiæ & desperationis. velatur lumina. id est, habet oculos velatos. est enim Græca locutio. vittis. id est, fasciis quibus ligari solent decollandorum oculi. Transit. id est, transformatur in effigiem monstri. docet quid Metamorphoses Poetarum sibi volunt, quibus Vlysis socii in feras & pecudes versi finguntur: quia homo voluptati deditus, fit bestialis. Animalis autem homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei. vnde neq; suspicit. id est, sursum inspicit astra. ima occupat. semper versatur in limo carnalium desideriorum. Mons plurimus. id est, difficultates & pericula, quæ in luxuriosa vita sunt. latices stygios. id est, obscœnas aquas tristitiæ infernalis. altumq;. id est, profundum. barathrum. id est, voraginem. in Styga. id est, lacum infernalem, à tristitia dictum. Declinatur autē hæc Styx, huius Stygos. vnde hanc Styga accusatiuus. Erebus ferè à doctis sine h, scribitur, diciturq; lacus obscurus. nam ἐρεβεννός obscurus dicitur. Ego. scilicet virtus aut bona inspiratio. indefessa. id est, indefatigabilis. Multa prætereo, quia nota sunt etiam pueris.

Stygius. *Barathrū.*

Tolle moras igitur, mortis fuge blanda propinquæ
Atria, secreti tutam pete littoris oram,
Qua contra Idalios fluctus mihi tollit in altum
Aera Carmelus uiridi caput arbore cinctum.
Primus hic antiquis patribus spelæa, domosq;
Præbuit arboreas intra nemus ilice densum.
Ex hoc in uestros deducta cacumine montes
Relligio uenit, sicut de fonte perenni
Flumina, & ex uno multi genitore nepotes.
Illius in syluis, abies ubi plurima surgit,
Pinguis ubi piceæ sudat liber & terebinthi,
Innocuum postquàm feliciter egeris æuum,
Mox tua mutatis ætas renouabitur annis:
In loca te tollam meliora uirentia semper.
Immortalis eris diuûm comes ire per astra

Inter

Inter Hamadryades & Oreadas atq; Napæas
Flore coronatas caput & redolentibus herbis,
Fas erit, ac super & subter cognoscere cœlos.

Tolle moras. Prosequitur verba virginis, quæ Polluci apparuit. Blanda atria mortis propinquæ. quia ducũt in bonis dies suos, & in pũcto descẽdunt ad inferna. & alibi: Stulte, hac nocte repetũt animã tuam. Tutam oram. scilicet montis Carmeli. Qui contra Idalios fluctus. id est, Cypron protenditur. Mihi. aut diuæ virgini, aut sanctæ inspirationi. nam omnis religiosa professio Heliam & Helisæum cæterosq; filios prophetarum habet authores, etiam Hieronymo censore. Hic. scilicet Carmelus. Præbuit primus antiquis patribus. scilicet iam dictis, Spelæa. id est, speluncas. Et domos arboreas. id est, sub arboribus. Intra nemus dẽsum ilice. id est, in nemore ilicibus pleno. vnde dixit, caput eius cinctũ viridi arbore. Relligio venit deducta ex hoc cacumine. id est, ex hoc vertice Carmeli. In vestros montes. qui scilicet in Europa sunt. nã duce diuo Ludouico, primũ in Galliã trãslati sunt. Sicut flumina. scilicet deducũtur. De fonte perenni. id est, per totũ annũ, & in perpetuũ fluente. flumina enim ferè in montibus fontem habent pro capite. Illius in sylvis. Ordo est: Postquàm egeris feliciter æuum innocuũ in syluis illius. scilicet Carmeli. Vbi. id est, in qbus. Surgit plurima abies, & liber. id est, cortex interior. Piceæ. scilicet arboris. Pinguis. qui picẽ exudat. Et liber terebinthi sudat. scilicet resinã & picẽ. Allegoricôs vult illic tranquillam & sine penuria esse vitam: quia qui omnia derelinquunt Christũ sequẽtes, centuplũ recipient, & vitã æternam possidebunt. Mutatis annis. scilicet in ęternitatẽ qui erant transitorii. Ire per astra inter Hamadryades. id, nymphas arborũ. Et Oreadas. id est, nymphas montium. Et Napæas. id est, nymphas florum, id est, inter cœtus virginum. Fas erit. quia & ipse virgo. Hi sunt qui sequuntur agnũ quocunq; ierit, &c. Ac super & subter. quia in medio erit.

Spelæa. *Liber.*

Sic effata, leues uirgo discessit in auras.
Tum sua iurauit Pollux mutata repentè
Pectora, & extemplo uictum expirasse furorem,
Non aliter quàm flamma cadit, si ardentibus agris
Effluat, & totas præceps Padus euomat undas.

Sic abijt crudelis amor, qui sæpe pharetram
In iuuenem, dum principijs obstaret amandi,
Dum tepet, ac timidè insanit, consumpserat omnem.
Sic igitur Pollux in claustra silentia uenit.
ALP. *Sunt quibus aspirent etiam nolentibus ultro,*
Sunt quibus infensi sine causa & crimine dij sint.
GAL. *Quod nos in pecudes, in nos id iuris habent dij.*
Hoc rus scire sat est, sapiant sublimius urbes.
Sic docuit rediens aliquando ex urbe sacerdos
Ianus, & in magno dixit sibi codice lectum.
ALP. *Sol cadit, & Baldi uix summa cacumina tangit,*
Nos quoq; iam sero cum sole recedere tempus.
Galbula, sarcinulas ne sit tibi ferre molestum.
Pera leuis, leuis est & cantharus, omnia paruus
Ferre labor serò, graue manè, sed utile pondus.
Ipse pecus ducam, mihi pars erit ista laboris.

Sic effata. Bene effata, quia sic dicuntur oracula. Virgo. aut virtus aut diua virgo. Discessit in leues auras. id est, euanuit. Tum sua iurauit Pollux. Ideo iurauit, quia difficile creditu. Simile diuo Thomæ Aquinati contigisse dicunt, qui accinctus lumbos, postea venereum ardorem non sensit. *Extemplo.* Et extemplo. id est, ilico, è vestigio, tractum ab auguribus volunt, qui designato templo, dicebant ex templo, quo dicto, subitò abscesserant. Furorem. id est, amores. Non aliter. scilicet vt aqua extinguit ignem. Qui consumpserat in iuuene omnem pharetram. id est, omnes vires suas. Dum principiis obstaret. id est, obstare vellet, aut deberet, iuxta illud: Principiis obsta, &c. Dum tepet. id est, dum animus in dubio est, facili momento huc aut illuc impellitur. Ac timide insanit. id est, adhuc timore & pudore afficitur, & nondum consentit in illecebras. Sic etiam Pollux in claustra silentia venit. vbi impeditam habet venam, ne liberè canat. Sunt quibus aspirent. quia spiritus vbi vult spirat. Sunt quibus infensi sine causa & crimine dii sunt. Id impiè, nisi rusticè: quia consilia Dei sæpe occulta sunt, nunquam autem iniusta. Videntur autem dii infensi bonis & insontibus, quando maximè

amici sunt, hoc est, quando eis tribulationem, vt meliores euadant, immittunt. nam virtus in infirmitate perficitur. Quia ergo rustici id non animaduertunt, videntes bonos affligi, dicunt Deum eis infensum, cum minimè sit: veruntamen si sit, non tamen iniustus est, quia non habet præscriptam legem. Vnde dicit Galbula: Quod nos in pecudes. Ordo est: dii habent id iuris in nos, quod nos scilicet habemus in pecudes. Hoc rus scire sat est. scilicet rusticos. Sapiant sublimius vrbes. id est, vrbani. Sic docuit rediens. id est, veniens, cum illic habitent ferè prædicatores. Et Ianus dixit sibi lectum in magno codice. scilicet decretorum aut Bibliorum. Sol cadit. Pro more suo finem parat eclogæ, docens esse discedendi tempus. Galbula sarcinulas. Ordo est: O Galbula, ne sit tibi molestum. id est, graue. Ferre. id est, auferre & colligere. Sarcinulas. id est, paruas rerum pastoralium sarcinas. Pera. scilicet nostra, in qua panis & cætera edulia ferri solent, est leuis. Vnde dicunt Aesopum cum aliis accinctum ad iter libenter subiisse reticulum panis, licet ponderosius esset, quia nouit in itinere imminutum iri. Cantharus. id est, poculum quo Silenus vti dicitur in Bucolicis Vergilii: Et grauis attrita pendebat cantharus ansa. Cantharus ergo leuis, quia exhaustus. Paruus labor est ferre omnia. scilicet cibi & potus repositoria. Serò. id est, vesperi. & graue pondus, sed vtile est, ea omnia ferre manè. Ipse. scilicet ego. Ducam pecus. id est, gregem nostrum. Sarcinulæ.

ECLOGA OCTAVA, DE *religione rusticorum, inscripta* RELIGIO.

Ioannis Murmellii argumentum.

Ille canit montes, rura hic campestria: nymphæ
Polluci visæ laudes & festa canuntur.

CANDIDVS ET ALPHVS.

Horrida solstitio tellus sitit Alphe reuerso,
Ad solitos montes, ubi ros in gramine, & æstas

Mitior, hæc armenta monet deducere tempus.
ALP. *Aëreos montes & summa cacumina longè*
Prospicio, quid sint montes (tibi uera fatebor)
Nescio: semper enim campestria rura, lacusq;
Incolui. montanus ager qua fruge redundat?
CAND. *O rude & illepidum ingenium, prope flumina semper*
Versatus, fulicæ in morem, limosa per arua,
Sunt ubi ranarum, culicum, pulicum, cimicumq;
Lustra, inter salices, uluas, uiridesq; papyros,
Irridere audes, & nauci pendere montes,
Vnde fluunt amnes, templis ubi tanta locandis
Marmora cæduntur, fulgens ubi nascitur aurum?
Quæ parit antennas tellus? medicamen ab herbis
Dic quibus est, nisi montanis? de uertice Baldi
Sæpe melampodion legi. medicina capellis
Nulla magis præsens. quondam Valsasinus Aegon
Tradidit hoc, dum uere sues castraret & agnos.
Tradidit & dixit, solus medicamen habeto.
Dic, ubi castaneæ plures? ubi copia maior
Glandis? in excelsis fontes & pascua uidi
Montibus, artocreas & pingue polenta comedi.
Sunt populi fortes illic, robusta iuuentus.
Lata pedes, callosa humeros, neruosa lacertos,
Hispida, dura manus, moli indefessa ferendæ.

Horrida solstitio tellus sitit. In hac ecloga, quæ inscribitur de religione pastorum, habentur primò laudes montium, quas Candidus, nactus occasionem ex calore solstitiali, quo vrgente montes petere suadet, accumulat, non immemor (si rectè sentio) Carmeli sui, quem incolere iam animo constituerat, & cuius laudes prosequi intendit. Solstitio scilicet æstiuali, non brumali. Est enim duplex: alterum, quo sol stare dicitur, quòd altius assurgere in epicyclo suo nequit: alterum, quia profundius

Solstitia duo.

dius descendere non potest, vt in bruma. Ad solitos. scilicet Candido & gregi eius: nam Alphus montes ignorat. Ordo est, Tempus monet deducere. (dicerem perducere aut producere: nam deducere in altum, inusitatum est.) Hæc armenta ad montes solitos, vbi ros est in gramine, & æstas mitior. id est, temperantior: quia in summis montibus tempore æstiuo frigus opacum est. Montanus ager qua fruge redundat? Ex hac quæstione nanciscitur occasionem montium describendorum. O rude ingenium, versatus. Constructio ad rem respiciens, non ad vocem, sicut apud Comicum: Scelus qui me perdidit. Pulicum. primam communem habet hæc vox. Cimicum. Cimices sunt vermes fœndi, parietibus & lectis inhærentes: & vbicunq; vapor est aquarum, frequentes, vt culices, pulices, muscæ, & id genus bestiolæ. Lustra. potius ferarum sunt. Inter salices. quæ in locis humidis nascuntur. Vluas. id est, herbas palustres. Et papyros. id est, arundines, quæ in Aegypto tantæ nascuntur, vt ex singulis internodiis faciant nauiculas. Habet autem membranam tenuem, in qua olim scriptitabant. vnde nunc abutuntur vocabulo, papyrum pro chartis dicentes. Et nauci pendere. id est, non pluris facere, quàm nauci: quod aut putamen est nucis, vt Priscianus & Tortellius sentiunt: aut granum fabæ cùm se aperit, vt Seruius vult: aut, vt nonnulli, mucor nucis prius quàm condensatur in nucleum. Ponitur autem pro nihilo, aut re minimi pretii & valoris. Vnde fluunt amnes. quia ferè in montibus ortum habent. Vbi tanta marmora cæduntur locandis. id est, constituendis templis, id est, ad constituenda templa. Antennas. id est, malos transuersas. Sæpe melanpodion. Melanpodion genus nigri ellebori, à Melampode quodam, qui eo vti in diuinationibus solebat, dictum: aut à pastore eiusdem nominis, qui primus hanc herbam inuenisse dicitur, dum capras eo purgari animaduertit, datoque earum lacte furentes Prœtidas sanari. vnde Maro dicit Georgico. 3. Inuentæque nocent artes, cessere magistri Phillyrides Chirō, Amythaoniusq; Melampus. Interpretatur autem melampus, nigri pedis. vocant enim μέλαν nigrum, & ποὺς dicitur pes. Fuit & alius mantes, id est, vates insignis. Medicina capellis nulla magis præsens. id est, præsentius & citius sanans. Quondā Valsasinus Aegon. Ne cōtra decorum medicinæ peritus censeatur, dicit se accepisse ab Aegone pastore, quem Valsasinū à loco nominat. Dic, vbi

Deducere. *Cimex.* *Lustra.* *Vlua.* *Papyrus.* *Nauci.* *Antenna.* *Melampodion.* *Melampus.* *Mantes.*

castaneæ plures. videlicet quàm in montibus. quasi dicat, nusquàm. Artocreas. id est, panem, cui caro includitur. pastillum vulgo vocant. ἄρτος enim dicitur panis, & κρέας caro. Lata pedes. id est, habens latos pedes. callosa humeros. habens humeros callosos ex labore aut pulposos. Neruosa lacertos. id est, habens lacertos neruosos. Hispida. id est, pilosa. moli ferendæ. id est, ad molem ferendam: id est, quoduis onus portandum. indefessa. id est, indefatigabilis.

Artocrea. Pastillus. Artos.

Vallibus ex illis, onera ut naualia curet,
Confluit huc, nullum est hominum genus aptius urbi,
Siue uelis castrare pecus, seu scindere fagos,
Siue fimum ferri è stabulis, haurire cloacas,
Latrinas curare, uiamq; aperire coactis
Sordibus, & scalis puteos descendere in altos.
Ingenio callent, & duro robore pollent.
Sed quid opus multis? subeunt opus omne, popinis
Inseruire, focos lignis cumulare, ueruq;
Artifici uersare manu, dare libera fumo
Spiramenta, boum uentres ad flumina ferre.
Verrere humum immundam scopis doctißima gens est.
Quodq; magis miror, semper sub pondere currunt,
Cotibus in duris oriuntur, & ardua uiuunt
Per iuga, cum capreis habitant spelæa ferarum.
Adde quòd in cœlum breuis est è montibus altis
Transitus, erectum caput usq; ad nubila tollunt.
Nubila transcendunt aliqui. puto sidera tangant.
Esse locum memorant, ubi surgit ab æquore titan,
Qui (nisi dedidici) contingit uertice lunam,
Et uixisse illic hominem, sed postea abactum
Improbitate gulæ, quòd scilicet omnia poma
Manderet, & magno seruaret nulla tonanti.
Hinc diui sanctiq; patres in montibus altis
Delegere domos tacitas. Carthusia testis,
Carmelus, Garganus Athos, Laureta, Lauerna,

Et Sina, & Soractus apex, umbrosaq; uallis,
Et iuga Nursini fato senis inclyta, & altis
Abietibus turrita caput Camaldula sanctum.
Cætera prætereo, nec enim sermonibus istis
Omnia complecti statuo, montana frequentant
Culmina cœlicolæ, sed anas, & mergus, & anser,
Ibis, onocrotalus, milui, fulicæq; paludes.

Vallibus ex illis. id est, inter montes sitis. aut loquitur de planitie quæ est in montibus. Enumerat autem sordida ministeria, ad quæ fere aptiores sunt in montibus orti, sicut ad omnem laborem. vnde Iuuenalis Satyra secunda: Et illud Audiret positis montanum vulgus aratris. Posset tamen videri loqui de in planitie & conuallibus natis, vt illis det honesta ministeria, his sordidiora: sed de his qui in montibus nascũtur, totus est sermo, quia dicit: Cotibus in duris oriuntur. Credam de illis loqui, qui in Franciam veniunt purgaturi cloacas & fumaria. idq; quasi satyrico morsu, vt nescias an laudet, an verius irrideat eos, nisi quia rustico dat partes laudandi, cui etiam vile ministerium dum strenuè fit, laudabile videtur. Ex illis igitur vallibus quæ sunt sub vertice montium, inter mõtes tamen. Confluit huc. id est, ad hæc plana loca, subauditur, ex superioribus robusta iuuentus. Vt curet opera naualia. id est, nauticũ expleat munus. Castrare. id est, emasculare aut excolare. seu scindere. id est, incidere & amputare. fagos. arbores glandiferas, à φάγειν, id est, comedendo, dictas. Non autem intelligo, vt toreumata faciant aut celaturas, ad quas fagus apta. vnde est, Tibi pocula ponã Fagina, cælatũ diuini opus Alcimedõtis. Cloacę sunt cryptæ subterraneæ, per quas sordes in fluuiũ demittũtur. Sordibus coactis. id est, cõgregatis & cõpactis, vt aquęductus claudãtur. In altos puteos. eorũ purgãdi gratia. Popinis. id est, culinis. Dare libera fumo spiramenta. id est, purgare fumaria, vulgus caminos vocat. Ventres ad flumina ferre. aut sordes aluorũ, aut intestina pecorũ mactatorũ. semper sub pondere currunt. quod in vallibus ortis nõ cõgruit, & multò minus quod sequitur: Cotibus in duris oriũtur. id est, inter cautes & saxa aspera. Speląa. id est, spelũcas. sed Græcũ est. Adde quòd in cœlũ. Id scõmate nõ caret, aut rusticana simplicitate. quasi verò animæ spatio ferantur in cœlum. Nubila trãscendunt aliqui. Athos

Cloacæ.
Popinis.
Spelæa.

enim est vltra mediam regionem aëris, vsqueadeo vt in eo neque nubes, neque venti sint, sed cineres ex sacrificiis derelicti, reperiantur anno peracto indispersi. Esse locum memorant. scilicet paradisum terrestrem, quem quidam sub lunari globo ponunt. Quòd scilicet omnia poma. id quoque pastorali ioco non caret. Hinc diui sanctiq; patres. Hoc videtur principaliter intendisse, vt tandem Carmelum laudet. Carthusia. non longè à Gratianopoli, in Delphinatu, prima domus Carthusianorum, virorum profectò cœlestium, quibus vt *solitis tibicinibus Christiana fulcitur religio. Carmelus antiquitate omnibus excellens, & obseruatione candidæ religionis, cæteris non inferior. Garganus. diuo Michaële mons insignis. Athos. mons Thraciæ in confinibus Macedoniæ, miræ altitudinis, in quo est Potidæa religione insignis, quia cineres in aris derelicti, illic disturbari negantur. Laureta. vbi diua virgo habet ædem excellentissimam, & miraculis ac donariis clarissimã. Lauerna. dea quę à furibus colebatur, cui ædes erat iuxta Lauernalem portam, quæ in Christianum conuersa est vsum. Et Sina. mons est, vt dicitur Galatarum quarto, in Arabia, sepulcro diuæ Catharinæ religiosus, & pręceptis Moysi datis olim, iã illustris. Apex Soractis. Apollinis obseruatione olim præclarus. Vergilius: Summe Deûm, sancti custos Soractis Apollo. Nunc quoq;, quòd illic sub Constantino nondum conuerso, delituit Syluester Romanorum põtifex insignis, & vallis dicitur vmbrosa, in qua ille delituit. Et iuga Nursini fato senis inclyta. à Nursis oppido in montibus posito. Aeneid. 7. Et te montosæ misere in prælia Nursæ Vfens, insignem fama & felicibus aruis. Et Camaldula turrita caput sanctum. id est, habens sanctum caput. turritum. id est, quasi turribus insignitum. abietibus. quæ arbores in montibus nascuntur, suntq; quos sappinos vocant. Est autem non longè à Florentia. Cœlicolæ. vt Michael & cæteri angeli in Sina auditi. Anas. auis immunditia aquarum gaudẽs. & mergus. ad limum tendens. & anser. etiam illuuie aquarũ pastus. & ibis. vt ciconia, cui similis est, serpentibus nutrita. Onocrotalus etiam obscœnitatem amans. ea ab ὄνου, quod est, inquino, deduci videtur. Milui. aues rapaces, & obscœnis viuentes. Fulicæ. aues circa litora turpem victum quæritantes. frequentant. scilicet paludes.

Athos. *Laureta.* *Anas.* *Anser* *Milui.*

ALP. *Inter montanæ tantos regionis honores,*

Cur

Cur de messe nihil, nihil est de palmite dictum?
Hæc tamen humanæ duo sustentacula uitæ
Maxima, monticolæ ueniunt ę rupibus ad nos
Hordea mercatum, torui, fuligine tincti,
Setosi, & macie affecti, laceri, ac situosi.
Indigenæ ostendunt quæ sit natura locorum.
Sed quod montanis de relligionibus inquis,
Rettulit in mentem quæ de Polluce feruntur.
Quæ dea, si nosti, uisa est, quæ Candide nympha?
Dic age, nam cœptum certamen inutile nobis,
Vtilior sermo de relligione tenendus.
CAN. *Galbula, qui solitus pecudes in pascua tecum*
Ducere, te satis hoc potuit docuisse quod optas.
AL. *Plura quidem Polluce super narrata, sed ipsam*
Nec docuit nympham, nec me quæsisse recordor.
Nunc subijt mentem, cum relligionis oborta est
Mentio, & illarum uisa est mihi maxima laudum.
CAND. *Non erat illa Dryas, neq; Libethris, nec Oreas.*
Venerat è cœlo super ûm regina, tonantis
Mater, anhelanti pacem latura iuuentæ.
Huic Tethys, huic alma Ceres famulantur, & ipse
Aeolus, æquoreis uentos qui frænat in antris.
Hanc Deus astrorum flammas super, atq; uolantes
Solis equos, supra fulgentem Caßiopeiam
Extulit, & sacram bisseno sidere frontem
Cinxit, & adiecit subter uestigia lunam.

Inter montanæ. Obiicit Alphus nullam esse mentionem factam de frugibus, quas huberiores in æquore seu planitie nasci contendit. De messe. id est, de frugibus. de palmite. id est, vitibus. Mercatum. supinum à mercor, id est, emptum. torui. *Mercor.* quia immiti ferè sunt fronte. vsqueadeo, vt immites dicantur in cotibus orti. vnde Maro in Bucolicis: Nunc scio quid sit amor, duris in cotibus illum Ismarus, aut Rhodope, aut extremi Gara-

mantes, Nec nostri generis puerum, nec sanguinis edunt. Fuli-
Setosi. gine. id est, pingui fumo. Setosi. id est, hirsuti. Iuue. Hispida mé
bra quidem & duræ per brachia setæ, Promittunt atrocem ani-
mum. Situosi. Valla docet sitosum esse in vsu. Licenter autem
Indigenæ. hic vsurpatur situosi, quia per regulā fieret sitosus. Indigenæ.
inde geniti, hoc est, vt hic accipitur, incolæ. Sed quod tendit ad
principale, quod est, declarare diuam virginem esse visam Pollu-
ci, hoc est, poëtæ, eiusq; laudes accumulare, & poetæ in religione
Galbula. vitam paucis significare. Galbula, de quo in Polluce satis dictum
est, videtur per diminutionem dici à Galba, de quo Iuuenal. Nec
vilis Galba tulisset. Polluce super. id est, de Polluce. est enim
anastrophe. Super autem accipitur cum ablatiuo pro de, vt Aene.
primo: Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa.
Nunc subiit mentem. id est, venit in mētem. Non erat illa
Dryas. Dryas. id est, dea arborum, & præcipuè quercuum, vt diximus.
Libethris Neque Libethris. id est, vna Musarum, quæ Libethrum inco
Oreas. lunt. nec Oreas. id est, dea montiū. nā ὄρος mons dicitur. To
nantis. id est, veri Iouis, cuius est tonare, hoc est, IESV CHRI-
STI filii Dei. mater. scilicet Maria. Iuuentæ anhelanti. id
est, laboranti in periculo vitæ. pacem. id est, tranquillitatē men-
Tethys. tis. Tethys. id est, magna dea maris, vxor Oceani. facitque Te-
thyos in genitiuo, & vtranq; producere potest, vt in Georgicis:
Ceres. Teq; sibi generum Tethys emat omnibus vndis. Ceres. dea fru
Aeolus. gum, dicta regina Siciliæ alma, quia nos suo inuecto alit. Et ipse
Aeolus. rex ventorum dictus, quòd illorum vsum mari fecit
abscissa sylua, quæ impedimento erat. In antris æquoreis. id
est, vicinis æquori. Aeneidos primo: Aeoliam venit loca fœta fu-
rentibus austris, &c. Frænat. Ibidem: Illa se iactet in aula Aeo-
lus, & clauso ventorum carcere regnet. Deus extulit hanc.
scilicet diuam virginem super flammas astrorum. Vnde canitur:
O gloriosa domina excelsa super sydera. quia assumpta est Ma-
ria ad æthereum thalamum. Atque volantes. id est, pernices.
equos Solis. quos Ouidius in principio secundi Metam. ponit
Cassiopeia. vt alibi diximus. Supra fulgentem Cassiopeiam. quæ est
in circulo arctico, effigies tamen corporis ad æstiuum circulum
peruenit, quam capite & dextra manu tangit, quam prope me-
diam diuidit circulus lacteus non longè à Cephei circulo loca-
tam, vbi occidit cum scorpione, exoritur cum sagittario. Hanc
Euripides & Sophocles & alii multi scripserunt gloriatam olim
fuisse quòd Nereidas corporis pulchritudine superaret, propter
quod

quod in siliquastro cōspicitur sedēs, & vertēte se Mundo resupinato capite ferri videtur. Bisseno sidere. vt in Apocalypsis duodecimo: Mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius

ALP. *Candide, mira canis, nullis pastoribus unquam*
Cognita. quid Tethys? quid fulgens Caßiopeia?
Aeolus æquoreis uentos quis frænat in antris?
Qui sunt Solis equi? magna atq; ignota recenses.
CAN. *Sidera sunt partim, partim sunt nomina prisca.*
Omnia quæ Pollux mihi cum narrasset, in ædem
Duxit, & ista sacer paries, ait, omnia monstrat.
Pictus erat paries signis & imagine multa.
Omnia non memini, mens est mihi debilis. ista
Vix tenui, dum sæpe animo uoluo atq; reuoluo.
Sæpe recordari, medicamine fortius omni.
Ista potest nigro depellere nubila cœlo,
Ista potest siccis fluuios dare frugibus imbres,
Cum uolet: ista nouos duris emittere campis,
Cum uolet, emissos poterit restringere, fontes.
Qui modò sunt steriles, & nudi gramine campi,
Si uolet, in pingues poterit conuertere glebas.
Frigida Saturni cum sidera suscipit atro
Scorpius hospitio, non auferet hordea grando,
Nec domus ardebit. nam tunc hæc omnia cœlum
Dicitur iratis in terram effundere ab astris.
Si uolet, hæc nobis custodiet omnia uirgo.
Si fauet hæc nobis, complebunt hordea messes,
Adijcietq; gregi semper fœtura gemellos.
Si pecus infelix erit, & sine uellere, solo
Ipsa potest nutu dare lac, dare uellera & agnos,
Et curare greges, omnemq; auertere morbum.
Nil opus est modò Pana sequi, neq; cætera ruris
Numina, quæ ueteres frustra coluisse feruntur.

Vidi circum aram nymphæ pendere capellas,
Plaustra, boues, & oues: hic Iani uidimus hircum.
Et memini inscriptam uersu hoc legisse tabellam:
Votum pro saluo Ianus breue reddidit hirco.

Candide, mira canis. Ne contra decorum maiora quàm quæ pastoribus conueniant, cecinisse putetur, castigat Poeta, dicens se à Polluce didicisse. Sidera sunt partim. vt Casiopeia. & ista sacer paries. scilicet qui erat in æde sacra. Sæpe recordari. subaudi est fortius omni medicamine. Fluuios imbres. id est, effluentes & abundantes. Nouos fontes emittere. quod vsu venisse varia loca prædicant. Frigida Saturni. Id enim prognosticon est futuræ calamitatis, id est, culmorum per grandinem deiectionis. Vnde dicit Maro Georg. I. Hoc metuens, cœli menses & sidera serua, Frigida Saturni sese quo stella receptet. Quia, vt author noster interpretatur, dum in scorpium venit, grandinem generat Saturni sidus: sed diua virgine intercedente, non aufert hordea grando. nec domus ardebit. id est, côburetur fulmine. Fœtura. id est, fœcunda productio fœtus. Maro: Si fœtura gregem suppleuerit, aureus esto. Adiicit. scilicet ad gregé. gemellos. id est, geminos fœtus. Si pecus infelix. id est, morbidum & miserabile fuerit. Bene auté côuertit sermonem ad rem pastoralem. Solo nutu. solo indicio capitis.

Pan. Pana. deum pastorum, de quo Maro: Pan curat oues, ouiumq; magistros. Cætera numina. vt Palem, Apolliné, Faunos, Syluanos, Aegipanas, Satyros, Cererem, Bacchum, &c.

Nympha. Nymphæ. id est, diuæ virginis, æterni patris spôsæ.

Capella. Capellas. id est, capras cereas. hircum Iani. id est, qué Ianus putarat amissum, cum à puero in vepribus alligatus esset, vt prius vidimus. Est auté artificiose hoc dictum: nam sic prius dicta veram historiã asserit. Erat auté hircus cereus aut depictus, vt patet ex carmine. Moris est autem Italorũ, in tabellis votiuis depingere casus suos, & miraculosas liberationes, aut rerũ recuperationes. Vnde & Amasius Poeta:

Nunc dea, nunc succurre mihi. te posse mederi,
Picta docet templis multa tabella tuis.

Dumq; ea perlegerem, Pollux hæc carmina supplex
Ante aram genibus positis in marmore, dixit:
O dea, quæ seruas urbes & rura, precamur,
Ne Padus exundet, ne strix nocturna per umbras

Hauriat infantes, nec eant per compita laruæ.
Diua, faue agricolis, talpas occide malignam
Aggeribus pestem. gelidis sata læta pruinis,
Quando bruma uenit, conspergere diua memento,
Ne tineæ rodant anno frumenta sequenti.
A boreæ flatu pingues defende mariscas,
A gruis ore fabas, & ab ansere farra palustri,
A serpente boues, à uulpe & fure cohortem,
A brucho erucas, à bruma & grandine uites,
A ui & fraude lupi pecus, à rubigine fruges,
A rabie catulos, à flamma & fulmine uillas,
A murum insidijs petasonem, à milite pernas,
A campe & pigris, pigris heu cætera nescit
Mens oblita sequi. numerus me in uerba reduxit
Sæpius. in numerum rediens, obliuia forsan
Mente abigam. retro gradior, numerumq; recurro:
A murum insidijs petasonem, à milite pernas,
A campe & pigris uirides limacibus hortos.
Alphe, uidén' quæ uis numeri? iam cætera cerno,
A tonitru reboante cados, à frigore fœtas,
A grauibus uitulos œstris, à gutture porcos
Anginoso, operas pubes ne rustica perdat.
Adsis ô dea, nec lædant examina fuci,
Neu milium furentur aues, neu uellera sentes
Succida, neu lappas apprændat lana sequentes.
Diua gubernatrix hominum, custodia natum,
Diua laborantum requies, medicina dolentum,
Et tutela gregum, nostris precor annue uotis.
Talibus orabat Pollux. ego postibus hærens,
In baculum pede porrecto, recitata notabam
Altius, ac memori condebam singula mente.

Dumq; ea perlegerem. Ostendit Pollucem in religione memo

memorem paſtorum,atq; orare pro rerum ruſticarum conſeruã tione. vnde carmen eius deprecatoriũ recenſet. Perlegerem. ſcilicet oculis,non ore.nam,vt dixi,picturæ ſunt indoctorũ libri. ea. ſcilicet quæ depicta dixit. in marmore. ſuper marmor pauimentitium. Ne Padus exundet. quia ſæpe,vt Maro dicit, fluuiorum rex Eridanus camposq; per omneis Cum ſtabulis armenta trahit. ne ſtrix nocturna.Id ex ruſticorum ſuperſtitione,qui putant ſtriges & lamias noctu volare, quæ infantes auferant edendos.quod dictum eſt ad terrorẽ puerorum,ne noctu vagentur.Author eſt Porphyrio ad illud Horatii in arte Poetica:

Lamia.

Ne quocunq; velit,poſcat ſibi fabula credi,
Ne pranſæ lamiæ viuum puerum extrahat aluo.

Perottus autem dicit de ſtrigibus ſic: Striges non à ſtringendis infantium corporibus, vt quidam falſo exiſtimant, ſed à ſtridore nomen habent.fabuloſumq; eſt,quòd eas tradunt hubera infantium labris immulgere.aues ſunt nocturnæ.Lucanus:

Strix.

Quod trepidus bubo,quod ſtrix nocturna queruntur.

Conſtat tamen & in maledictis iam eſſe, & etiam apud vetuſtiſsimos,accipiq; pro maleficis mulieribus,quæ noctu gradientes,infantium corpora ſanguinẽ ſugendo exhauriunt. hæc ille. Hauriat igitur. id eſt, exhauriat ſanguinem ſugendo. nec laruæ. id eſt, cacodæmones ac lemures, hoc eſt,nequam ſpiritus qui vagari putantur: & dum innocui ſunt, lares dici. talpas. appoſitoriè malignam peſtem aggeribus. id eſt, cumulis terræ. Ne tineæ. ſcilicet niuales aut alii vermiculi, vt limaces, bruchi, tineæ, blattæ. mariſcas. id eſt, ficus. anſere paluſtri. id eſt, indomito,in paludibus verſari ſolito. à ſerpente boues. quia in aluum immitti ſolent. cohortem.id eſt,gregem.à brucho. id eſt, vermiculo caules & erucas , quæ ſalaces ſunt herbæ, depaſcere ſolito. à bruma. id eſt, brumali frigore. à rubigine. infecta pluuia, quæ rubiginem inducit. catulos. id eſt, catellos. villas. id eſt,domos in agro. petaſonem. id eſt, anteriora crura ſuum. à milite. id eſt,ſtipendiario.Franci arcitenentem frau cum appellant. à campe. id eſt, vermiculo illo, hortenſes maximè herbas & arborum frondes erodere ſolito.vnde Columella:

Larua. *Mariſca.* *Bruchus.* *Bruma.* *Petaſo.* *Campe.*

Nec ſolum teneras audent erodere frondes,
Implicitus conchæ limax,hirſutaq; campe.

Fingit autẽ ruſticũ oblitũ carminis,vt decorũ ſeruet. Quæ vis. id eſt, virtus. numeri. id eſt, rhythmi & metri, quia metra iuuãt animos,id eſt,memoriã. vnde ille:Numeros memini,ſi verba te-

nere. à tonitru reboante cados. id est, vasa vinaria, in quibus per vehemẽs tonitru vina obuerti solent, & in vappã mutari. fœtas. id est, grauidas oues. œstris. quos Latini asilos vocãt. Maro Georg. 3. Cui nomẽ asilo Romanũ est, œstrũ Graii vertere vocantes. vitulos ardente sole nimiũ excruciant, & in fugã quasi furẽtes vertũt. à gutture anginoso. is enim suibus peculiaris est morbus. operas. id est, labores diurnos. fuci. vespæ sunt inutiles, apes aut muscæ nõ mellificãtes. sed mella furãtes. vnde dicit Maro de apibus: Ignauũ fucos pecus à præsepibus arcẽt. Examina autẽ sunt, apum seu apiũ fœturæ. Iuuen. Examenq; apiũ longa cõsederat vua. Milium. legumen (vt quidã volũt) à mille dictũ, quòd millesimũ reddat: tamẽ primã corripit, vt Georg. 1. Et milio venit annua cura. vellera succida. id est, cũ lana nõdũ lota. Sentes. id est, spinæ & vepres hirsuti. lappas. id est, nodulos hirsutos in lappa herba crescentes. Memori mente. vt vero simile faciat. *Cadus.* *Fœta.* *Oestrum.* *Angina.* *Opera.* *Examen.* *Milium.* *Sentes.* *Lappa.*

ALPH. *Candide, Polluci pro sollicitudine tanta,*
Pro precis officio, pro relligione putas'ne
Dandum aliquid? nobis pietate peculia crescunt.
CAN. *Quid ni aliquid dãdũ est? opus est persoluere crates.*
ALP. *Rusticus es, crates etenim pro gratibus inquis.*
CAND. *Crates & grates paruo discrimine distant.*
Dandum aliquid, neu bis detur, sine pascha reuerti,
Quando sacerdotes commissa piacula soluunt.
ALP. *Quid dabimus? uituli grauis est iactura. uel agnum,*
Vel leporem. pietas etiam laudabilis, anser.
CAND. *Dona docet tempus. lepores brumalia dona,*
Quando niue hyberna currendi erepta facultas.
Anser ad autumni finem, nonasq; calendas
Pertinet æstatis: coryli noua poma, racemi
Munera, lactentes hœdi sunt ueris & agni.
Tunc si de cordis aliquem conspexeris ægrum
Ac tenuem, qui nec uendi nec uiuere poßit,
(Munus erit solenne satis) donabimus agnum.
Ipse mihi, cum iam regredi post prandia uellem,
Carmina de nymphæ solennibus eruta fastis

Tradidit, & dixit: si quando grauabere curis,
Hæc cane. pro mentis medicamine carmen habeto.

Candide, Polluci. Ostendit Poeta hoc figmẽto pastorum animũ ad gratitudinẽ*, vt ad eam inuitet, non immemor professionis suæ. pietate. id est, eleemosynis piè exhibitis. peculia. id est, possessiones. Opus est persoluere crates. Vt risum excitet, facit rusticum crates pro grates dicere. Dandum aliquid, sed ne bis detur, fine. id est, permitte pascha reuerti. piacula. id est, peccata expiatione digna. soluunt. id est, absoluunt. tactura. id est, amissio. etiam anser est pietas. id est, eleemosyna laudabilis. dona docet tempus. id est, pro tẽpore danda sunt dona, quia habent & obsonia sua tẽpora. vnde lepores etiam debent dari in media hyeme quãdo nix alta impedit aufugere. Anser ad autumnũ & calendas Nouẽbris pertinet. Coryli. id est, auellanæ & noua poma & racemi sunt munera æstatis. Hœdi & agni lactentes. id est, adhuc lac sugentes, sunt munera veris, id est, verni tẽporis. De cordis. id est, fœno autũnali. qui nec vẽdi, &c. morẽ rusticorũ satyricè describit, qui donãt quod retinere nõ possunt. carmina. scilicet frequentia. de nymphæ solẽnibus eruta fastis. id est, fastorũ libris.

Peculia. Piacula. Coryli. Fasti.

Quando Molorchæo titan descendit ab astro,
Pronus & Astrææ iam limina uirginis intrat,
Virgine lætetur pubes, & cana senectus,
Transijt ad superos, & olympica regna petiuit.
Ogdoas ut toto iam tertia fluxerit orbe,
Festa dies iterum. natalia uirginis aras
Ignibus illustrant, offert noua liba sacerdos.
Libra redit, noctes properans æquare diebus.
Exultat Picenus ager, uehit Adria puppes
Illyricas & Chaonias. cum mercibus adsunt
Thusci, Vmbri, Veneti, Siculi, Lauretica templa
Cum donis turmatim adeunt: uotisq; solutis,
In sublime iugum læti ad commercia tendunt.
Et cum Thessalicas cursu breuiore sagittas
Sol subit, & frigent urentibus arua pruinis,

Clausa gynæcei sacris penetralibus, hausit
Corde Deum toto, proprios oblita parentes.
Et cum semiferi fugiens Chironis ab arcu,
Languet ad hyberni glacialia limina capri,
Induat ornatus & mas & fœmina uestes,
Lætitiaq; diem celebrent, quò semine sacro
Coniugis annosus grauidam pater imbuit aluum.
Illa dies etenim sanctæ primordia nymphæ
Fecit, & in nostras uetuit descendere sordes.

Quando Molorchęo. Docet quibus tẽporibus agantur solẽnia festa D. virginis, vt festũ assumptionis in medio Augusti, quando sol derelinquit leonẽ & ingreditur virginẽ. vnde idem in Parthenice Mariana: Terga feręe titan Nemeęæ extrema tenebat, Fulgentẽ cratera inter, claramq; coronã. Sequitur autẽ in hac re opinionẽ Nigidii, qui hunc leonẽ tradit à Luna iussu Iunonis in terra Arcadica & regione Nemeæ educatũ, & deinde in exitium Herculis demissum, quẽ Hercules iussu Euristhei claúa, quam à Molorcho hospite acceperat, interfecit. Itaque postea claua pro gladio, pelle pro scuto vsum Herculem fuisse. Leonem verò à Iunone inter sidera relatum, qui ad occasum spectans, supra caput hydræ constitutus est. Quando igitur titan. id est, sol. Descendit pronus ab astro Molorchęo. id est, à leone claua Molorchi interẽpto. Est autẽ longè petitũ epithetũ. Et intrat iam limina virginis Astrææ. id est, iustitiæ virginis, quæ Astræa dicta cœlũ petiit. sed, vt dicit Verg. Vltima cœlestũ terras Astræa reliquit. tunc scilicet Pubes. id est, iuuenes pubescentes. Et senectus cana. id est, senes canescẽtes. Lętetur virgine. scilicet Maria, quia scilicet tũc trãsiit ad superos, Et petiuit regna olympica. id est, cœlestia. Ogdoas. describit festũ natiuitatis D. virginis, dicẽs: Vt. id est, postquã. Tertia ogdoas. id est, octaua, aut tertius octonarius numerus. Est enim ὀγδοὰς ἀδος numerus octonarius: quo ter replicato post assumptionẽ, habetur natalis virginis. Fluxerit iam toto orbe. iterũ scilicet est festa dies, qua natalia virginis illustrant aras virginis ignibus, scilicet luminibus. Sacerdos offert noua liba. id est, libamina. Libra. scilicet signũ. Redit properans. id est, festi-

Molorchus.

Ogdoas.

nans. Aequare noctes diebus. quia paulopôst est æquinoctiũ autumnale. Maro: Libra die noctisq; pares vbi fecerit horas. Ager Picenus exultat. scilicet festo soléni. Adria, id est, mare Adriaticũ. Vehit puppes Illyricas & Chaonias. id est, Epiroticas. id est, vehẽtes Illyricos & Chaones, seu Epirotas Lauretũ visentes. Thusci adsunt cũ mercibus. id est, rebus venalibus. Vmbri, &c. In sublime iugum. vbi ædes est diuę virginis. Et cũ Thessalicas. describit festũ præsentatiõis eiusdẽ virginis, quod celebratur cũ sol subit cursu breuiori, quia tũc bruma est. Sagittas Thessalicas. id est, sagittariũ signum, quod Chiron Thessalicus cõstituere dicitur: quia tunc clausa sacris penetralibus, scilicet tẽpli gynæcei, id est, secreti virginũ. Est

Gynæceũ. enim γυναικεῖον (id est, gynæceũ) locus vbi mulieres versantur. Vbi clausa, hausit Deũ toto corde, oblita proprios parentes. quia soli contẽplationi diuinæ vacabat, nil terrenũ sapiẽs. Hoc autẽ festũ celebratur vndecimo Calẽdas Decẽbres. Et quum semiferi fugiens Chironis, &c. Describit festũ conceptionis eiusdẽ diuæ virginis, seqnẽs ordinẽ Calendarii, non rei gestæ: quia prius concepta quàm præsentata fuit. Et quum sol fugiens ab arcu Chironis. scilicet sagittarii. Semiferi. id

Centauri. est, cẽtauri. Cẽtauri enim sunt populi Thessaliæ, qui primi equos illic ascenderunt, vnde procul visi, crediti sunt vmbilico tenus equi. Vnde fabula orta, vt infernè equi, supernè homines dicãtur. Languet. quia parũ habet caloris. Ad limina glacialia. id est, ad ingressum frigidi. Capri. id est, capricorni. Hyberni. id est, hyemalis signi, tũc scilicet Et mas & fœmina induat ornatas vestes. id est, ornẽt se. & Celebrent lætitia. scilicet cũ lętẽtur. Diem quo pater. scilicet Ioachim, vt potior est sententia. Annosus. id est, vetulus. Imbuit semine sacro. id est, præuẽto ab originali macula. Aluum cõiugis. scilicet Annæ grauidam. Etenim illa dies fecit primordia. id est, conceptum. Sanctæ nymphæ. id est, sponsæ altissimi patris. Et vetuit descendere in nostras sordes. scilicet originalis peccati, in quod omnes de viri semine nati descenderunt.

Cum uolat imbrifera lampas Phœbea sub urna,
Ad uernos reditura dies, iam proxima ueri,
Ite nurus omnes, sacros altaribus ignes,
Thura focis, faculas manibus date, ducite pompam:

Attu

Attulit in templum noua dona puerpera uirgo.
Quando gregis princeps aurato uellere fulgens,
Incipiet zephyris aperire tepentibus annum,
Et dare maiores luci quàm noctibus horas,
Aliger occultam redeat paranymphus in ædem.
Et noua miranti referat mandata puellæ,
Festa dies Thuscis populos de collibus omnes
Cogit, & Arnicolas uocat ad Florentia templa.
Tum quoq;, sed tenui uirgo prius interuallo
Nupsit, & hæc teneris lux est celebranda puellis.
Quando sub extrema cancri testudine Phœbus
Voluitur, & reuehit uicina canicula morbos,
Thure piam celebrate diem: redit hospita mater
In proprios à matre lares. altaria circum
Primitias Cereris geminæ suspendite matri.
Ista dedit Pollux, uigilans quæ in montibus olim
Fecerat ad pecudum caulas, dum nocte serena
Militiam cœli, sparsosq; examinat ignes.
His quoq; plura dedit, sed carmina plura referri
Non sinit extremum deponens uespera solem.

Cùm volat. Docet quando celebrandũ est festum purificationis, aut verius præsentationis & apparitionis Christi, quo præsentatus est à diua virgine in templo. Ordo est: Cum lampas phœbea. id est sol. Volat sub vrna imbrifera, id est, sub aquario adhuc existẽs. Reditura ad dies vernos. qui incipiũt in Martio, iam ꝓxima veri. O nurus. id est, nuptæ omnes. Ite, date sacris altaribus ignes, date focis thura, date manibus vestris faculas, ducite pompã. id est, lætas supplicatiões seu processiones, quia Virgo puerpera. id est, quæ virgo permanẽs, puerũ pepererat. Attulit in tẽplũ noua dona. quia puerũ qui datus est nobis, hoc est, Deum incarnatũ & de virgine natũ, quę duo maximè sunt noua, nec prius visa, nec deinceps videnda. Quando gregis princeps. Describit festũ Annũtiationis & incarnationis dominicæ, quod in Martio cele-

Paranymphus. bratur, sole existēte in principe gregis, id est, ariete. Paranymphus. id est, pronubus Gabriel archangelus. Aliger. quia alati

Aliger. pinguntur angeli. Miranti. quia turbata est in sermone eius, Lucæ primo. Noua mandata. quia Ecce concipies in vtero &

Arnicola. paries filium. Arnicolas. id est, Arnum amnem colentes, cuius accolas quidam Fluentinos volunt appellandos. Vnde non semel pro Florentia Fluentia, & pro Florentinis Fluentini leguntur. Id autem festum Florentini præcipuè celebrant. Non est autem legendum aruicolæ, quasi arua colentes, quia illi vbiq; sunt, Arnicolæ in Thuscia tantum. Tum quoq;. Tangit festum nuptiarum, quia prius nupserat. Nam quum esset desponsata, missus est angelus, &c. Tenui. id est, modico. Interuallo. id est, spatio temporis. Est autem spondaicus versus. Et hæc lux. scilicet nuptiarum. Puellis teneris. nubere sperātibus. Quando sub extrema cancri. Disertè docet festum quod Visitationis nomine celebratur sexto nonas Iulias, potius dicēdum reuersionis: quia statim vt concepit, abiit cum festinatione in montana, & mansit illic menses tres, vsque post natiuitatem diui Ioannis præcursoris Domini. Quando igitur Phœbus. id est, sol. Voluitur sub extrema testudine cancri. id est, in extrema parte, quæ testudinata videtur. Et canicula. scilicet cœlestis. Vicina. id est, mox oritura. Reuehit morbos, celebrate diem piam. id est, pii officii thure, quia Mater, id est, prægnans virgo, quæ etiam ab Elizabeth mater vocata est, quia dixit: Vnde mihi hoc, vt mater Domini mei, &c. quod de ea potius, quàm de alia prægnante dicitur: quia per eum, quem gestabat, certa erat etiā partu futura mater. Hospita. scilicet Maria. Redit à matre. scilicet Ioannis. In proprios lares. id est, suas ædes. Suspendite ergo Circum altaria geminæ matri. scilicet Mariæ & Elizabeth, quia à quibusdam vocatur festum Elizabeth. Primitias cereris. id est, nouas fruges, quæ nunc maturæ sunt. Ista dedit Pollux, &c. Dum examinat ignes. id est, dum virtutem scrutatur astrorum. Vespera. id est, vesperus aut vesper, & hesperus, & vespergo, stella illa vespertina, quæ mane Lucifer dicitur.

ECL

ECLOGA NONA, DE MOribus Curiæ Romanæ, post religionis ingressum edita, inscriptaq́; FALCO.

Ioannis Murmellii argumentum.

Faustulus expertus Romani frigida tractus
Pascua, pastorum mores exponit iniquos.

FAVSTVLVS ET CANDIDVS.

Candide, quo casu patrijs procul actus ab oris
Hæc in rura uenis? hic pascua nulla, nec amnes,
Nec liquidi fontes, nec ouilia tuta, nec umbræ,
Et tamen aßiduos gregis hæc pascuntur in usus.
CAND. *Faustule, me noster Corydō (qui plurima quondā*
His armenta locis habuit, magnamq́; peculi
Congeriem fecit) pecori me credere adegit:
Esse salutares istis in montibus herbas.
At postquam segnes agros & inertia saxa
Vidimus, & siccis arentem fontibus undam,
Pœnituit longæq́; uiæ, patriæq́; relictæ.
FAV. *Postquam te incolumem saltus intrare Latinos*
Contigit, antiqui potes hæc mea tecta subire
Iure sodalitij. sunt hic mihi pauperis agri
Iugera pauca, meæ uix sufficientia uitæ.
Quicquid id est, commune puta. tibi forsitan ulla
Prospera sors aderit. fortuna simillima uento est.
Cariceæ succede casæ, dum præterit æstus,
Dum grex in gelida procumbens ruminat umbra.
Pone pedum. discumbe parum, recreabere potu.
Potu opus est, potu iste grauis compescitur æstus.

Pocula prænde, fluet melius post pocula sermo.
CAN. *Pocula quis tanta demens æstate recuset?*
FAV. *Vina sitim minuunt, animiq; doloribus obstant.*
Vina ut amicitias, uires ita corporis augent.
CAN. *Hæc parit ora bonos (si patria uina) racemos.*
FAV. *Funde iterum. potare semel, gustare. secundus*
Colluit os potus. calefacta refrigerat ora
Tertius. arma siti bellumq; indicere quartus
Aggreditur. quintus pugnat. uictoria sexti est.
Septimus (Oenophili senis hæc doctrina) triumphat.

Candide. Inscribitur hæc* quòd composita est in gratiā Falconis Simbaldi patritii Romani, protonotarii, apostolicię; fisci custodis, de quo in epigrammatis mentio frequens. Estq; de moribus curiæ Romanæ. Inducitur autem Cādidus persuasus à Corydone cum pecore Romam proficisci, relictis patriis pascuis, cuius incœpti eum serò pœnitet. Occasione cuius multa dicuntur in detestationem auaritiæ Romanæ curiæ. Hæc in rura. id est, Romana. prætereibo enim quæ nota sunt. iure antiqui sodalitii. id est, sodalitatis & hospitalitatis. Fortuna simillima
Carex vento est. id est, maximè incerta & inconstans. Cariceæ casæ. id est, tectæ carice, quæ est herba acuta. Maro: Et caricæ pastus
Pedum acuta. Pone. id est, reponeaut depone, vt quiescas. pedum. id est, virgam pastoralem, qua pedes ouium capiunt & dirigunt. Inuitat autem ad potandum, nec abnuit Candidus, vt si qua petulantius in curiam Romanam dicta sint, à potis dicta censeantur.
Bacchus Animiq; doloribus obstāt. Vnde Bacchus Lyæus, quòd curas soluat: & Liber, quòd ab eis liberet, dictus est. Vina vt amicitias. quia compotando trahitur magna familiaritas. Comicus: Quia compotrix eius est. Solomon & Cicero comparant vina & amicitias in hoc, quòd vtraq; quò veteriora, eò meliora putentur. Hæc ora. id est, regio. parit bonos racemos, si hæc vina sunt patria. id est, in hac patria nata. vnde Faustulus potui magis quàm verbis intētus, inquit: Funde iterum. quia potare semel, est gustare. id est, pitissare dūtaxat. Secūdus potus. id est, haustus. colluit. id est, irrigat penitus os. Tertius refrigerat ora calefacta. Quartus aggreditur indicere siti

re siti adhuc prædominanti bellum. Quintus pugnat. Victoria est sexti, scilicet baustus. Septimus triumphat. scilicet de siti. Hæc doctrina est senis Oenophili. id est, amatoris vini, vt prius docuimus.

CAND. *Res est consilijs secura fidelibus uti:*
Vtile, doctrinis præbere senilibus aures.
Victa sitis, mens ægra manet, curæq; supersunt.
FAV. *Vt sedata sitis, sic mens sedabitur ægra.*
Funde merum, bibe. cardiaco medicina dolori hæc.
Vtitur ad curas isto medicamine Roma.
CAN. *Omne opus atq; labor uult interualla, quiescat*
Obba parum, contra muscas impone tabellam.
Non madet imbre dies, nec habet nox humida rorem,
Crescere nec duris possunt in cotibus herbæ.
Importuna fames, labor improbus, aeris ardor,
Confecere gregem macie. uix debile corpus
Spiritus æger agit, uacua cute porrigit ossa
Clunis, & exilis caua contrahit ilia uenter.
Hic aries, qui fronte lupos cornuq; petebat,
Nunc oue debilior, pauidoq; fugacior agno est.
Hæc mihi, sed nimium me ardentia uota ferebant,
Omnia diuino prædixerat omine cornix:
Vix egressus eram limen, cum tristia portans
Auguria à dextra uenit, tegetisq; sinistræ
Culmine consedit, pressoq; minaciter ore
Vociferans, iter auspicio prohibebat aperto.
Heu pecus infelix, quod lacte & prole solebas
Affluere, in nostris licuit dum pascere campis:
Gramina dum quæris, succi plus perdis eundo,
Quàm referas pastu. simul hic tabescimus ambo,
Tu tenui uictu, curis ego uictus amaris.

Res est consiliis. Graphicè docet quid curæ valeant, quia

victa sitis. scilicet est, sed mens ægra manet, curæq; supersunt. Ad quod Faustulus: Vt sitis sedata est, sic mens sedabitur ægra.

Cardiacus. Cardiaco medicina dolori hæc. Hæc medicina, scilicet frequens potus, est medicina dolori cardiaco, id est, cordis, quem qui patiuntur, nimium sitiunt. Vnde Iuuenalis: Cardiaco nunquam cyathum missurus amico. Dicitur autē ἀπὸ τῆς καρδίας,

Obba. quæ Græcè dicitur cor. Quiescat obba, id est, lagena lato fundo. Vnde à Persio dicitur sessilis obba. Impone tabellā contra muscas. tege ne à muscis inquinetur. Importuna fames. quæ importuna est de via fessis. labor improbus. id est, assiduus, & ita improbandus. Maro: Labor omnia vincit Improbus. & ardor aeris confecere gregem macie. id est, emaceraurunt: sed plus est confici macie, quàm emacerari: quia quod cōficitur, deficit. Venter exilis. quia vacuus. Diuino omine. id est, à diis portento, aut diuinandi vim habente. Maro: Sæpe malum hoc nobis, si mens nō læua fuisset, De cœlo tactas memini prædicere quercus, Sæpe sinistra caua prædixit ab ilice cornix. A dextra venit. Cicero tamen libro primo de diuin. scribit coruum à dextra, à sinistra cornicem facere ratum. Vnde hic potius videtur dicendum, à læua. verum addit, tegetisq; sinistræ Culmine consedit. vbi scilicet visa est. Et quia sola, in-

Teges. fausti est augurii, vt Plinius docet. Teges dicitur tugurium. Vociferās. est enim infelicis garrulitatis auis. Auspicio aperto. id est, manifesto. Prohibebat iter. id est, profectionē. In nostris. scilicet Mantuanis. quam referas pastu. id est, è pascendo. est enim nomen. Simul hic tabescimus ambo, tu. scilicet infelix pecus tabescis, scilicet tenui victu. id est, penuria victus & inedia. ego scilicet tabesco, victus curis amaris.

O nostræ regionis opes, ô florida prata,
O campi uirides, ô pascua læta, feraxq;
Et nunquàm sine fruge solum, currentia paßim
Flumina per uillas, riui per rura, per hortos:
Hinc pecus, hinc agri pingues. sub sidere cancri,
Cùm tritura sonat paßim, cum Iulius ardet,
Arua uirent, textæ lento de uimine sepes,
Poma ferunt, redolent ipsis in uepribus herbæ.
O nemorum dulces umbræ, mollesq; susurri,

Quos

Quos tecum memini gelidis carpsisse sub umbris,
Turturis ad gemitus, ad hirundinis ac philomenæ
Carmina, cùm primis resonant arbusta cicadis.
Aura strepens folijs nemorum ueniebat ab euro,
Et baccata super tendebat brachia cornus.
Ipse solo recubans, pecudes gestire uidebam,
Atq; alacres teneris luctari cornibus agnos.
Post somnos, per gramen humi nunc ore supino,
Aut flatu implebam calamos, aut uoce canebam,
Pectore nunc prono rutilantia fraga legebam.
FAV. *Viuere tum felix poteras, diciq; beatus.*
Sed bona, quòd nondum fueras expertus acerbam,
Vilis erat tibi, teq; ideo fortuna reliquit.
Quando iterum ueniet, (ueniet si forsitan unquàm)
Sicut capreolis rursum nitentibus hærent
Stipitibus uites, stringuntq; tenaciter ulmos:
Sic illam tu prænde manu, neu desere prænsam.
It, redit, effigiem mutat, nec imagine constat,
Par lamijs, quas nocte ferunt errare per umbras.
Mobilis ut facies, ita mens deludere gaudens,
Quod dederat, tollit. pensi nihil, omnia casu.
Qui nimium metuunt sapiúntue, repellit & odit.

O nostræ. Continua sunt verba Candidi. nam Faustulus se Latinum significauit, atq; in sua patria esse. Omnia auté vsqueadeo facilia sunt, vt vel minima expositio videatur inanis. nihil tamen est abiectius dictum quàm huic stylo congruat. Arua virent. Verg. Vt quantum longis carpent armenta diebus,

Exiguus tantum gelida ros nocte reponat. sepes poma ferunt. Miram narrat fertilitatem, sed non raram Italiæ, vbi in vnis hortis, poma, vitem, fruges & legumina non semel vno anno colligas. redolent ipsis in vepribus herbæ. Id quoq; verum, quia rosæ nascuntur. mollesq; susurri. scilicet fontium & apum. Maro: Sæpe leui somnum suadebit inire susurro. Est auté *Susurrus.*

susurrus raucum & lene murmur. gelidis sub vmbris. Idem: Hic inter flumina nota Et fontes sacros frigus captabis opacum. Turturis ad gemitus. quia eius cantus est gemitus. Idē: Nec gemere aëria cessauit turtur ab vlmo. ad hirundinis ac philomenę carmina. Hæ enim auiculæ dulciter canunt. Maro: Hinc alta sub rupe canet frondator ad auras. quod de philomena intelligi posse docet Seruius. cum primis. Idem: Sole sub ardēti resonant arbusta cicadis. ab euro. id est, oriente. cornus
Baccatus. baccata, aut brachia baccata. id est, baccis ornata, hoc est, cornis. Idem: Victum infelicem baccas, lapidosaq; corna Dant rami. Et in eodem 3. Aeneid. Baccatamq; iugis Naxon. solo recubans. Idem: Recubans sub tegmine fagi. gestire. id est, gestu alacritatem prodere aut voce. Idem: Nec calamis solùm æquiparas, sed voce magistrum. rutilantia. quia matura. fraga legebam. Idem: Qui legitis flores & humi nascentia fraga. Viuere tum felix poteras, diciq; beatus, sed bona fortuna erat tibi tum vilis, quòd nondum fueras expertus acerbam. Id vero verius est. vnde dici solet: Dulcia non meminit, qui non gustauit amara. & sic: Dulcia non sapiunt, cui non gustantur amara. Et ideo quia despecta tibi fuit fortuna, reliquit te. Id quoque moraliter, quo suadet præsenti vti fortuna, quia multis dilatio nocuit. Vnde Luca. Tolle moras, nocuit semper differre paratis. Quādo iterum veniet. scilicet fortuna.
Capreolus. veniet si forsitan vnquàm. Bona parenthesis, qua incertitudinem fortunæ significat. Sicut vites hęrent stipitibus. id est, palis: hoc est, ad palos. capreolis. id est, chordulis quibusdam ad hoc natis. nitentibus. id est, tendentibus sursum. Sic prende manu illam. scilicet fortunam. neu. id est, néve. desere prænsam. id est, semel comprehēsam. Fortuna it & redit, & mutat effigiem, nec constat imagine. id est, nec
Par. seruat semper eandem imaginem. par. id est, similis. lamiis. id
Pensi. est, mulieribus, quæ se transfigurare dicuntur. pensi. id est, excogitati & deliberati. nihil. scilicet habens. omnia casu. scilicet faciens. repellit & odit, qui nimium metuunt. Vnde dictum à Marone: Audaces fortuna iuuat. aut, vt alii legunt, audentes. ve. pro vel. qui nimium sapiunt. quia, vt Philosophus docet, quantò plus est sapientiæ, tantò minus fortunę: quia sapientes sunt prudētes, omnia prospicientes prius quàm eueniant, & ita pauca eis à casu & fortuna obueniunt.
Cand.

CAN. *Delicias patrij quoties reminiſcimur agri,*
Ferre tot ærumnas animo non poſſumus æquo.
Sed quò mente feror, caſu afflictatus acerbo?
Vnde magis crucier, fœlicia tempora uoluo?
Maius adeſt, florent uites, humilesq́; geniſtæ,
Iam ſpicata ſeges, malus iam punica multo
Flore rubet, redolent ſepes albente ſabuco
In patria, per rura Padi, per paſcua Minci.
Hic uerò necdum incipiunt pubeſcere montes.
Quod ſi uerè ſolum torpet, quid frigora brumæ,
Solſtitiumq́; feret, gelidis quum terra pruinis
Albicat, & rapido cum cœlum incanduit æſtu?
Sunt tamen hic armenta, quibus cutis uuida, ceruix
Non ſignata iugis, gemino frons ardua cornu.
Luxuriansq́; toris pectus, niſi pabula carpant.
Non erit hac tanta humectum pinguedine corpus.
FAV. *Hæc armenta quibus caput à tellure leuatur*
Altius, & cui ſunt longa internodia crurum,
Cuncta uorant, herbas primùm, mox ore ſupino
Arboreas frondes, ſummæq́; cacumina ſyluæ.
Hoc imbelle pecus, quod humi naſcentia tantum
Gramina decerpit, uacuis ieiunat in aruis.
CAN. *Quid uerbis opus eſt? cunctis animantibus una eſt*
Conditio. ſemper maiora minoribus obſunt.
Agna lupo, mites aquilis ſunt præda columbæ.
Innocuos delphin uenatur in æquore piſces.
Vnde fit hoc? certè res prodigioſa uidetur.
Hæc loca, ſi procul hinc uideas è rupibus altis,
Pingue ſolum, & multo ueſtitum gramine dicas.
Quò magis appropias, tantò magis omnia ſordent.
FAV. *Hoc eſt Roma uiris, auibus quod noctua: trunco*

Insidet, & tanquam uolucrum regina superbis
Nutibus à longe plebem uocat: inscia fraudis
Turba coit, grandes oculos mirantur & aures,
Turpe caput, rostriq; minacis acumen aduncum.
Dumq; super uirgulta agili leuitate feruntur
Nunc huc, nunc illuc, aliis uestigia filum
Illaqueat, retinent alias lita uimina uisco,
Prædaq; sunt omnes ueribus torrenda salignis.

Delicias patrii. Permanet querulus Candidus, vt tandem perueniat ad mores curiæ notandos. Vnde magis crucier, quia summum infelicitatis genus est, fuisse felicem. Maius, scilicet mensis floridus. Iam spicata. id est, in spicas formata. malus Punica. id est, quæ aurea mala fert. albente sabuco. scilicet floribus, cum acinos nigerrimos habeat. per pascua Minci. pro Mincii per apocopen aut synæresim. pubescere. id est, frōdescere. Quòd si vere. id est, verno tempore, de quo dictum est: Nunc omnis parturit arbos. Torpet. constrictum frigore iacet. quid frigora brumæ. scilicet ferent? quid solstitium, scilicet æstiuale feret? Bruma, inquam, gelidis quum terra pruinis albicat: solstitium autem, rabido quum cœlum incanduit æstu. cutis vuida. id est, glabra & nitida. Horatius: Me pinguem & nitidum, & bene curata cute vises. ceruix non signata iugis. id est, quæ nondum portauerunt iugum. Luxuriansq; toris pectus. quod indicium bonū indicat Vergilius Maro. Allegoricôs autem vult diuites omnia ingurgitare, vt docet manifestè Faustulus. vnde addit Candidus: Semper maiora minoribus obsunt. agna est lupo præda, mites columbæ sunt præda aquilis. Delphin. qui Balenas & cete alere dicitur, quia intrat eorum ora & egreditur, cum sequentes pisciculi in aluum Balenæ demittantur. Vnde quidam latronem appellant. venatur. id est, insidiis capit, quia nihil est pernicius eo. Multa autem per allegoriam dicūtur. Hoc est Roma viris. id est, captatrix. ostentat enim se placidam & opulentam, & aduentantes inedia confici sinit. quod noctua auibus. quæ admirationi est eis, & ita circumuolantes capiuntur aut visco aut reti. lita. id est, illita. à lino. vimina. id est, virgulæ, aut perticæ paruæ. sunt præda torrenda veribus. alii verubus legunt.

Vuida.

gunt. sed & Maro veribus dixit: Pars in frusta secant, veribusq; trementia figunt. Salignis autem, id est, ex salicibus, quia talibus vtuntur rustici. *Saligna.*

CAN. O *bellum hoc, poterit dici nihil aptius unquam.*
Sed procul en coluber tortos in puluere gressus
Flectit, & exertis sitiens ferit aëra linguis.
FAV. *Candide, quæ moneo memori sub pectore serua,*
Quando inter syluas graderis, defende galero
Lumina, nanq; rubi prætendunt spicula longis
Dentibus, & curuus discerpit pallia mucro:
Nec depone pedum, multaq; armare memento
Cote sinum, ne te subitò nouus opprimat hostis.
Et perone pedem tegito, spineta colubris
Plena, hominum uitæ morsu insidiantur amaro,
Et nunc longa dies æstu facit acre uenenum.
Mille lupi, totidem uulpes in uallibus istis
Lustra tenent. & quod dirum ac mirabile dictu est,
Ipse homines (huius tanta est uiolentia cœli)
Sæpe lupi effigiem moresq; assumere uidi,
Inq; suum sæuire gregem, multaq; madere
Cæde sui pecoris. factum uicinia ridet,
Nec scelus exhorret, nec talibus obuiat ausis.
Sæpe etiam miris apparent monstra figuris,
Quæ tellus affecta malis influxibus edit.
Sæpe canes tantam in rabiem uertuntur, ut ipsos
Vincant cæde lupos: & qui tutela fuerunt,
Hostiles ineunt animos, & ouilia mactant.

O bellum hoc. Assentatorum more, vt Persius indicat, laudat dictum Faustuli: quod tamen hic amicè fieri potest, verùm ostendit colubrum insidiari cantantibus. Exertis linguis. ab ex & sero. Maro: & linguis micat ore trisulcis. Defende galero. id est, largo pileo rustico. Curuus mucro. id est, pugio spinarum. Nec depone pedum. id est, baculum pastoralem. *Galerus.* *Pedum.*

Multa

Multa cote. id est, duris lapidibus. Nouus hostis. id est, improuisus & inexpectatus serpens. Et perone. id est, calceamento rustico, crudo corio crura ambire solito. Spineta. id est, loca spinis & vepribus consita. Maro: Nunc virides etiam occultant spineta lacertos. Sæpe lupi effigiem. Maro in Pharmaceutria? His ego sæpe lupum fieri & se condere syluis Mœrin, &c. Id autem Arcadibus dictum est euenire solitum. Sed sic intelligo lupos fieri, vt socii Vlyssis facti sunt, & Vrsi, & Leones, ac Porci, quòd eorum mores assumpserunt: vnde furaces & rapaces significat. sed ad fabulam quoque respicit, nam effigiem dicit & mores. Augustinus docet in Italia visum esse quibusdam quòd in asinos essent versi, & ita subire onera à coniugibus imposita more asinorum. Malis influxibus. id est, malis influentiis. Acri profectò aceto conspergit Romanos, quasi verò cœlum id faciat. Canes ouilia mactant. Nota allegoria in prælatos, qui subditos spoliant.

Pero. Spinetum.

Fama est Aegyptum coluisse animalia quædam,
Et pro numinibus multas habuisse ferarum.
Ista superstitio minor est, quàm nostra. ferarum
Hic aras habet omne genus, contraria certè
Naturæ res atq; Deo, qui dicitur olim
Præposuisse hominem cunctis animantibus unum.
Sæpe etiam morbosa æstas, & pestifer annus
Ingruit, & paßim languens pecus omne per arua
Sternitur, extinctæ dum balat ad hubera matris
Agnus, obit, moritur duro sub pondere taurus.
Nec modus est morbo, non est medicina ueneno,
Sed uicina domus uicino à limite mortem
Haurit, & aßiduè sumunt contagia uires.
Ista feras rarò pestis rapit, utile semper
Fert pecus, extinctas caulas epulantur atroci
Dente lupi, nostraq; feræ iactura opulescunt.
CAND. *Heu heu quàm præceps miserum me insania traxit.*
Credere fallaci grauis est dementia famæ,

Romuleos colles, Tiberim, Romanaq; tecta
Audieram, & studio mens est accensa uidendi,
Ducendiq; bonis in tot præstantibus æuum.
Accessi cum parte gregis: tentoria demens,
Totum penè larem cum pastoralibus armis
Trans iuga summa tuli, mulctralia, cymbia, ahena,
Et cacabos, & quo formatur caseus orbem
Fagineum, impensam atq; operas amisimus omnes.

Fama est Aegyptum. Docet omne genus ferarum habere aras suas Romæ, id est, omne genus vitiosorũ esse in honore & pretio. Quod Iuuenalis Satyra 1. graphicè docet, asserens non nisi flagitiosos, exilio & carcere dignos sublimari. & ideo inquit: Aude aliquid breuibus Gyaris aut carcere dignum, Si vis esse aliquid. Fama est Aegyptum. Idem docet Iuuenalis: Satyra 14. Quis nescit Volusi Bithynice, qualia demens Aegyptus portenta colat? crocodilon adorat Pars hæc, illa pauet saturam serpentibus ibin, &c. Multas ferarum. id est, multas feras. Ista. scilicet Aegyptiorum superstitio. Superstitiosorum & delirantium religio minor est quàm nostra. id est, Romana: quia ferarum hic aras habet omne genus. Præposuisse. vt in paradiso, Genesis 1. Dominamini piscibus maris & volatilibus cœli, & vniuersis animantibus, quæ mouentur super terram. Sæpe etiam morbosa æstas. hoc quoque verum. pecus omne. id * quia pastor dicit, sed & homines plurimi pestilentia absumi illic quotannis solent. Dum balat. id proprium est *Balare.* ouis, vt boare bouis, & mugire tauri. moritur duro sub pon- *Boare.* dere taurus. Hæc omnia nimis graphicè habentur Georgic. 3. *Mugire.* Ecce autem duro fumans sub vomere taurus, Cõcidit, &c. Nec modus. id est, finis est morbo. non est medicina veneno. id est, infectioni venenosæ. Ibidem: Quæsitæq; nocent artes, cessere magistri Phillyrides Chiron, Amythaoniusque Melampus. Ista feras rarò pestis rapit. id quidem verum, & tamen non ita multiplicantur vt pecudes. Opulescunt. id est, opulentæ & diuites fiunt, vt feræ sit nomen. nam si ferè scribitur, refertur ad lupos. Credere fallaci grauis est dementia famæ. Prouerbiale. Sensus autem est, se tractum fama, quæ erat, omnes, qui Romam accederent, ditari, illuc cum pecore commigrasse,

&c cum

& cum armis pastoralibus, quæ graphicè enumerat. Mulctralia. vasa, in quæ lac trahitur & mulgetur. Cymbia. vasa in morem cymbarum, in quæ transfunditur. Ahena. id est, lebetes ex ære factos. & cacabos. aliud genus vasis, quidam caldaria vocant. & quo formatur caseus orbem. id est, vas rotundum quo imprimitur. Vnde à forma formaginem vocat Apuleius, vnde Gallicum vocabulum. Hunc vt charum ostendat, fagineum, id est, ex fago commemorat tornatum. Impensam. scilicet pecuniam. atque operas amisimus omnes. quæ erat vox corui aliquando Romæ venum expositi.

Quid faciam? quò me uertam? sperata negantur
Pabula, tot casus, tot ubique pericula. cogor
In ueteres remeare casas, & cœpta fateri
Consilijs egressa malis, iterumque per æstus,
Et montana pati longos per saxa labores.
Heu pecus infelix, ô læuo sidere pastor
Huc auecte. fuit multò præstantius, istud
Ignorasse solum, patrioque in limine tutos
Consumpsisse dies, gelidis senuisse sub antris,
Atque Padi circum ripas, Athesisúe per agros,
Aut ubi per uirides campos & pascua nota
Mincius it, uel qua uitreo natat Abdua cursu,
Consedisse, gregem pauisse salubribus herbis.
FAV. *Te tua credulitas, & me mea fallit in horas:*
Vidi ego supremæ qui prosperitatis habebant
Culmina, dum laudata petunt, cecidisse, nec unquam
Emersisse malis. facit experientia cautos,
Hi prius explorant, & non laudata sequuntur.
Omnia laude carent, quæ sunt. meliora fuerunt
(Non nego) quæ famam retinent, ac nomina seruant.
Cuncta suis pollent uicibus. Luna, Adria, Troia,
Saluia, quas nobis memorabat sæpius Vmber,
Nomine sunt solo. deleuit cætera tempus.

Si mi

Si minor est patriæ forsan modò gloria nostræ,
Res tamen est melior. laudatæ gloria Romæ
Quanta sit, in toto non est qui nesciat orbe.
Fama quidem manet, utilitas antiqua recesßit.
Illi, prisca quibus maduerunt pascua, fontes
Nunc humore carent, uenis aqua defuit haustis.
Nulla pluit nubes, Tiberis non irrigat agros.
Tempus aquæductus ueteres contriuit, & arcus.
Et castella ruunt. procul hinc, procul ite capellæ.
Hic ieiuna fames, & languida regnat egestas.

Quid faciam. Desperantis vox. Et cœpta fateri Consiliis egressa malis. quod summè dolendum Innuit Vergiliana Iuno Aeneid. 1. Mène incœptis desistere victã? O læuo. *Læuus.* id est, sinistro & inimico Sidere. pastor huc auecte. potius quàm aduecte dicit, quia à bonis pascuis ad sterilia migrasse dolet. Istud. scilicet sterile & sceleratũ. Patrioq; in limine tutos cõsumpsisse dies. repete, fuit multò tutius. Athesis ve *Athesis.* per agros. quit fluit ex Tridentinis alpibus, Tridentum alluit, & Veronam diuidit. Mincius. fluuius Mantuanus, non longè *Mincius.* à Mantua in Padum fluens, sæpe commemoratus. Abdua. qui *Abdua.* à Strabone Adua dicitur, fluuius ex Verbano lacu ortus, in Padũ quoq; incidit. Verbanus autem, vt Larius & Benacus, ex alpibus ortum habet atq; incrementum. Consedisse. à consido, id est, locum habitationis cepisse, vt Aeneid. 1. Vultis & his mecum pariter considere regnis? Gregem pauisse. repete, vt dixi, fuit multò salubrius. Te tua credulitas. docet non facilè credendum esse. in horas, & non in oras legendum: sed secundum Vallam, quia non ponitur nota excrementi, potius diceret, in horam. Vidi ego. A certitudine argumentatur: quia plus valet oculatus testis vnus, quàm auriti decem. Ordo est: Ego vidi eos qui habebant culmina, id est, summitatem supremæ, id est, summæ prosperitatis. alludit ad rotam fortunæ. Cecidisse dum petunt laudata. quia sæpe quæ bona & læta, vertuntur in peius. vnde dici solet: Dii bene vertant. Nec vnquam. scilicet postquã semel inciderant. Emersisse malis. id est, caput extulisse è malis, quibus obruti erant. Facit experientia cautos.

& ideo senes difficulter inducuntur ad credendũ, quia multã experientiam fraudis habẽt. Hi. scilicet cauti. Explorant. id est, exquirũt & examinãt prius, & non sequũtur omnia laudata, sed quæ cõpererint bona: quia sæpe laude carẽt quæ sunt meliora, scilicet laudatis. Non nego. id est, fateor. Fuerunt. scilicet multa, quæ retinent famã ac seruant nomina, quum nihil habeãt rei. Sed cuncta pollent suis vicibus: id est, vicissitudinibus. vnde Comicus: Omniũ rerum vicissitudo est. Luna, Adria, Troia, Saluia. hę vrbes quas Vmber, scilicet doctus ille, cuius sæpe meminit, memorabat nobis. hoc semper, ne cõtra decorum plus quàm vt pastori competat, sapere dicatur. Sunt. scilicet nũc solo nomine, quia tempus deleuit cætera, quia omnia senescũt &
Luna. labascunt in tẽpore. vnde: Tempus edax rerum, &c. Luna ciuitas olim Hetruriæ ad Macram fluuiũ, de qua Lucanus: Hoc propter placuit Thuscos de more vetusto Acciri vates, quorũ qui maximus æuo Aruns, incoluit desertæ mœnia Lunę. Interiit enim nũc, sed regio adhuc Lunẽsis nominatur. Adria quoq; vrbs Italię fuit, quæ mari, cui vicina est, nomẽ dedit, quod Adrianũ seu Adriaticum dicitur. & interdũ etiã Adria genere masculino, mare ipsum quod superũ vocãt, quia orientẽ versus, in qua ora Venetiæ sunt. Troia notior est, quàm vt de ea quicquam dicendũ sit. Deleta est Saluia, vt aliæ multę, vt Sagũtus in Hispania, Carthago in Africa, Corinthus in Peloponneso, &c. Si minor est patriæ forsan modò gloria nostræ. Ergo & Faustulus se Mantuanum indicat, quia ait: Res tamen est melior. Illi prisca, &c. Per fontes, beneficos in poëtas intelligit, vt Mecœnatem, Augustũ, Messalã, Pollionẽ, & similes. Aquæductus veteres. manifesta est allegoria. Hic ieiuna fames, & languida regnat egestas. selecta & apta epitheta. nam ideo fames, quia ieiuna: & ideo languidus quis ferè, quia egenus: egestas enim languorem parit, sicut & inedia, vt patet in apologo quem Liuius recitat de mẽbris quæ in ventrem coniurauerunt.

Hic tamen, ut fama est, & nos quoq; uidimus ipsi,
Pastor adest, quadam ducens ex alite nomen,
Lanigeri pecoris diues, ditißimus agri,
Carmine qui priscos uates atq; Orphea uincat,
Orphea, qui traxit syluas & saxa canendo.

Hic

Hic alios omni tantum uirtute Latinos
Exuperat, quantum Tiberim Padus, Abdua Macram,
Lenta salix iuncum, tribulos rosa, populus algam,
Credimus hunc illi similem, cui Tityrus olim
Bis senos fumare dies altaria fecit.
Hic ouium custos ipso uigilantior Argo,
Daphnide nec solum, sed eo, qui dicitur olim
Admeti pauisse greges per Thessala rura,
Doctior, omne pecus Solymi curare magistri
Dignus, & antiquo dignus succedere patri,
Qui fuit Assyrij pecoris post retia pastor.
Iste potest seruare gregem, depellere morbos,
Humectare solum, dare pascua, soluere fontes,
Conciliare Iouem, fures arcere, luposq́;.
Si fauet iste, mane: quod si negat iste fauorem,
Candide coge pecus, melioraq́; pascua quære.

Hic tamen vt fama. Huc tendit principale institutum, vt videlicet Falconem Sinibaldum à largitate laudet, aut ad eam inuitet: cuius gratia videtur tota ecloga composita. Vt fama est. quæ sæpe mēdax. vnde Maro: Tam ficti prauiq; tenax, quàm nuntia veri. Ideo addit: Et nos quoque vidimus ipsi. Pastor adest. Aut quia etiam * Imperatores vocant pastores, vt sermo pastoralis: aut quia datarius, &, vt dicunt, eleemosynarius est, & ita multorum pastor. Quadam ducens ex alite nomen. dicitur enim Falco, quod & auis notæ nomen. Lanigeri pecoris diues. Maro in Buc. Quàm diues niuei pecoris, quàm lactis abundans. Ditissimus agri. Idem Aeneidos primo: Huic coniunx Sichæus erat ditissimus agri Phœnicum. Carmine qui priscos vates atq; Orphea vincat. More Maroniano, principem ab exercitu separat, vt egregium significet: nam Orpheus vnus priscorū est vatum, sicut Aeneidos primo: Relliquias Danaûm atq; immitis Achilli. vbi Achilles non excluditur à Danais, sed excellere atque egregius esse significatur. Orpheaq́; in medio posuit, syluasq́; sequentes. Et saxa. quod Amphioni asscribit Horatius, dicens in arte poëtica: *Orpheus.*

Syluestres homines sacer interpresq; deorum,
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus,
Dictus ob hoc lenire tigres, rabidosq; leones.
Dictus & Amphion Thebanæ conditor vrbis,
Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda,
Ducere quò vellet, &c.

Padus. Tiberim Padus. est enim Padus longè maximus fluuiorũ Italiæ, quinq; ostiis in mare Adriaticum prorumpẽs. vnde Georgicorum primo: Fluuiorum rex Eridanus, &c. *Abdua.* Abdua. fluuius latus, de quo iam dixi. *Macra.* Macram. fluuium exiguum, cuius meminit Lucanus dicens: Nullasq; vado, qui Macra moratus Alnos. Macri autem campi sunt in medio Bononiæ & Rauennæ, & aliarum ciuitatum, per quas itur Romam. Lenta salix iuncum. scilicet exuperat. Populus. arbor frequens ad Padum. *Alga.* Algam. herbam, quam proiicit aqua, quæ ad populum sæpe iacitur. Maro: Proiecta vilior alga. Credimus hunc illi. scilicet Augusto Cæsari. Cui Tityrus. id est, Maro. Bis senos. vt in prima Ecloga: Hic illum vidi iuuenem Melibœe, quotannis Bis senos cui nostra dies altaria fumant. Ipso vigilantior Argo. *Argus.* cui tamen centum erant oculi, quorum bini duntaxat somnum acceperunt. Verùm falco quoque peruigil est auis. Vnde in epigrammatis alludit de eo ad summum pontificẽ: Ducere sopitis pastor potes otia curis, Falco tuas Argi more gubernat oues. Daphnide. quem tamen Theocritus & Maro doctissimum & diuinandi peritum inducunt. Nec solum. scilicet Daphnide doctior, sed eo scilicet Apolline Nomio, qui ob interfectos Cyclopas nouem annis spoliatus diuinitate, pauit armenta Admeti regis Thessaliæ iuxta Amphrysum, vt alibi diximus. per rura ergo Thessala, id est, per Amphrysum. Omne pecus. id est, totam ecclesiam catholicam. Magistri Solymi. id est, Ierosolymitani, videlicet Petri. Et dignus succedere patri. scilicet Petro papæ, qui pater dicitur. Qui. scilicet pater. Fuit pastor pecoris Assyrii. id est, Iudaici, & totius ecclesiæ, quæ prima fuit in Assyria. Post retia. id est, relictis retibus factus est piscator hominum. Conciliare Iouem. aut Deum, aut summum pontificem. Si fauet iste, mane. Omnem ergo spem in Falcone collocãdam censet: quod vt significet, hoc argumentum excogitauit.

ECLOGA X. DE FRATRVM *obseruantiũ & non obseruantium controuersia, post religionis ingressum, inscripta* BEMBVS.

Ioannis Murmellii argumentum.

Nunc vera & falsæ discrimina relligionis
Narrat, ouesq; pias Carmeli separat hœdis.

CANDIDVS, BEMBVS, BATRACHVS ET MYRMIX.

Maxima pastores agitat discordia Bembe,
Qui Solymos colles, Galilæaq; rura colebant.
Batrachus hinc, Myrmix illinc certare parati,
Iudice te paucis, si non audire recusas,
Et nisi te reuocant maiora negotia, dicent.
Tu pater es uatum, tu scis componere lites,
Iurgiaq;, & blandis conuicia tollere uerbis.
Te quoq; Pierios fama est potasse liquores,
Et uidisse deas, quibus est custodia sacri
Fontis, & Eurotæ campos, ac Phocidis arua,
Ipse ubi fronde sua tibi tempora cinxit Apollo,
Dona dedit, citharam, neruos & eburnea plectra.
BEM. *Dicite, quandoquidem tepidos admouit ad ignes*
Nos hyberna dies, dum non finit ire per agros
Bruma gregem, flatu boreas dum sæuit acuto,
Dum riget omne solum, tectis dum plurima pendet
Stiria, dum torpent sub aquis glacialibus amnes.
Otia damnantur, quæ nulla negotia tractant.

Maxima pastores. Hac vltima ecloga, quam vt superiorẽ in religione composuit, agitur Carmelitarum fratrum obseruantium, quorum partes Batrachus agit: & non obseruantiũ, quos *Batrachus.*

Myrmix defendit, controuersia, fictis non ab re contendentium vocabulis. Nam βάτραχος rana dicitur, cui ferè similem habent Carmelitæ de obseruatione interiorem tunicam, quia piceã, aut, vt dicunt, griseam. Myrmix autem formica, quæ nigra est, vt non obseruantium tunica. Maro: It nigrum campis agmen. Præterea, vt in fabulis est, ranæ elegerunt regem, vt obseruantes sub vno communiter viuunt patre. Formicæ autem in vna quidem domo multos habent magistratus, vt non obseruantes diuersas habent culinas. Litem proponit Candidus, per quem ferè authorem intelligo. Pastores. id est, Carmelicolas aut fratres de Carmelo profectos. Solymos. id est, Ierosolymitanos. Tu pater es vatum. Fortè generalem ordinis hoc nomine appellat, qui pater est vatum, quia Carmelitarum, qui filii olim erant prophetarum & prophetæ, qui & vates dicuntur. Tu scis componere. id est, finire. vt: Ante diem clauso componet vesper Olympo. Et in Bucolicis: Nõ nostrum inter vos tantas componere lites. Vnde qui pacto litem terminant, se composuisse, aut compositionem fecisse dicunt. Pierios liquores. id est, haustus musicos, quibus poëta euaserit. Et vidisse deas. id est, musas, quibus visis, & ab eis ad Hippocrenen ductus Hesiodus, poëta euasit. Vnde Ouidius: Ecce deas vidi, non quas præceptor arandi Viderat, Ascræas cum sequeretur oues. Neutro autem modo dicit se Persius euasisse poëtam, in principio sic: Nec fonte labra prolui caballino, Nec in bicipiti somniasse Parnasso Memini, vt repentè sic poëta prodirem. Et Eurotæ campos. Eurotas fluuius est Laconiæ laurifer. Vnde illic Phœbus fingitur docuisse lauros. In Buc. Maro: Omnia quæ Phœbo quondam meditante beatus Audiit Eurotas, iussitq; ediscere lauros, Ille canit. Ac Phocidis arua. in quibus Parnassus est mons, totus musis consecratus. Ouidius: Separat Aonios Actæis Phocis ab aruis Terra ferax. Et paulò pòst: Mons ibi verticibus petit arduus astra duobus, Nomine Parnassus superatque cacumine nubes. Fronde sua. id est, lauro. Maro in Bucolicis: Phœbo sua semper apud me Munera sunt lauri. dona dedit. scilicet suam citharam, quam à se inuentam, Orpheo dedit. neruos. id est, chordas. Et eburnea plectra. id est, lyram heptachordem, quam inuenit, quum tetrachordis Mercurii dicatur. Horatius in arte: Ne fortè pudori Sit tibi musa lyræ solers & cantor Apollo. Dicite. sic Palæmon Maronianus: Dicite, quandoquidem in molli

Myrmix. *Solymi.* *Eurotas.*

in molli consedimus herba: Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbos. Quod hic ex industria mutat, quasi per legem amebœi carminis contrarium dicens. Tepidos admouit. Persius: Admouit iam bruma foco te Basse Sabino. Boreas ventus Septentrionalis, dictus rex Thraciæ, quòd illinc vbi regnat, ad nos veniat: flatus est acuti. Vnde Maro: Et boreæ penetrabile frigus adurit. Dum riget. scilicet gelu. Stiria. guttæ in longum congelatæ. Torpent. stagnantium more. Otia damnantur, quæ nulla negotia tractant. Vnde Cicero in principio tertii Officiorum: Publium Scipionem dicere solitum scripsit Cato, nunquàm se minus otiosum esse, quàm cùm otiosus: nec minus solum, quàm cùm solus esset. Magnifica verò vox, & magno viro ac sapiente digna, quæ declarat illum & in otio de negotiis cogitare, & in solitudine secum loqui solitum. Vbi scies otiosum dici, qui muneribus publicis vacuus, operam dat rerum cognitioni. vnde poëtica studia otia vocantur. Non ergo otiosus nihil agit, sicut cessator. *Otiosus.*

MYR. *Pastores genus infelix, æstate uagamur*
Pro grege solliciti. sed nos cum frigidus imber
Continet in stabulis, lites & iurgia surgunt.
BATR. *Qui ueteres audent ritus mutare, suoq́;*
Arbitrio & nullis ducunt sub legibus æuum,
Hi sunt ô Myrmix qui bella domestica gignunt.
BEM. *De ueteri ritu, de consuetudine patrum*
Rixa agitur uobis? leges moresq́; parentum
Batrache dic, dic cur nostrum uenistis in orbem
Ex Phœnice solo, nos pascua uidimus illa,
Vidimus herbosos felici uligine campos.
Vertice Carmeli uitreis uberrimus undis
Fons cadit, & rauco densum nemus irrigat amne,
Vidimus & Iordanis aquas, ubi maximus olim
Pastor oues mergens, scabiem resecauit auitam.
Amnis hic à Libano ueniens, Galilæa per arua

Transit, & ampla lacu consurgit in æquora magno,
Vnde coit rursum: rursum mare fundit apertum,
Vrbs ubi Romani *de nomine dicta* Tiberi,
Vnde coit rursum: tandem Ierichunte *relicta,*
Intrat in infames Asphalti *gurgitis undas.*
Hinc satis est, nos oram omnem uidisse, probatum.
Dicite, & hinc tandem uestras demergite lites.
MYR. *Batrachus audaci semper sese ingerit ore,*
Et mihi se præfert magno temerarius ausu.
BAT. *Non ego me ingessi, processi à iudice iussus.*

Pastores genus infelix. Proponit Myrmix litē detestans, eò quòd qui de obseruatione non sunt, quia molliorem ducunt vitam, vellent in suo statu sine controuersia & molestia permanere: contrà de obseruatione, vellent omnes sui similes esse. Aestate vagamur pro grege soliciti. allegoricôs pro victu. Sed cum nos frigidus imber Continet in stabulis. Maro Georg. primo: Frigidus agricolam si quando continet imber. Non exire autem stabulis tunc dicit ibidem sic: Cum propius stabulis armenta tenerent. Lites & iurgia surgūt. argutè quasi in odium iurgiorum. item refugit. vnde Batrachus: Qui veteres audent ritus mutare &c. Hi sunt ô Myrmix, qui bella domestica gignunt. quasi dicat, non nos sumus in culpa, qui velimus in pace sine iniuria viuere, sed qui ordini & professioni nostræ iniuriam inferunt per nouos ritus. Interloquitur autem Bembus, significans se peritum locorum & obseruationis veteris, vt idoneus comprobetur iudex arbitrarius. Leges moresque parentum. id est, patrum & maiorum tuorum, ad quos reuocare vis. Dic cur nostrum venistis in orbem. id est, Europam. Ex Phœnice solo. id est, ex Galilæa, quam Phœnices secundum Strabonem habitant, & quę est in Phœnicia. Nos pascua vidimus illa. vt pastoralem agere rem videantur, & non impertinentē ad Bucolicum carmen, dicit pascua, non claustra. Felici vligine. Vligo, inquit Seruius, est naturalis terræ humor, ab ea nunquàm discedens. vnde vliginosus ager, semper humidus est: humidus, aliquando siccatur. Vertice Carmeli vitreis huberrimus vndis Fons cadit. id est, defluit.

Vligo.

Vbi maximus olim pastor. non tam de Heliseo, qui illic Naaman Syrum à lepra mundauit, quàm de diuo Ioanne Baptista loqui videtur, qui scabiem auitam. id est, originalem maculam resecauit baptizando. Amnis hic. id est, Iordanis. à Libano veniens. per duos fontes qui dicuntur Ior & Dan, vnde Iordanis nomen. Rursum mare fundit apertum. scilicet Tiberiadis. de quo Ioannis sexto: Abiit Iesus trās mare Galilææ, quod est Tiberiadis. De nomine dicta Tiberi. pro Tiberii, scilicet Tiberias. tandem Ierichunte relicta. declinatur hęc Ierichus huius Ierichuntis, sicut Amathus Amathuntis, & multa alia. Intrat in infames Asphalti gurgitis vndas. Asphaltus est, quod mare mortuū vocant, in quod vrbes illæ quinque infames absorptæ sunt igni & sulphure propter abominabile crimen, quod ab illarū vna Sodomiticum vocant. Hinc. id est, ex his quæ dixi. satis probatum est nos vidisse omnē oram. id est, regionem illam. Dicite ergo & demergite. id est, obruite & sopite, hoc est, finite tandem hinc, id est, de hac re vestras lites. Et mihi se præfert magno tem. volunt enim de obseruatione, vt sunt, præstantiores haberi. Processi à iudice iussus. dixerat enim iudex Bembus, Batrache dic, &c. *Asphaltus.*

BEM. *Pone pedum Myrmix, & tu quoq; Batrache. non est*
Orandum armatis manibus, sed mentibus æquis.
Batrache dic, Myrmix animi compesce furorem
Interea, ut uenias magis ad responsa paratus.
Qui furit, insanit, qui uerò insanit, amaro
Impatiens animo, nec corda, nec ora gubernat:
Quicquid ait, uanum est: quicquid molitur, ineptum.
BAT. *Bembe, genus nostrum, generisq; exordia dicam:*
Venimus Assyrijs, ut Candidus inquit, ab oris.
Est pater Helias nobis, qui sustulit armis
Pastorum genus omne malum, qui traxit Olympo
Flammigeros ignes, qui ascendit in æthera curru.
BEM. *Nobile & antiquum genus hoc, & clara propago.*
BAT. *Pastores alij quotquot per rura uagantur*
Omnia, sunt riui nostris à fontibus orti.

Nos dedimus leges, paſcendi oſtendimus artem.
Quo magis hi peccant, qui cum ſint ordine primi,
Primatum amittunt, ſtudia inconſulta ſequendo.
Nos radix, alij rami. ſed nos quoq; rami
A ueteri radice patrum iam ætate caduci.
Tradidit Helias certam paſtoribus artem,
Qua curare greges, qua noxia pabula fas eſt
Diſcere, & occultos imbres, uentosq; latentes:
Quíue ſalutaris foret, & qui peſtifer annus,
Signa dedit, nihil obmiſit quod ouilia tangat.
Sed fons ille fluens Carmeli è rupibus altis,
Tam nitidus quondam, tam dulci limpidus unda,
Tramite mutato (patet id) modò currit in auſtrum.
Sed prius (extat adhuc uetus alueus) ibat ad ortum,
Hi curſus fecere nouos, liquere priores,
Quos dederat riuo ueterum prudentia patrum.

Pone pedum Myrmix. Quia acris lis eſt, ne ex verbis ad verbera prorumpant, monet tela deponi, pro quibus paſtores pedum habent. Et tu quoq; Batrache. bona phãtaſia priorem cõpellat eum, qui de obſeruatione non eſt, quaſi ardentior ſit ad arma. Non eſt orandum. id eſt, cauſæ non ſunt ab oratoribus dicendæ coram iudice armatis manibus. id enim vetant leges. ſed mentibus æquis. quia diſturbatis animis facilè veritas læditur. Batrache dic. repetit & confirmat quod ſupra dixit. Vt venias magis ad reſponſa paratus. Bona admonitio, quia ardentes ira, rarò ſe purgant vt decet, intenti ad ingerenda potius conuicia, vt patet apud Vergilium Maronẽ

Ira. in Palæmone. nec corda nec ora gubernat. vnde Horat. Ira furor breuis eſt, animum rege, qui niſi paret, Imperat. quicquid molitur. id eſt, cum molimine & difficultate conatur attentare. Bembe, genus noſtrum. vt gratiam & beneuolentiam iudicis captet, compellat eum proprio nomine, polliceturq; exequi ipſius iuſſa. Venimus Aſſyriis, vt Candidus inquit, ab oris. Dixerat enim: Qui Solymos colles, Galilæaq; rura colebãt. Iudæa enim in Aſſyria eſt, cuius caput olim

Babylonia

Babylonia. Est pater Helias nobis. Thesbites, de quo 3. & 4. Reg. abundans mentio fit. Qui sustulit armis. Nescio an legendum sit, aruis. Quod si legendum est armis, intelligam de armis zeli, aut de ignibus cœli, quibus armatus, duas quinquagenas sustulit. Qui traxit Olympo flãmigeros ignes. vt quarti Regum 1. Si homo Dei ego sum, descendat ignis de cœlo, & deuoret te & quinquaginta tuos. Idem 3. Regum 18. Inuocauit ignem, qui deuorauit holocaustum. Qui ascendit in æthera curru. vt habetur 4. Regum secundo. Nobile & antiquũ genus hoc, & clara propago. quia monasticę vitæ princeps est Helias, & sanctis literis perquã illustris. Propago Propago. autẽ quando progeniem significat, primam corripit: quãdo vitẽ, producit. Pastores alii. Id, vt dixi, diuus Hieronymus quoq; sentit. Nos dedimus leges. quia primi fuerunt, qui religiosorum more simul viuerent, & monasticam vitam in Carmelo agerent. pascendi ostendimus artem. id est, normam simul viuendi. Quo magis hi. scilicet qui noua instituta appetũt, & vetera, quæ digniora & meliora sunt, immutare volũt. Primatum amittunt. quia dicunt se vltimos mendicantium approbatos, cum primi sint, quia iussi sunt in * solido statu permanere. sequendo studia inconsulta. id est, inconsultorum, quibus nouitas placet. sed nos quoque rami à veteri radice. id est, pullulauimus à patribus nostris, sed alii quasi per imitationẽ collateraliter, nos per propagationem ex vera radice. caduci ætate. id est, antiquitate à prima perfectione decidentes. quod dicit, propter non obseruantes. Tradidit Helias certam pastoribus artem. id est, formam rectè viuendi exemplo vitæ suę reliquit. Qua curare greges, qua noxia, &c. vt rem pastoriam, vt dixi, agere cẽseatur, omnia ad pastores refert, ostendens officia pastoris ouium, cum allegoricòs intelligat animorum. Pastorum enim est, curare greges, vitare pabula noxia, quia certis diebus saltem abstinent carnibus. & occultos imbres, id est, infectiones, & ventos latentes. murmura, ni fallor, intelligit. Maro autem in Georgic. 1. dat verorum ventorũ prognostica. nihil obmisit. More suo positione in obmisit primã producit, cum Horatius & ferè alii omisit prima breui scribant. Sed fons ille fluens. allegoricòs vita religiosa. tam limpidus. id est, purus & clarus. Tramite mutato (patet Limpidus. id) modò currit in austrum. id est, meridiem, qui animantibus

tibus in Italia præsertim est pestifer, quia corrumpit etiam obsonia. Iuuenalis: Tamen hic properat velut vrgeat auster. Horatius: Præsentes austri coquite horum obson. &c. Allegoricôs vult bona instituta esse inuersa atq; deprauata. sed prius ibat ad ortum. scilicet Solis, id est, ad Orientem, quia Eurus & Boreas salubres sunt venti. Allegoricôs intelligit * ad cœlum. Extat adhuc vetus alueus. per quem scilicet fons ille fluere solebat,
Extare. id est, adhuc reperiuntur reliquiæ veteris religionis. Extare enim est, superstitem esse aut superstare dum reliqua ceciderint. Hi. scilicet noui, qui non obseruant.

MYRM. *Quid tibi, siue nouo currat seu tramite prisco,*
Dummodo fœcundis humectet pascua lymphis?
Et quid de cœli quereris regione? per austrum
Solis iter, melior uitis quæ respicit austrum,
Et melior legitur Libycis de collibus uua.
BAT. *Et melior taxus boream quæ respicit, ergo*
In boream melius poterat decurrere riuus?
Pastor es, & cura pecoris malesane relicta,
Sermonem de uite facis, quasi legibus ijsdem
Grex & uitis eant: nec quod discrimen in undis,
Gramineq; & uentis, nosti: & quàm noxius auster
Sit pecori, disce à Rôma. si innoxius auster,
Cur Mutinensis agri pecudes sunt uellere fusco?
Cur Clitumnus habet niueas, cur Mantua molli
Lanitio excellit, Veronáq; proxima Manto?
Vnde hæc multiplici rerum uariantia forma?
Non aliunde nisi à cœlis, à gramine & unda.
BEMB. *Candide, utrunq; pedum procul hinc (rogo) protinus aufer.*
Inter eos hodie uideo bellum acre futurum.
Clàm cape, & aufer to, subter sarmenta reconde.

Quid tibi. Rusticè respondet Myrmix, vt doceat, nō obseruantes ferè indoctos esse, & nō literis, sed perditis studiis vacare.

Quid tibi. id est, ad te. sicut in Euangelio: Quid tibi & mihi mulier? Dummodo fœcundis. Id quidem verum, si eam fœcunditatem pariat, quam Batrachus desiderat. per austrum Solis iter. quia semper est in zodiaco. melior vitis. scilicet est, quæ respicit austrum, quia respicit solem incumbentem. vnde dictum est: deniq; apertos Bacchus amat colles. Et melior legitur Libycis de collibus. id est, Libyam (hoc est, meridiem) respicientibus, aut re vera de Libycis intelligit, ob eandem rem. Est melior taxus. Docet Batrachus non esse responsum ad rem, quia licet ad austrum versa vitis sit melior, non tamen continuò melior est pecori auster quàm eurus, sicut licet taxus quæ frigora secundum Marónem amat (dicit autem 2. Georgic. apertos Bacchus amat colles, aquilonem & frigora taxi) præstantior est ad boream, non statim tamen ad boream est melius pecus. Sermonem de vite. Arguté taxat eos ebriositatis & vitiositatis, quia ex abũdantia cordis os loquitur. quasi legibus iisdem. aut potius pascuis iisdem grex & vitis eant. quod esse negat, quia sæpe vbi maior vini copia, minor est pecorum: innuens per hoc vini copiam officere castitati religiosorum. nam venter mero æstuans, facilè despumat in libidinem, vt author est Hieronymus. necquod discrimen. id est, quæ differentia, scilicet sit. & quàm noxius. id est, nocíuus. auster sit pecori, disce à Roma. si innoxius auster, &c. Id quidem manifestum, quia eo flante varii generantur morbi. Cur Mutinensis agri pecudes sunt vellere fusco? Cur Clitumnus habet niueas? scilicet pecudes, sed & iuuẽcos ac tauros, quibus in triumphis vtebantur. vnde Maro Georgicorum secundo:

Hinc albi Clitumne greges & maxima taurus
Victima, sæpe tuo perfusi flumine sacro,
Romanos ad tẽpla deûm duxere triũphos. Clitumnus autem fluuius est in Meuania, quæ pars est Vmbriæ partis Thusciæ, de quo fluuio dicit Plinius in naturali historia, quòd animalia quæ eum potauerunt, albos fœtus procreant. Cur Mantua molli lanitio excellit? Est tamen in Euganeis mollior, sed vicini sunt. Veronaq; proxima Manto. id est, Mantuæ vrbi. Vsurpatiuè dixit Manto, quia non vtimur nisi nominatiuo, accusatiuo, & vocatiuo in o, & genitiuo in us, à Græcis in o, longum exeuntibus, vt Manto Mantus. Candide vtrunq; pedum. quia deposuerant pedum, id est, baculum pastoralem, sed non longè à *Clitumnus.*

se reie

se reiecerant, ne à verbis ad verbera peruenirent, monet sedulus pastor Bembus secretè Candidum, vt vtriusq; pedum subter sarmenta recondat. Sarmenta autem, quia non omnes Gallicum noscunt, sunt putamina & resectamenta vitium.

BA. *Bembe, mihi tecum sermo est. dum uiximus unà,*
Dum commune pecus nobis fuit, heu mihi quantum
Dedecus, heu quot sunt pecudes incommoda passæ?
Nec mersare gregem fluuio, nec uellera certis
Temporibus (sicut mos est) tondere licebat.
Nudabant spineta pecus, nudata secabant
Terga rubi, scabie cutis aspera, tabidus humor
Pestis, & in totum serpebant hulcera corpus.
Multum igitur refert, pecudes quæ pabula carpant,
Flumina quæ potent, & qua regione morentur.
Dic mihi, dic Myrmix, priscum cur lana colorem
Perdidit. hæc gregibus quidnam noua uellera fecit?
Cur pecus est nigrum, quod erat melioribus annis
Clarum? immutarunt mutati uellera mores.
Bembe, ad te redeo, paucis absoluere nitar.
Sed quo digna omni tua sit sententia laude,
Vera loquar: tu iura tenes, ego facta docebo:
Iudicium reddit uerum enarratio uera.
His animaduersis, ægrè tot damna ferentes,
Venimus ad fontem. riuumq; à uertice summo
Scrutari mihi cura fuit: tu prouide Myrmix
Interea nidos auium, uel dorcada paruam
Venabare, tuæ quæ dona darentur amatæ.

MYR. *Bembe, uides ut aperta in me conuicia torquet?*
Auguror, ista manu lis est, non ore agitanda.
Mos mihi, non lingua, maledicta refellere dextra.

CAND. *Batrache, ne uerum taceam, linguosior æquo es.*
Iurgia bilem acuunt, conuicia pectus acerbant.

Non

Non tibi cum puero res est, nec homuncio Myrmix.
Res malè tuta, uiros lingua iritare proterua.
BAT. *Da ueniam Myrmix, amitam proferre uolenti,*
Nescio quis mihi misit in os malus error amatam.
MYR. *Do ueniam. caue ne rursum me uoce lacessas.*

Bembe, mihi tecum sermo est. quasi dicat, in hoc homine nihil video rationis. dum viximus vnà. id est, priusquàm per reformationẽ (vt aiunt) à non obseruantibus seiuncti sumus. Heu mihi quantum dedecus, heu quot sunt pecudes incommoda passæ. quasi dicat, maxima & innumera. Nec mersare gregem fluuio. id est, debitam curam animis adhibere. Nudabant spineta pecus. id est, mundanæ cogitationes & conuersationes: nam litera, vt dicunt, aperta est. Tabidus humor. vitium carnis. Multum igitur refert. id est, distat & ad rem facit. quæ pabula. de spiritualibus intelligit. Priscum cur lana colorem perdidit? quia prius vt ex aulæis cõprobauerunt obseruantes, vsi sunt vestibus piceis seu grisεis, qualibus adhuc in nonnullis vtuntur fratres illiterati, quos conuersos vocant. Noua vellera. quia nunc nigra sunt intrinsecus indumenta. quod factum dicunt, vt vnius videantur gregis. quia enim piceus color (vt in fratribus diui Francisci videmus) tam varius est, concluserunt in nigrum immutare, quem de obseruatione Italica respuunt, putantes natalem & sine fuco factum, magis congruum religioni. quod & Maro censuit, dicens: Nec varios discet mentiri lana colores. Veritas enim præstat mendacio. quod erat melioribus annis clarum. Si de exteriore loquitur, non videtur procedere, quia omnes adhuc candidam seruant chlamydem. Dicamus ergo clarum, id est, subnigrum, qui respectu planè nigri clarus est. Vellera. vulgo gemino ll, scribitur, quia tamen à velando venit, potest simplici scribi. Vera loquar. Oratoriè iuxta rhetorũ præcepta præ se fert fiduciam, His animaduersis. scilicet malis quæ pecori obuenerãt. venimus ad fontem. scilicet religionis. vel dorcada. *Δορκάς* Græcè dicitur Latinè caprea, id est, capra syluestris. Tu prouide. ironicôs id refert. tuæ quæ dona darentur amatæ. Id amarè, sed vtinam nõ verè. vnde Myrmix: Bembe vides, &c. Mos mihi, non lingua maledicta refellere dextra. Id

autem acerbius contra se fatetur Myrmix, id est, non obseruans, vt se longè à dominico consilio abhorrere significet, qui auferenti pallium docet potius tunicam addere, quàm impugnam procedere, aut litem inutilem fouere. Verùm quia neutrum decet conuicia, accedit Candidus bene fungens officio suo, quia candidus dicitur omnis liuoris expers. Linguosior. id est, verbosior. Bilis. æquo. id est, quàm æquum & honestum est. Iurgia bilem. id est, choleram quæ stomachum mouet, quia sermo durus suscitat furorem. Nec homuncio Myrmix. Id iucundè, quia Myrmix, vt dixi, formica interpretatur, cui robur pro modulo corporis maximum inest, quia grana maiora se infert, interdum & oua sua se quoque maiora transfert. Viros. quasi dicat animosos & mares animos. Amitam proferre volenti. Amita patris est soror, vt matertera matris, cui honestius quàm amatæ mittentur munera. Cætera nota, vt hæc ferè nota putem.

BAT. *Alueus excelsa saliens de rupe, lacunam*
Foderat, & clausis ripas æquauerat undis.
Gurges erat textu syluarum umbrosus opaco,
Densaq; sepierant tristem spineta lacunam.
Mille uenenorum species in gurgite uidi,
Mille secus ripas opaco margine, mille
Per nemus ad lymphas sinuoso serpere gressu.
Obstupui, & rapido rediens ad ouilia cursu,
Incipio paleas furca utrsare tricorni.
Ecce caput tollit coluber, linguaq; trisulca
Sibilat, inflantur fauces. nepa liuida tendit
Brachia, uentrosus profert uestigia bufo,
Vipera per stipulam ingrediens strepit. ô loca, dixi,
Non pecori tantùm, uerùm & pastoribus ipsis
Noxia. mox grege diuiso, de sedibus illis
Pascua quæsitum tristis meliora recessi.
Perq; iter antiquum fontis noua flumina duxi
In campos, ubi prima suos aurora colores
Explicat, & croceos Phœbi redeuntis ad ortus.

Hic

Hic mihi fœcundæ pecudes, hic pascua læta,
Et sine labe liquor, dulces sine crimine lymphæ.
Hæc loca primæui sunt quæ coluere parentes.
Signa casæ superant, puteus, cariosaq; ligna
Fixa solo, seiuncta pedum discrimine septem.
Et focus, & lacera quæ cingitur area sepe.

Alueus excelsa. Docet Batrachus quid in fonte viderit, dicés: Alueus, id est, riuus. Saliens de excelsa rupe foderat. scilicet præcipiti casu. Lacunam. receptaculum aquarum & sordium. Gurges. id est, vortex aquarum. Spineta. id est, spinæ densæ. Sepierant. id est, sepimento quodam clauserant. Ego vidi mille species venenorum. id est, prauarum traditionũ, & malorum morum. Ad. id est, iuxta. Lymphas. id est, aquas. id est, vidi fontem primæ religionis penitus infectũ. Obstupui, &c. Furca tricorni. id est, tria cornua habenti. Nepa liuida. id est, scorpius habẽs venenum liuidũ sub cauda, sed hic dicit, Liuida brachia. id est, chelas liuẽtes. Ventrosus. id est, habẽs magnũ ventrẽ. Bufo. id est, rana venenosa. Vipera. id est, aspidũ pessima, sic dicta quòd vi pariat, quia non potest edere fœtus suos quos ore cõcipit, & patrẽ concipiẽdo necat: sed ipsi vicini partui, aut iam maturi ad partum, dentibus secant ventrem maternum: & ita vipera neq; patrem neq; matrem vidit vnquã incolumem. quod benignitate naturæ in nos efficitur, ne tam noxia pestis multiplicetur. Pascua quæsitum tristis meliora recessi. Quæsitum, supinum est, id est, vt quæram, aut quæsiturus meliora pascua. Vnde docet obseruantes discessisse propter prauos non obseruantium mores. Perq; iter antiquum. id est, iuxta traditionem primorum patrum. In campos vbi prima suos. id est, orientem versus, sicut prius dictũ est, ad ortum. Croceos ortus phœbi. scilicet Solis. Hæc loca primæui sunt, quæ coluere parentes. Manifesta est ergo allegoria. nam per Orientem, eorum puram & salubrem significat vitam: per meridionalem plagam & austrum, vappidam & mollem, vt ventus ille plumbeus & tepidus est. Signa casæ. scilicet pastoralis. Cariosaq; ligna fixa solo, seiuncta pedum discrimine septem. Tantum enim spatii cellis singulis congruit. Et focus. scilicet communis, quo ignis fouetur. Et

Gurges. Nepa. Bufo. Vipera.

area. id est, locus spatiosus in medio claustri, circum quem porticum & deambulacra faciunt. Cingitur sepe lacera. allegoricôs significat claustrorum muros dirutos, & peruios à non obseruantibus factos.

MYR. *Cura uiris leuibus rerum solet esse nouarum.*
Propterea certè noua pascua quæris, & amnes
Fingis inauditos, & uis nouus author haberi.
BATR. *Cura uiris grauibus rerum solet esse suarum,*
Propterea Myrmix nimis à grauitate recedis.
Hæc nouitas non est nouitas, sed uera uetustas.
Relligio & pietas patrum instaurata resurgit,
Quam tua corrupit leuitas, & nota tuorum
Segnities. igitur si quis labentia tecta
Erigat, & sterilem qui mansuefecerit agrum,
Iudice te damnandus erit. non ponitur arbor
Altera, sed ueteri inseritur bona uirgula trunco.
Segne prius lignum, nostro fit fertile cultu.
MYR. *Quanuis pingue tuo pecori sit gramen & unda*
Defæcata, tamen multæ cum matribus agnæ
Interiere. lupi & pastæ meminere uolucres.
BATR. *Hæ, fateor, quæ dira tuæ contagia pestis*
Accepere, etiam procul aspicientibus obsunt,
Tantum uirus inest, uestri uis tanta ueneni.
Propterea magis atq; magis discedere semper
Est animus. patitur pecus hæc incommoda nostrum
Sola, quòd in uastum nondum discessit eremum,
Nec satis à uobis procul in deserta recessit.
MYR. *Batrache, de gregibus mentiris plurima nostris.*
Certè alienarum tibi cura superflua rerum,
Et temerè assumis partes censoris iniqui.
Cur mihi qui pasco cuium pecus, ista tueri
Non licuit? solisne domus mea cognita uobis?

Cura

Cura viris leuibus. Quanquã id strenuè cauet Batrachus, ne res nouas dicatur molitus, tamẽ quũ aliud nõ posset, id falso obiicit Myrmix. Et vis nouus author haberi. Hoc eis obiicitur, qui ad reformationẽ alios vocãt aut cõpellunt. Cura viris grauibus. Subtilis responsio, diuerbiũ diuerbio retundẽs. Hæc nouitas non est nouitas. id est, quam dicis esse nouitatem, nõ est nouitas, sed vera vetustas. Vnde manifestè dicit: Religio & pietas patrum instaurata. id est, in statũ & formam priorẽ reducta (vnde verius dicitur instauro, quàm restauro) resurgit. Et nota tuorum. scilicet confratrũ. qui mansuefecerit agrum. Redit ad translationẽ propter sæpe dictã causã, ne videlicet nõ pastoralis agatur res. Segne. id est, tardũ & infœcundũ, quanuis pingue. Docet etiã inter eos, qui se obseruantes dicũt, adhuc esse morbidos, & multos interiisse. Ad quod Batrachus: Hæ, fateor. id est, fateor quòd hæ oues interiere. quæ dira tuæ contagia pestis accepere. id est, quæ infectæ ad nos venerunt, nec se purgari permiserunt. tantum virus. id est, venenum. quòd in vastam nondum discessit eremum. id est, quòd nondum penitus à cõmunione vestra discessit. Dicitur autem eremus sine aspiratione genere fœminino & media lõga, quæ tria inuerti solẽt. De gregibus mẽtiris plurima nostris. Quũ aliter se purgare nequeat, ad conuicia resurgit. Cur mihi qui pasco cuiũ. Dictũ id puto pro cuiumcuiũ, id est, cuiuscunq; pecus. ista tueri. id est, prospicere quæ tu mihi obiicis. solisne domus mea cognita vobis? id est, videtis vósne soli infectionem (vt dicitis) domus meæ, quam nos ignoramus? Segne. Eremus.

BAT. *Aethiopes una quoniam nigredine sordent,*
Ille color nulli uitio datur: omnibus idem
Vultus: & alterius si quis reprænderet ora,
Et sua damnaret. pecori pecorisq; magistris
Fæx eadem, scabies eadem, cutis & color idem.
BEM. *Parcite, iam satis est lis intellecta, diesq;*
Inclinata cadit, iam post iuga summa ruit sol.
Audite ô magni generis longæua propago,
Lite super uestra quæ sit sententia nostra.
MYR. *Batrache, me audaci toties sermone lacessis.*

BAT. *Non ego, sed non æqua magis te causa lacessit,*
Iudiciumq́; timet sibi mens malè conscia iustum.
CAND. *Quando inimicitias tempus deponere, rursum*
Vestra nouas lites uecordia suscitat, ergo
Perpetuis hæc rixa odijs æterna manebit:
Quæ uos debilitas capitis, quæ insania uexat?
Non pudet his uti tanto sub iudice nugis?
Ergo animis audite æquis, odijsq́; sepultis,
Vltima doctiloqui quæ sit sententia Bembi.
BEM. *Ferte per antiquos patrum uestigia gressus,*
Et ueteres seruate uias. reuocate uagantes
Per ualles & saxa greges, per lustra ferarum.
Figite in antiquis iterum magalia campis.

Aethiopes vna. Graphicè docet quare illi non videant suam deformitatem, suaq́; vitia, quia omnes tales sunt. Ille color. id est, niger. fæx eadem. eadem infectio. Quia verò ad manifesta vsque conuicia processum est, ne vltra progressio fiat, dicit Bembus: Parcite, id est, abstinete conuiciis, quia lis est iam satis intellecta. Diesq́; inclinata cadit. Audite o magni generis longæua propago. quia eos ab antiquitate laudat. Timet iandudum Myrmix causæ suæ. vnde non attendit ad iudicem, sed ad conuicia dicta, dicens: Batrache, me audaci toties sermone lacessis. id est, prouocas ad iram. Non ego. scilicet te lacesso. sed magis. id est, potius. lacessit te causa. scilicet tua. non æqua. id est, iniqua. Iudiciumq́; timet sibi mens malè conscia iustum. Multæ & egregiæ vbique sunt sententiæ, quas memoriæ commendasse profuerit. Interloquitur candidus, qui director videtur vtrorũq; litigantium, quia pro eis iudicem delegit. Quando. ordo est, quando tempus. scilicet est deponere inimicitias: tunc scilicet vestra vecordia. id est, peruersitas cordis, suscitat rursum nouas lites. Ergo. indignanter id dicit. Non pudet his vti tanto sub iudice nugis? Magni facit authoritatem iudicis, vt sententiæ ab eo datæ maius sit pondus. Ergo. quia id decentius & honestius est quàm odiis progredi. animis audite

æquis,

æquis, odiisq; sepultis. id est, sopitis & oppresis. Vltima. id est, vt dicunt, diffinitiua sententia. Est autem hæc: Ferte per antiquos, &c. incedite more maiorum vestrorum. Reuocate vagantes per valles. id est, qui oberrant à Carmelo, qui mons est, id est, à vera religione in Carmelo instituta. Intelligere autem potes molliter viuentes. Et per saxa. id est, dura & aspera mundanarum curarum. & per lustra ferarum. id est, per lupanaria, quia meretrices lupæ, quæ feræ sunt, dicuntur, & lustra ob id etiam lupanaria. Seclusa autem allegoria remotiore, manifestè vult errantes in perniciosis institutis & moribus ad rectam reduci religionem, quæ antiqua est. vnde concludit:

Figite in antiquis iterum magalia campis.

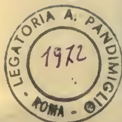
Magalia. Magalia (vt dixi) & mapalia, Pœnorum lingua sunt tuguria & quasi pastorales casæ. Vult ergo præstare, in antiqua viuere paupertate, dummodo sancta maiorum suorum seruent vestigia.

FINIS.

1.066.954

LVGDVNI,
Excudebant Ioannes &
Franciſcus Frel
lonii fratres
1546.

LEGATORIA A. PANDIMIGLIO
1972
- ROMA -